

ΤΕΥΧΟΣ 6
ΜΑΡΤΙΟΣ
1935

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΤΣΟΠΑΣ
ΙΑΤΡΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΟΥ ΕΝ ΛΥΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΕΠΙΧΡΙΣΤΙΚΟΝ
ΜΗΝΙΑΙΟΝ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ
ΜΕΛΛΟΝ

NICK.

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΤΖΟΓΙΑΣ
ΙΑΤΡΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΟΥ ΕΚ ΑΤΟΜΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ

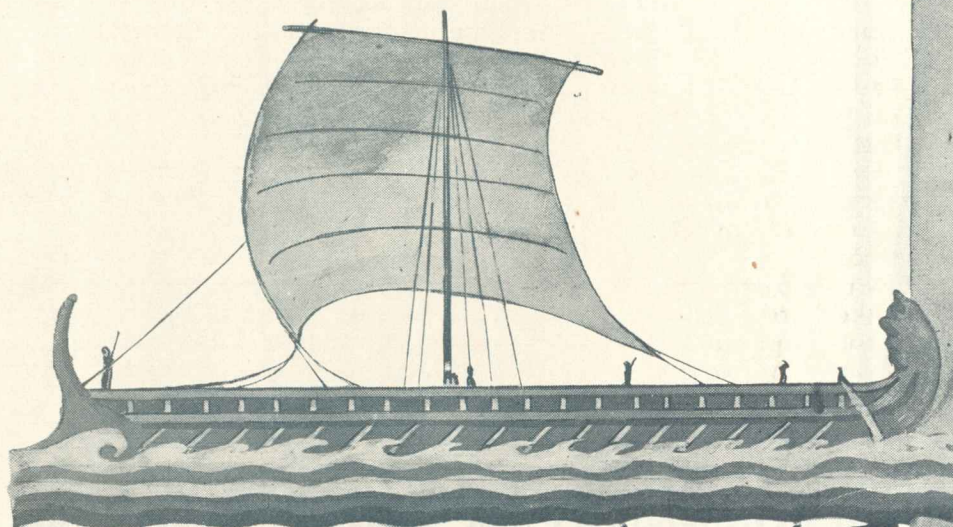
"ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ" ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ-ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΝΙΚΟΣ Π. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ : ΝΤΟΛΗΣ ΝΙΚΕΑΣ

«ΚΛΕΙΣΕ ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΣΟΥ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ
ΘΑ ΑΙΣΘΑΝΘΗΣ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ» ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ

Ἡ Ἑλλάς τοῦ 1821 εἶνε τὸ ἔπος τῆς ἀνθρωπίνης ἀνδρείας. Τῆς ἀνδρείας, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς νίκης ἢ τοῦ θανάτου. Διότι, ἡ Ἑλλάς τοῦ 1821, ἀποφασίσασα ν' ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ἀνελάμβανεν ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν ὅλων καὶ ἡ θά ἐνίκη—ὅπως καὶ ἐνίκησεν—ἢ θά ἡττάτο διὰ ν' ἀποθάνῃ ὀριστικῶς. Ἡ δὲ δὲ τῶν γενναίων, ποῦ ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ὁλοζώντανά τὰ ἰδανικά τῆς πατρίδος. Καὶ ἐπλημύριζεν ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸ δίκαιον τοῦ γιγαντιαίου ἀγῶνος τὸν ὁποῖον ἀνελάμβανεν. Πλὴν τῆς ἀποφάσεως τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει καὶ ἡ ὁποία ἐστηρίζετο εἰς τὸ δίπτυχον, ἐλευθερία ἢ θάνατος, οὐδὲν ἄλλο ἐγνώριζεν ἢ ἀνέμενε. Μῆτε βοήθειαν, μῆτε ἐλπίδας, μῆτε προτροπὰς. Εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν, οἱ Ἕλληνες ἐπαναστάται, ἐξεπροσώπησαν τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ ἔθνους. Καὶ ἐξορμούντες κατὰ τῶν τυράννων ἐγνώριζον καλῶς ὅτι ἡ θ' ἀνέκτοιν τὴν ἐλευθερίαν ἢ θά εὗρισκον τὸν θάνατον. Παρόμοιον γεγονός τόλμης, θάρρους, αὐτοπεποιθήσεως καὶ ἀνδρείας δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς δέλτους τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Καὶ εἰς τὴν Ἑλλάς τοῦ Περικλέους, κατέχει ὡς ἱστορικὴ ἐποχὴ, τὰ σιγήπια τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἡ Ἑλλάς τοῦ 1821 κατέχει, ἀγαμφισβητήτως, τὰ πρωτεία τῆς γενναιότητος εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Τὸ θαῦμα τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῶν Ἀθηνῶν εἶνε ἐκπληκτικόν ὡς ἐκδήλωσις πνεύματος. Τὸ θαῦμα τῶν ἀνδρῶν τοῦ 1821 εἶνε ἀφάνταστον εἰς ἐκφραστικότητά ψυχικοῦ μεγαλείου. Ἡ Ἑλλάς ἀναγεννημένη καὶ ἀναδημιουργουμένη μέσα εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς ἱστορικοὺς σταθμοὺς τῆς, πρὸ τῶν ὁποίων ἡ ἀνδρωπότης κλίνει τὸ γόνυ τῆς εὐλαβείας, δὲν εἶνε δυνατόν παρὰ νὰ ζήσῃ καὶ νὰ μεγαλουργήσῃ. Ἡμεῖς, πιστεύομεν εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς Ἑλλάδος ἀπολύτως. Εἴμεθα δὲ εὐτυχεῖς, διότι ὅλα τὰ γεγονότα μᾶς πείθουν καθημερινῶς, ὅτι μετὰ τὴν πίστιν αὐτὴν εἰς τὰ στήθη κινεῖται καὶ μοχλεῖ καὶ ἐργάζεται ὁλόκληρον τὸ ἔθνος. Τὸ τρίτον καὶ μεγαλύτερον θαῦμα, μίᾳ νέᾳ ὑπερόχῳ εἰς πνεῦμα καὶ ἀκαταβλήτου εἰς ἀνδρείαν Ἑλλάδος, δὲν εἶνε δυνατόν παρὰ νὰ συντελεσθῇ. Καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ προσδοκωμένου θαύματος, τὸ ὁποῖον, εὐλαβεῖς καὶ ταπεινοὶ προσκυνηταὶ τῆς ἰδέας τῆς πατρίδος, ὁραματιζόμεθα ὡς ἀσφαλὲς εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, διακηρύσσομεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Ἑθνικῆς μας ἐορτῆς: ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξε καὶ θά μείνῃ αἰωνία! Ν. Π. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικόν

Διὰ μέσου τῆς μακράϊωνος ἱστορίας της, ἡ Ἑλλάς εἶδε τὰς τύχας της νὰ τὰς διαμορφῶνῃ ἡ θάλασσα. Ἀγῶνες τραχεῖς τριῶν χιλιετηρίδων, λαμπραὶ περίοδοι δόξης καὶ θριάμβου, τὰς ὁποίας ἠκολούθησαν ἐποχαὶ παρακμῆς καὶ ταπεινώσεως, μία συνεχὴς ἀλληλουχία γεγονότων εὐχαρίστων καὶ πικρῶν, μία ἱστορία παρμοίαν τῆς ὁποίας οὐδὲν ἔθνος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, ὅλα τὰ στοιχεῖα ταῦτα, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῆς μεγάλης ὀντότητος, ποὺ λέγεται Ἑλληνισμός, συνδέονται ἀμέσως μὲ τὴν θάλασσαν. Αὕτῃ ἐδημιούργησε τὴν πρωτόγονον Ἑλλάδα, αὕτῃ ἐπέτρεψε τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ πέραν τῶν στενῶν ὁρίων τῆς χερσονήσου μας καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατὰκτησιν τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ τῶν Στύλων τοῦ Ἡρακλέους μέχρι τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Κίνας, αὕτῃ τέλος ἔδωκεν, εἰς τὸν μέγαν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τὴν οὐσιαστικωτέραν καὶ τὴν πραγματικὴν μορφήν του.

Ἡ θάλασσα ὁμιλεῖ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἑλλήνος. Λαὸς κατ' ἐξοχὴν ναυτικός, ὁ ἑλληνικὸς λαός, περιέβαλε μὲ ἰδιαίτεραν ὁλως αἴγλην τὰ περιστατικὰ ἐκεῖνα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν θάλασσαν. Σεβόμεθα καὶ γεραίρομεν τὰ ὀνόματα τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῆς Ἴσσοῦ· ἀλλὰ μὲ ἰδιαίτεραν ὁλως συγκίνησιν προφέρομεν τὰ ἱερὰ ὀνόματα τῆς Σαλαμῖνος καὶ τοῦ Ναυαρίνου. Ἡ λέξις «ναυμαχία» εἶναι δι'

Ο ΚΑΝΑΡΗΣ

ἡμᾶς πλέον ἐκφραστικὴ ἀπὸ τὴν λέξιν «μάχη». Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τὰ Δερβενάκια, ἡ μάχη τοῦ Φαλήρου, πιθανόν, νὰ εἶχαν μεγαλειότεραν σημασίαν διὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα ἀπὸ τοὺς σφοδρὰς ἐλιγμούς τοῦ Μισοῦ καὶ τὰς ἡρωϊκὰς ἐφόδους τοῦ Κανάρη. Ἡ μορφή δὲ τῶν «μπουρλοτιέρηδων» καλύπτει μὲ τὴν τεραστίαν σκιάν της μίαν περίοδον ὁλόκληρον, κατὰ μιστον ἡρωϊσμοῦ. Καὶ ἐν μέσῳ τῶν δοξασμένων ὀνομάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ξεχωρίζουν τρία ἀτίμητα πετράδια: ἡ Ὑδρα, αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρά.

Ἡ τοιαύτῃ προσήλωσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀποτελεῖ ἔργον εὐγνώμοσύνης. Ἡ Ἑλλάς, εἶναι γέννημα τοῦ πόντου. Ἡ θρυλικὴ καθόδος τῶν Δωριέων ἐκ τοῦ Βορρᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθως ἀποδίδεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀπετέλεσε ἀσήμενον, πράγματι, γεγονὸς ἐνώπιον τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἔσχον οἱ ἐκ τοῦ πόντου ὀρμηθέντες κατακτηταί. Τὸν λαμπρὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν ἐδημιούργησαν οἱ ἄγνωστοι θαλασσινοί, ποὺ ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Κρήτης καὶ ἀκόμη ἐνωρίτερον ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Φοινίκης, τοὺς ὁποίους ὤθησε πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὸ πνεῦμα τῆς κατακτήσεως καὶ τοῦ ἐμπορίου. Καὶ ἀπὸ τὸν οὗτω δημιουργηθέντα μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν ἐξεπήδησε, μετέπειτα, ὁ κλασικισμός, γέννημα καὶ αὐτός, γνήσιον καὶ ἀγνόν, τῆς θαλάσσης.

Εἰς τὸ Στενόν, ποὺ χωρίζει τὴν Σαλαμίνα ἀπὸ τὸ Πέραμα, διεξήχθη ἡ ναυμαχία ἐκεῖνη, ἡ ὁποία ἐσήμανε τὴν καταστροφὴν τῆς αἰσθητικῆς ἰσχύος καὶ ἀπεδεκάτισε τὸ ἄνθος τῆς Περσικῆς νεολαίας. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς νικηφόρου προελάσεως τῶν Μακεδονικῶν φαλάγγων μέχρι τῆς καρδίας τῆς Ἀσίας, καὶ δικαίως θεωρεῖται, ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους ἱστορικούς, ὡς ἐν ἀπὸ τὰ πλέον βαρυσήμαντα γεγονότα τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας. Ἡ θριαμβευτικὴ νίκη τοῦ Θεμιστοκλέους, διέσωσε κυριολεκτικῶς τὸν δυτικὸν πολιτισμὸν, κακὴ δὲ ἐκβασίς τῆς ναυμαχίας ταύτης θὰ ἐσήμανε τὴν ὀριστι-

κὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ Ἑλληνικοῦ θαύματος εἰς τοὺς βαρβάρους Πέρσας.

Εἰς τὰ αὐτὰ γαλανά ὕδατα τῆς χώρας μας συνετρίβη καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ἡ ἐπίθεσις τῆς Ἀσίας ἐναντίον τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος τῶν προχριστιανικῶν ἐτῶν ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὴν μεταχριστιανικὴν ἐποχὴν ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, ὁπότε ὁ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Αὐστριακοῦ ἠνωμένος Χριστιανικὸς στόλος τοῦ Πάπα, τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, τοῦ Βασιλέως τῆς Ἰσπανίας καὶ τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μάλτας, κατετρόπωσε καὶ κατέκαυσε τὴν μεγάλην ἀρμάδα τῶν καπετάν-πασσᾶ Ἀλῆ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ὑπῆρτον οἱ καλύτεροι ναυτικοὶ τῆς ἐποχῆς, οἱ περίφημοι Μπαρμπερύνοι καὶ Τουνεζιάνοι κουρσάροι. Ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου ἀπέδειξε, ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἦσαν ἀήττητοι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὅπως ἡ ἔτι τῶν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Πολωνίας Σομπιέσκι, πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Βιέννης, ἐσταμάτησε τὴν θριαμβευτικὴν προέλασιν τῶν ἀπὸ ξηρᾶς. Ἐάν δὲ εἰς τὰς δύο κοσμοϊστορικῆς πράγματι σημασίας ναυμαχίας αὐτὰς προσθέσωμεν καὶ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀκτίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ὀκτάβιος συνέτριψε τὸν ἠνωμένον στόλον τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου καὶ τῆς Ἑλληνίδος Κλεοπάτρας, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι τὰ ἑλληνικὰ πελάγη ἐξελέγησαν ἀπὸ μίαν περίεργον πραγματικὰ μοῖραν διὰ νὰ κατευθύνουν τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος.

Καὶ ἔφθασεν ἡ θρυλικὴ ἐννεαστία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἡ προσοχὴ ὁλοκληροῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐστράφη πρὸς τὴν μικράν, ἀλλὰ τόσο ἐνδοξὸν ἐκείνην περιουσίαν, ὅπου μικρὰ στίφη πτωχῶν ἀνταρτῶν καὶ ἀσήμενων ναυτικῶν εἶχαν τολμήσει νὰ ὀρθώσουν τὸ ἀνάστημά τῶν ἐνώπιον τοῦ τεραστίου ὄγκου τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ὁσμανλήδων, διὰ νὰ κερδίσουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν.

Ἐπὶ τέσσαρας συνεχεῖς αἰῶνας τὰ γαλανά κύματα τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου διέσχισαν τὰ καράβια τοῦ Πατισᾶ, σπεύροντα τὸν τρόμον καὶ τὴν καταστροφὴν.

Τώρα δὲ τὰ μπρίκια, τὰ τρεχαντήρια καὶ αἱ γολέται τῶν Ἑλλήνων караβοκύρηδων τολμοῦσαν νὰ διαμφισβητήσουν τὴν κυριαρχίαν τῶν θαλασσῶν αὐτῶν. Οἱ στόλοι τῶν Μισοῦλδων καὶ Τομπάζηδων ἀπέκλειαν λιμένας καὶ κατέστρεφον τὰς ἐφοδιοπομπὰς τοῦ ἐχθροῦ· τὰ πυρπολικά τοῦ Κανάρη ἀνέτιναζον εἰς τὸν ἀέρα τὴν ναυαρχίδα τοῦ Καπετάν-Πασσᾶ καὶ εἰσέβαλον μέ-

χρις αὐτοῦ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐνῶ τοὺς καθώδηγι πρὸς τὴν δόξαν τὸ παράδειγμα τοῦ Λάμπρου Κατσῶν καὶ τοῦ Παπανικολῆ. Ἀθάνατα ὀνόματα ποῦ

ἐσφυρηλάτησαν τὸν χάλυβα ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατεσκεύασθη ἡ, τόσο ποθητὴ, Ἑλληνικὴ Ἐλευθερία.

Ἀλλὰ, ἂν εἰς τοὺς γενναίους αὐτοὺς θαλασσινοὺς ὀφείλομεν τὸ μέγα γεγονός, ὅτι ἀποτελοῦμεν σήμερον ἓνα ἔθνος ἐλεύθερον, ἓνα ἔθνος ποὺ θέλει νὰ ζῇ καὶ νὰ φανῇ ἀντάξιον τῆς ἐνδόξου ἱστορίας του, ἓνα ἔθνος ποὺ στρέφεται πρὸς τὴν θάλασσαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ δι' αὐτὸ τὴν μεγαλειότεραν τῶν κληρονομιῶν, δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν καὶ τοὺς ἀφανεῖς ἐκείνους ναυτικούς, οἱ ὁποῖοι χωρὶς νὰ λάβουν μέρος εἰς τοὺς αἱματηροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν διαφόρων ἐχθρῶν, προσέφεραν ὅλην τὴν τὴν ψυχὴν καὶ ἀφιέρωσαν τὴν ζωὴν τῶν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν ἀνά τὴν ὀψήλιον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ διὰ τοῦ ἐμπορίου.

Ἐπιβαίνοντες τῶν νηῶν τῶν, οἱ Φωκαεῖς, ἔφθασαν μέχρι τῆς Γαλατίας, ἵδρυσαν τὴν Μασσαλίαν, διέβησαν τὰς στύλας τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Θούλης, τῆς σημερινῆς Ἰσλανδίας, κατακτώντες οὕτω εἰρηνικῶς τὴν τότε γνωστὴν οἰκουμένην. Μὲ τὴν πρόφασιν τοῦ ἐμπορίου, ἀνεδεικνύοντο ἔξοχοι μεταλαμπαδευταὶ τῶν ἑλληνικῶν φώτων, ἱδρύνοντες νέα κέντρα πολιτισμοῦ.

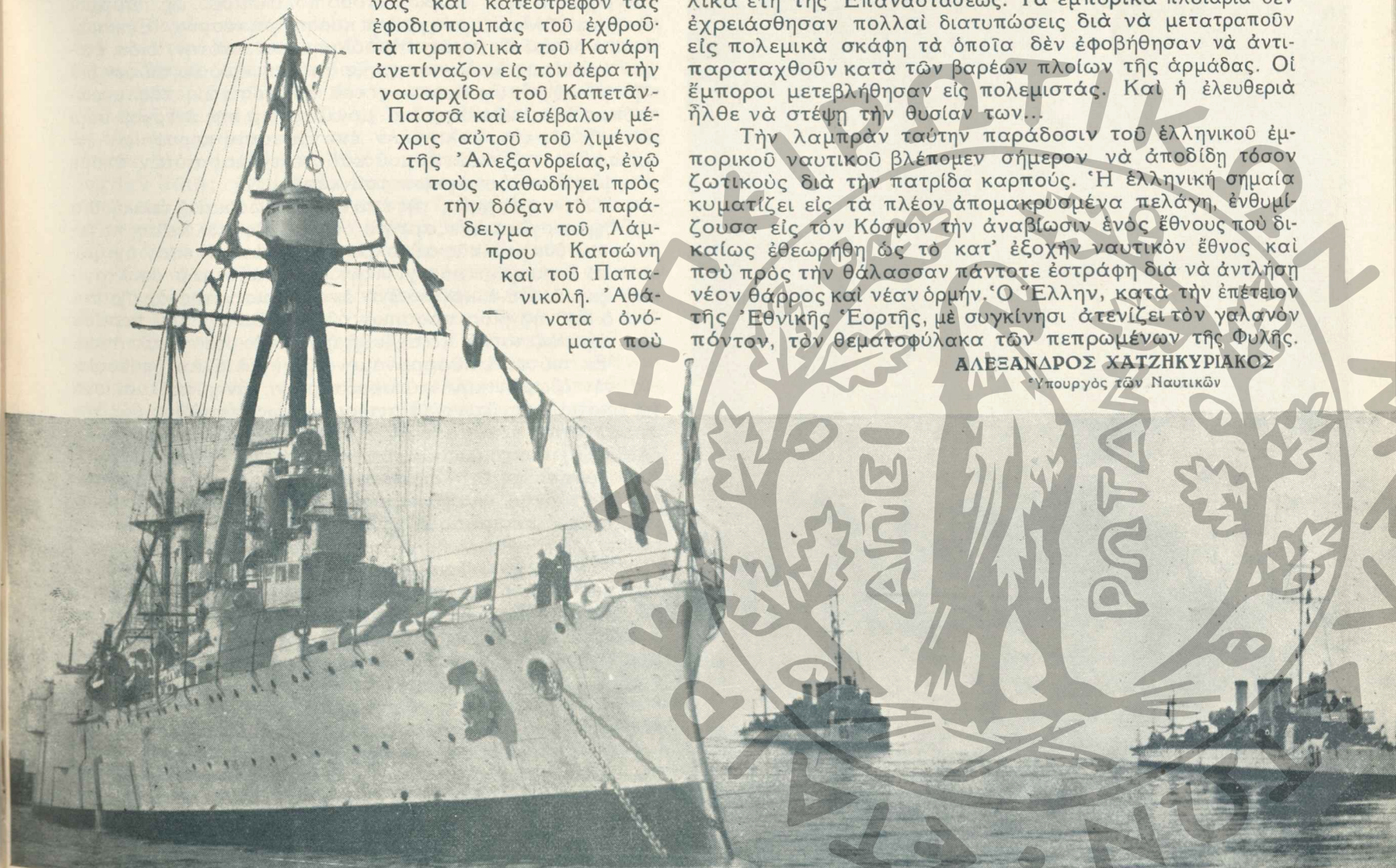
Ὁ στόλος ἐξ ἄλλου τοῦ Νεάρχου, παραπλέων τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰνδικῆς, προηγήθη κατὰ δέκα πέντε αἰῶνας τοῦ ταξιδίου τοῦ Μάρκο Πόλο, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ δημιουργία μιᾶς ἐμπορικῆς ἐπαφῆς μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Αἱ τριῖνες τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τὸν διάπλουν τῆς ἀραβικῆς θαλάσσης, τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ ἤνωναν δύο πολιτισμούς, τὸν ἑλληνικὸν καὶ τὸν Ἰνδικόν, ἀπὸ τὸ κράμμα τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθη ὁλόκληρος ἡ νεώτερα ἐξέλιξις τῆς οἰκουμένης.

Τὰ ἀθόρυβα ταξίδια τῶν ἐμπόρων συνετέλεσαν σημαντικώτατα εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἑλληνικοῦ γοήτρου καὶ κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ Ἑλλάς ἐσφάδαζεν ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ Ἀσιάτου κατακτητοῦ, οἱ Ἕλληνες ἐμποροὶ, ἐμπνεόμενοι καὶ καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὸ αἰώνιον πνεῦμα τῆς φυλῆς, ἐτήρησαν ἀνημμένον τὸν δαυλὸν τῆς μεγάλης παραδόσεως. Εἰς τοὺς караβοκύρηδες, τῶν ὁποίων τὰ πλοῖα κατέβαιναν ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον φορτωμένα βαρεῖα, ὀφείλει ἡ ὑπόδουλος τότε Ἑλλάς τὴν διατήρησιν μιᾶς ἰσχύος, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη ἐντονωτάτῃ κατὰ τὰ θρυλικά ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως. Τὰ ἐμπορικὰ πλοίαρὰ δὲν ἐχρειάσθησαν πολλὰ διατυπώσεις διὰ νὰ μετατραποῦν εἰς πολεμικὰ σκάφη τὰ ὁποία δὲν ἐφοβήθησαν νὰ ἀντιπαραταχθῶν κατὰ τῶν βαρῶν πλοίων τῆς ἀρμάδας. Οἱ ἐμποροὶ μετεβλήθησαν εἰς πολεμιστὰς. Καὶ ἡ ἐλευθερία ἦλθε νὰ στέψῃ τὴν θυσίαν τῶν.

Τὴν λαμπρὰν ταύτην παράδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ βλέπομεν σήμερον νὰ ἀποδίδῃ τὸσον ζωτικὸς διὰ τὴν πατρίδα καρπός. Ἡ ἑλληνικὴ σημαία κυματίζει εἰς τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα πελάγη, ἐνθυμίζουσα εἰς τὸν Κόσμον τὴν ἀναβίωσιν ἑνὸς ἔθνους ποὺ δικαίως ἐθεωρήθη ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ναυτικὸν ἔθνος καὶ ποὺ πρὸς τὴν θάλασσαν πάντοτε ἐστράφη διὰ νὰ ἀντλήσῃ νέον θάρρος καὶ νέαν ὁρμήν. Ὁ Ἕλληνας, κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς Ἑθνικῆς Ἑορτῆς, μὲ συγκίνησιν ἀνενίζει τὸν γαλάνον πόντον, τὸν θεματοφύλακα τῶν πετρωμένων τῆς Φυλῆς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ

Υπουργὸς τῶν Ναυτικῶν

ΘΥΣΙΑΙ ΚΑΙ ΛΑΦΥΡΑ

Καμία μικρολόγος έρευνα δέν θά κατορθώσῃ ποτέ νά μειώσῃ τήν ἀξίαν τοῦ Εἰκοσιένα ὡς ἀγώνος ὁλοκλήρου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Διότι, τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας ὑπῆρξε γενικόν. Τὸ τραγικόν σύνθημα, «ἐλευθερία ἢ θάνατος», μὲ τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις, γραμμένο εἰς ὅλας τὰς αὐτοσχεδίους σημαίας τῶν πρώτων ὁρμητικῶν σωμάτων καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἐπωδὸν ὅλων τῶν προκηρύξεων καὶ τῶν διαμηθέντων ἐγγράφων, ἐπραγματοποιήθη κατὰ τρόπον ποὺ ἐφανέρωσεν ὅτι ἀποτελοῦσε βαθεῖαν πίστιν καὶ ἀπόφασιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐλάχιστοι ἐδίστασαν, ἀλλὰ τοῦτο δέν μεταβάλλει τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀγώνος. Χωρὶς τὴν θέλησιν τῶν ἀρχόντων ἦτο ἀδύνατον νά κινηθῇ ἡ ἐπανάστασις, χωρὶς τὴν διεύθυνσιν τῶν πολεμικῶν ἀρχηγῶν θά ἦτο ἀνίκανος νά προχωρήσῃ καὶ χωρὶς τὸν λαὸν θά ἦτο ἀδύνατον νά ἐκτελεσθῇ.

Ἀπὸ τὰς θυσίας αἵματος εἶνε πλήρεις αἱ σελίδες τῆς ἱστορίας τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων. Ἐξέκλιναν ὅλοι μὲ τὴν ἀπόφασιν νά μὴ ζήσουν παρὰ μόνον ἐλευθεροί. Ὁ ἐξοπλισθεὶς μὲ ὅ,τι εὗρήκε πρόχειρον, ἀπόλεμος ἕως τότε λαός, μετὰ τὸν πρώτον αἰφνιδιασμὸν ποὺ ὑπέστη ἀπὸ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἔγινε ταχύτατα στρατὸς ἐπικῶν ἡρώων. Οἱ ἀδάσαστοι πολεμικοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ ἀφύπνισαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τό αἴσθημα καὶ τὴν δύναμιν τῆς θυσίας. Αὐτῇ, ἡ πρώτη πρὸς τὸ πάνοπλον κέντρον τῶν Τούρκων, τὴν Τριπολιτῶν, προέλασις, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν καὶ τὴν ἀκατάβλητον ἐπιμονὴν τοῦ μεγάλου Πελοποννησιοῦ ἀρχηγοῦ, ἦτο ἐφόρμησις πρὸς φοβερὸν στίβον, ὅπου ἡ θά ἐκατακτοῦσαν τὴν ἐλευθερίαν ἢ θά εὗρισκαν τὸν θάνατον. Τὰ πρῶτα δραματικά γεγονότα τῶν Πατρῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν, οἱ μάχες τοῦ Βαλτετισίου, τῶν Δολιανῶν, ἡ πρώτη ἀποδίωξις τῶν Τούρκων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, ἡ θυσία τῆς Ἀλαμάνας, οἱ ἀνάλογοι μὲ αὐτὴν τραγικοὶ ἥρωϊσμοὶ τοῦ Βιλαΐνη καὶ τοῦ Γιαννιοῦ, ἡ καταπληκτικὴ ἀντίστασις εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, αἱ νικηφόροι πολιορκίαι τοῦ Νεοκάστρου καὶ τῆς Μονεμβασίας, αἱ ἐκατόμβαι τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Ναούσης, εἶνε δράματα καὶ νίκαι κατὰ τὰς ὁποίας ἐχύθη αἷμα τοῦ λαοῦ. Καὶ ἔπειτα τὰ περισσότερον συστηματικὰ πολεμικὰ γεγονότα. Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσαίας, ἡ συντριβὴ τοῦ Μπεϊράν πασσά εἰς τὰ Βασιλικά, ἡ καταστροφὴ τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη εἰς τὰ Δερβενάκια, τόσες μάχες παρὰ τὴν Κόρινθον, ἡ ἄμυνα τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν, ἡ ἄλωσις τοῦ φρουρίου τοῦ Ναυπλίου. Οἱ ἐκπληκτικοὶ πυρποληταί, ὁ Παπανικολῆς, ὁ Κανάρης, ὁ Πιπίνος, ὁ Μπαρπάτσος, ὁ Βρατσῶν, ὁ Νικόδημος, ὁ Θεοφιλόπουλος, τόσοι ἄλλοι, ὁρμοῦσαν μὲ τὰ μικροσκοπικὰ σκάφη τῶν κατὰ στόλων ὁλοκλήρων διὰ νά γίνουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δαυλοὶ κατὰ τοῦ φοβεροῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν Κρήτην γίνονται τιτανομαχίαι. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης μάχεται ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης. Τὸ Μεσολόγι θαυματουργεῖ καὶ καταπλήσσει τὴν συγκινουμένην Εὐρώπην μὲ τὴν ἀνευ ὁμοίου αὐτοθυσίαν ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ του. Μεγάλοι ἀρχηγοὶ μάχονται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ χύνουν τὸ αἷμα τῶν. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης, ὁ Παπαφλέσσας, ὁ Γεώργ. Καραϊσκάκης. Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἔχουν τρεῖς νεκρούς, τὸν Ἡλῖαν, τὸν Κυριακούλην καὶ τὸν Ἰωάννην. Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης δέν διευθύνει μόνον λαμπρῶς τὰς ναυμαχίας, ἀλλὰ καὶ ἐκθέτει εἰς ἄμεσον κίνδυνον τὴν ζωὴν του. Πολιτικοί, ποὺ ἤμπορουν νά μένουν μακρὰν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ριψοκινδυνεύουν. Ὁ Ἀλέξανδρος Κουντουριώτης ἐκστρατεύει εἰς τὴν Πελοπόννησον, πρωθυπουργὸς τότε καὶ ὅταν ὁλόκληρος ἡ χώρα κατεπατεῖτο ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Καὶ ὁ ἀγὼν δέν

σάζεται εἰς τὸ τέλος ἀπὸ τὴν στρατιὰν τοῦ Ἰμπραήμ καὶ τὸ ἐξολοθρευτικὸν του σχέδιον παρὰ μόνον διὰ τῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀμύνης τοῦ Θεοῦ. Κολοκοτρῶν καὶ διὰ τῆς θαυμαστῆς ψυχικῆς δυνάμεως τοῦ καταπληγωμένου λαοῦ.

Αἱ θυσίαι τοῦ χρήματος εἶναι ἀνάλογοι. Ἡ βαθύπλουτος οἰκογένεια Ὑψηλάντη προσφέρει ὅ,τι εἶχε, ἀκόμη καὶ τὰ βαρύτερα κοσμήματα τῆς ἀδελφῆς τῶν Ὑψηλάντων. Οἱ Δηληγιανναῖοι, οἱ Ζαΐμαῖοι, οἱ Σισίνηδες, ὁ Κρεββατῆς, οἱ Λόντοι, οἱ Πυρουκαῖοι, οἱ Νοταραῖοι, ὁ Θάνος Κανακάρης, ὁ Ἰωάν. Παπαδιαμαντόπουλος, ὁ Ζαχαρίτσας, οἱ Βλάχοι, ὁ Σκουζές, οἱ Γρηγοριάδαι, ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ὁ Γρ. Πασχάλης, ὁ Θ. Σκορδάκης, ὁ Κονδάκης, ὁ Σαργιαννης, ὁ Ἀθαν. Κυριακός, οἱ ἀδελφοὶ Σαλταφῆροι, οἱ ἀδελφοὶ Μιχαλόπουλοι, ὁ Γραμματικάκης, ὁ Δ. Μελετόπουλος, οἱ ἀδελφοὶ Τροχάνηδες, ὁ Φωτήλας, ὁ Χαραλάμπης, ὁ Ἰ. Παπαδόπουλος, ὁ Μπουκαούρης, οἱ ἀδελφοὶ Ταμπακόπουλοι, ὁ Α. Κοπανίτσας, οἱ Ραζηκοτακαῖοι συντηροῦν στρατιωτικὰ σώματα καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τὰ διευθύνουν οἱ ἴδιοι, καὶ προσφέρουν ταυτοχρόνως μεγάλα ποσὰ εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον. Ὁ Ἐμ. Πασσᾶς δαπανᾷ ὁλόκληρον τὴν μεγάλην περιουσίαν του, ὁ Ζαφειράκης ἐπίσης. Ὁ Δ. Ρώμας, ὁ Κ. Δραγῶνας καὶ πολλοὶ ἀκόμη γενναῖοι Ἐπανήσιοι στέλλουν βοηθήματα μὲ πλοῖα ναυλωνόμενα ἀπὸ τοὺς ἰδίους. Ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου οἱ Κουντουριωταῖοι, οἱ Τομπαζαῖοι, οἱ Βουδουραῖοι, οἱ Ἀνάργυροι, ὁ Χατζῆ-Γιάννης Μέξης, οἱ Μποτσαῖοι, ὁ Κοτζιάς, ὁ Νικολῆς Ἀποστόλου, γίνονται ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα οἱ χορηγοὶ τῶν ἐκστρατειῶν τῶν στόλων. Ὁ Μιχαὴλ Κουρμούλης εἰς τὴν Κρήτην δαπανᾷ ὅ,τι ἤμπορεῖ, ὅ,τι δύναται νά γίνῃ χρήμα ἀπὸ τὴν κλοσσισαίαν περιουσίαν του καὶ τέλος τὴν χάνει ὁλόκληρον, χάριν τοῦ ἀγώνος. Αἱ προσφοραὶ ἔγιναν εἰς τόσην κλίμακα ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἐπανάστασεως, πλούσιοι Ἕλληνες σχεδὸν δέν ὑπάρχουν. Ἔρχεται ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πρὸ ὀλίγου μόλις χρόνου πλούσια οἰκογένεια Κανακάρη στερεῖται παντὸς μέσου ζωῆς καὶ ὁ Γερμανὸς Παλαιῶν Πατρῶν ζητεῖ δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ τὸν Ἰ. Παπαδιαμαντόπουλον νά τοῦ ἀποστείλῃ ὀλίγα χρήματα πρὸς συντήρησιν.

Ἄλλ' ἐχύθη πολλὴ μελάνη κακῆς ποιότητος διὰ τὰς λαφυραγωγίας. Καὶ ἔγιναν πράγματι διαρπαγαὶ εἰς τὰς πόλεις. Ἀλλὰ λαός, ποὺ εἶχε προσφέρει τὰ πάντα, ποὺ εἶχεν ἐγκαταλείψει τὰς ἐργασίας του, στρατευθεὶς χωρὶς νά πληρώνεται, μὲ ἀναστατωμένην τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας, μὲ παραγωγὴν ἐλαττωμένην καὶ ἀλλοῦ καταστρεφόμενῃ ἐντελῶς ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου, μὲ ὀργὴν αἰῶνων κατὰ σκληροῦ κυρίου, δέν εἶναι παραδοξὸν ὅτι εἰς τὰς ἐφόδους του εἰς τὰ τουρκικὰ κέντρα ἐβλεπεν ὡς λείαν ποῦ τοῦ ἀνήκεν ὅ,τι ὑπῆρχεν ἐκεῖ. Τριάντα χιλιάδες ἄνθρωποι ἐπερίμεναν ἐπὶ μῆνας ἕξω τῆς πρωτευούσης τῆς Πελοποννήσου νά γίνουν κύριοι τῆς πόλεως. Κράτος ἱκανὸν νά τοὺς πειθαρχήσῃ διὰ τοῦ οἰκονομικοῦ του ὀργάνισμοῦ δέν ὑπῆρχεν. Ἐρρίφθησαν λοιπὸν μαινόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν σπιτιῶν τῶν. Ὁ Κολοκοτρῶν τῆς ποῦ παρενέβη διὰ ν' ἀποτρέψῃ τὴν ἐπιθεσίαν κατὰ τῶν Ἀλβανῶν, οἱ ὁποῖοι ἔφευγαν, παρ' ὀλίγον νά φονευθῇ.

Τὰ κατακρατούμενα ἀνῆκαν κατὰ τὸν νόμον εἰς τὸ κράτος, ἀλλὰ τότε τὸ κράτος δέν ὑπῆρχε παρὰ μόνον διὰ νά ζητῇ τὴν ἐκτέλεσιν ὑποχρεώσεων καὶ καθηκόντων τῶν πολιτῶν, χωρὶς καὶ νά τοὺς προστατεύῃ καὶ νά ἐνισχύῃ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ὥστε νά καταστή σεβαστὸν εἰς ἀνθρώπους ὑποφέροντας. Ἐγίνετο τότε ἀγὼν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ ἀγὼν καθημερινὸς διὰ τὸ ψωμί. Ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότης ἔκαμε πολλοὺς ν' ἀλληλοκατηγοροῦνται δι' ἰδιοποιήσεως θησαυρῶν κατὰ τὰς λαφυραγωγίας, ἀλλ' αὐτὰ ἦσαν ὑπερβολαί. Οἱ περίφημοι θησαυροὶ τοῦ ἀλωθέντος Ναυπλίου ἦσαν σχεδὸν μῦθος. Οἱ Τούρκοι τοῦ Ναυπλίου εἶχαν ἀποτραγισθῇ ἐκ τῆς μακρᾶς πολιορκίας καὶ τῆς δι' ὑπερβολικῶν ποσῶν ἀγορᾶς προμηθειῶν ἀπὸ τοὺς αἰσχροκερδούντας φροντιστάς τοῦ στρατοῦ τοῦ Δράμαλη. Εἰς λόγους οἰκονομικῆς ἀνάγκης ἐπίσης ὠφελετο ἡ δι' ἀδειῶν τῶν ναυτικῶν ἀρχῶν γενομένη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν πειρατεία.

Ἡ λαφυραγωγία εἶχε ἓνα σπουδαῖον ἀποτέλεσμα ὑπὲρ τοῦ ἀγώνος. Χάρις εἰς τὴν ἀποκόμισιν τῶν δολῶν τῶν Τούρκων ὀπλισθῶσαν οἱ Ἕλληνες. Ἀλλὰ ἓνα μέγα λάφυρον ἐπέτυχεν ἡ ἐπανάστασις: Τὴν ἀνεξαρτησίαν. Δ. Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ο υπό τον 'Αλέξανδρον 'Υψηλάντην 'Ιερὸς Λόχος, τὸ ἄνθος τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας, πίπτει, ἡρωϊκῶς μαχόμενον κατὰ ἀσυγκρίτως πολυπληθεστέρου τουρκικοῦ στρατοῦ, εἰς τὸ Δραγατσάνι, τὴν 7ην 'Ιουνίου 1821.

Ἐναντι: Τὸ ἀνεγερθὲν ἐν Δραγατσάνῳ ἥρωον εἰς μνημὴν τῶν πεσόντων 'Ιερολοχιτῶν.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Κατὰ τὸν μῆνα αὐτὸν θ' ἑορτασθῇ καὶ πάλιν καὶ ὡς πρέπει ἡ ἐπέτειος τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως, θὰ σηματοδοτήσῃ οἱ δρόμοι, θ' ἀκουσθῶν θοῦρα καὶ λόγοι διὰ τοὺς ἐργάτας αὐτῆς, θὰ στεφθοῦν, πολὺ δικαίως, οἱ ἀνδριάντες των, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς ἀλλοίμονον θὰ γίνῃ καὶ πάλιν λόγος διὰ τὸ δυστυχισμένον ἐλληνικὸν θέατρον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν εἰς τὰν κυριωτέρων παραγόντων τοῦ ἐλευθερωτικοῦ ἐκείνου 'Αγώνος εἰς τὸν ὁποῖον ὀφειλόμεν σήμερον τὴν γνῶρξιν διατὶ, ἠγνόησαν τὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον ἔπαιξε τὸ δυστυχισμένον, ἐπαναλαμβάνων, ἐλληνικὸν θέατρον εἰς τὴν 'Ελληνικὴν ἐπανάστασιν. Αὐτὸς ὁ μέγας ἱστορικός μας, ὁ Παπαρηγόπουλος, ἀγνοῶν φαίνεται, ἡ μὴ ἀποδίδων καμμίαν σημασίαν εἰς τὴν μεγάλην συμβολὴν τοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου αὐτῆς «εἰς τοὺς ὕμνους τοῦ Ρήγα, τὰ προλεγόμενα τοῦ Κοραΐ καὶ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐγνώριζον νὰ ἐρμηνεύουσι τινὲς τῶν διδασκάλων τὰ ἀρχαῖα κείμενα καὶ τὰς νεωτέρας ἐπαγγελίας!» Καὶ διὰ τοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ 'Οδησσὸς καὶ τὸ Βουκουρέστιον, κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους, ὑπῆρξαν τὸ καταφύγιον τοῦ 'Ελληνικοῦ, οἱ διαπρεπέτεροι τοῦ ὁποῖου ἄνδρες, ἐν κρυπτῷ, προπαρεσκευάζον τὴν μέλλουσαν τοῦ 'Εθνικοῦ ἀνάστασιν. Εἰς ἀμφότερας τὰ κέντρα ταῦτα, ἡ 'Εταιρία τῶν Φιλικῶν ἠργάζετο ἀνεκδοτῶς. Ἐν τῇ φιλοξενίᾳ μάλιστα τῆς Βλαχίας πρωτευούσης, οἱ πατριῶται ἐταῖροι προσέλαβον ὡς βοηθοὺς καὶ συμπράκτορας εἰς τὸν δυσχερὲς αὐτὸν ἀγῶνα καὶ πολλοὺς Ρουμάνους, τοὺς ὁποίους διὰ τῆς μαγικῆς δυνάμεως τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων

καὶ τῆς καθ' ὅλα ἐλληνικῆς μορφώσεως εἶχον καταστήσει ἐνθέρμους κοινωνοὺς τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν σχεδίου.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῶν, οἱ κορυφαῖοι καὶ θαρραλεώτεροι ἀπὸστολοι τῆς ἱερᾶς ἐκείνης προπαγάνδας, ἔχοντες ὡς παράδειγμα τοὺς Σαλαμινομάχους προγόνους των, τὸν ὁποῖον τὸ πατριωτικὸν αἶσθημα τὸσάκις ἐξήγει τὸ δραματολογικὸν τῆς Τριάδος τῶν ἀθανάτων δραματουργῶν, κατανοοῦντες δὲ ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ ἀπὸ σκηνῆς παρέλασις πολλῶν ἐπεισοδίων τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἱστορίας, καθὼς καὶ ἄλλων τοιούτων τῆς ἐκείνης, ἐξυπηρετοῦντων τοὺς σκοποὺς των θὰ ἐξήπτεν ἀσφαλῶς καὶ τὸ αἶσθημα αὐτῶν καὶ θὰ τοὺς παρώτρυνε νὰ μετασχωσὶ τοῦ ὑπερανθρωπίνου κινήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔμελλον μετ' οὐ πολὺ ν' ἀποδυθῶσιν, ἀπεφασίσαν τὴν σύστασιν ἐλληνικοῦ θεάτρου ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ 'Οδησσῷ καὶ, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ἐξετερεώσωσι τὸν σκοπὸν των, διαργάνασαν μετὰ πολλῆς περιστάσεως θεατρικὰς παραστάσεις, ἐπὶ τῷ σκοπῷ δῆθεν τῆς ἐκπαίδευσως τῆς σπουδάζουσας νεολαίας.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων των, οἱ ἐν Βουκουρεστίῳ Φιλικοί, ὑπέδειξαν εἰς τὸν τότε ἡγεμόνα 'Αλ. Σούτσον ν' ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸ ἐλληνικὸν θέατρον. Ὁ ἡγεμὼν, μελυσιτελεσάτην ἀπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν τὴν ὑπαρξὶν ἐλληνικῆς σκηνῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, διέταξε νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα, διορίσας ἅμα καὶ ἐποπτικὸν συμβούλιον, εἰς δ' ἐκλήθη νὰ λάβῃ καὶ ἔλαβε μέρος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Βουζαίου Κωνσταντῆς. Οἱ ὑποδείξαντες εἰς τὸν ἡγεμόνα Σούτσον τὴν πρόσληψιν

τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντῆ, ὡς μέλους τῆς πρώτης συστάσεως ἐπὶ τοῦ θεάτρου ἐφορείας, ἀποδεικνύονται καὶ ἐκ τούτου μεγάλοι νόες, μετὰ περισκέψεως καὶ τὰ ἐλάχιστα διοργανοῦντες. Διότι, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ὑπόδουλος ἐλληνισμὸς προέβλεπεν ὡς εἰς ἀγκυραν σωτηρίας εἰς τὸν χριστιανισμὸν ὅστις, ὡς γνωστὸν, ἀνέκαθεν εἶχεν κηρυχθῇ πολέμιος τοῦ θεάτρου, ἡ σύστασις τοιούτου καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἴσως ἡκούετο δυσμενῶς παρὰ τῷ χριστιανικῷ πληθυσμῷ τῆς Βλαχίας. Τοῦτο βεβαίως θέλοντες ν' ἀποφύγῃ οἱ διὰ τοῦ θεάτρου φρονούντες, ὅτι θὰ ἐξήπτον τὰς καρδίας τῶν 'Ελλήνων, ὑπέδειξαν τὴν πρόσληψιν τοῦ ἐπισκόπου Βουζαίου, ὅστις σημειωτέον, εἶναι καὶ ὁ μόνος ἱερωμένος ὅστις ἀπέτελεσε μέλος θεατρικῆς ἐπιτροπῆς. 'Αξιοθαύμαστος οὐχ ἦτον εἶναι καὶ ὁ πατριωτισμὸς τοῦ ἐπισκόπου τούτου, ὅστις, πρὸς οὐδὲν τιθέμενος, χάριν τοῦ ἱεροῦ κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας σκοποῦ τοῦ θεάτρου, τὰς διατάξεις τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ κατὰ τὸ 364 συνελθούσης Συνόδου καὶ τῆς ἐν Τρούλλῳ κατὰ τὸ 632 ἐδεδῆχθαι νὰ ἀποτελέσῃ μέλος τῆς συστάσεως ἐφορείας καὶ νὰ λάβῃ ἐνεργόν, ὑπὲρ τοῦ θεάτρου, μέρος.

Ἡ μεγαλειτέρα προσοχὴ τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου, ὡς ἦτο ἐκείνη, ἐδόθη περὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ δραματολογίου, τὸ ὁποῖον φυσικὰ ἀπετελέσθη ἀπὸ ἔργα δυνάμενα νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς ἀκρατὰς ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὸ προπαρεσκευαζόμενον ἐν κρυπτῷ ἀπελευθερωτικὸν κίνημα, αὐταπάρησιν καὶ μῖσος πρὸς τοὺς τυράννους. Εἶχον δὲ τὴν ἀκράδαντον πεποιθῆσιν, ὅτι διὰ τοιούτου ὁλικῷ προπαρεσκευάζον τὴν ἐλληνικὴν νεολαίαν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐξέγερσιν, ἥτις πολλὰχὼς ἡτοιμάζετο καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεξεδέχοντο ὡς βεβαίαν τὴν ἀποτίναξιν τοῦ βδελυροῦ ζυγοῦ. Καὶ δὲν ἠπατήθησαν ἐν τῇ προσιδήσει αὐτῶν, διότι πάντες σχεδὸν οἱ θαμῶνες καὶ οἱ ἡθοποιοὶ τῶν δύο θεάτρων, τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τῆς 'Οδησσῷ, ἔμελλον μετὰ τινα χρόνον ν' ἀποτελέσωσι τὸν δυνάως ἱερὸν ἐκεῖνον λόγον τῶν μαυροφόρων καὶ πέσωσι σχεδὸν ὅλοι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Δραγατσανίου.

Ὁ ἐπιθυμῶν, λέγει ὁ Ρουμάνος συγγραφεὺς Fili-ποι, νὰ μάθῃ ἂν τὸ θέατρον ἐκεῖνο ἐκαρποφόρησεν, ἢ ἂν παρήγαγε τὸ ἐπιδιωχθέν ἀποτέλεσμα, ἀς ἐρωτήσῃ τὰ πεδία τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ Δραγατσανίου καὶ τῆς τότε δούλης 'Ελλάδος καὶ ταῦτα ἀντ' ἀπαντήσεως θὰ δείξωσιν αὐτῷ λαὸν ἐλεύθερον καὶ βασιλεῖον νεωστὶ ἐγγραφὲν ἐν τῷ χάρτῃ τῆς Εὐρώπης.

Ἐξήκοντα καὶ ἐπτά ἔτη μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοθυσίαν τῶν 'Ιερολοχιτῶν, οἱ ἐν Ρουμανίᾳ 'Ελληνες εἰς ἀνάμνησιν αὐτῆς ἀνήγειραν ἐν Δραγατσανίῳ καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἡ ὁποία συνήφθη ἐκεῖ τὴν 7 'Ιουνίου 1821, σεμνὸν ἥρωον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐτάφησαν τὰ ἱερὰ ὀστέα τῶν πεσόντων ἐκεῖ, τὰ ὁποῖα ἀνέγυρε τότε ὁ Ρουμάνος ἀξιοματικὸς ἄλλ' 'Ελλην τὴν καταγωγὴν Πατάζογλου ἐπὶ τῆς παρὰ τὸ Νεκροταφεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρίσκεται καὶ τὸ μνημεῖον οὗδου, ἥτις μέχρι τοῦ 1927 ἐκαλεῖτο φεῖ! «Ὁδὸς 'Ηρώων», σήμερον δὲ χάρις εἰς τοὺς φίλους μας Ρουμάνους μετανομήσθη πρὸς τιμὴν τοῦ διαδόχου τοῦ Ρουμανικοῦ θρόνου εἰς «ὁδὸν Βασιλέως Μιχαήλ». Ἐπὶ τοῦ 'Ηρώου, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνας, οὐδὲν ἀναγράφεται ὄνομα. Μία ἀγκυρα εἰς σχῆμα σταυροῦ καὶ ὑπ' αὐτὴν τὰ σύμβολα τοῦ 'Ιεροῦ Λόχου, ἔνα κρανὸν μετὰ χιαστὶ φερόμενα ὀστά, ἦσαν τὰ μόντα κοσμήματά του.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἔξω εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἀρεως, ἀνεγείρεται μεγαλοπρεπὴς τύμβος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, μεταξὺ τῶν ἄλλων τιμῶν ὀνομάτῃ, ὁ διαβόητος ἀναγινώσκει εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ τὸ τοῦ Σπυριδωνος Δρακοῦλη, χωρὶς καὶ νὰ ὑποπτεύεται ὅτι ὁ ἥρωας αὐτός, πρὶν πέσει μαχόμενος, ἔδρασε καὶ ἐθελούμως ὡς ἡθοποιὸς τοῦ θεάτρου τῆς Φιλικῆς 'Εταιρίας ἐν 'Οδησσῷ. Εἶχεν ἐμφανισθῇ οὗτος τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1819 εἰς τὸ δραμᾶτιον τοῦ Γ. Λασσάνη «Ἡ 'Ελλάς καὶ ὁ Ξένος», εὐθὺς δ' ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανισέως του ἐπεσκέασε, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, τὸν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης θαυμαζόμενον Ἀβραμιώτην, περὶ τῆς σκηνικῆς τέχνης τοῦ ὁποίου λίαν εὐφῆμος ὀμιλεῖ καὶ ὁ Ἰωάννης Φιλήμων εἰς τὸ ἱστορικὸν του Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς 'Εταιρίας.

Ὁ Σπ. Δρακοῦλης, ἀφοῦ ἔδρασε ἐπιτυχῶς ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς σκηνῆς, κληθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του «Ὁ Τάλας» τοῦ Γραικικοῦ θεάτρου», εὐθὺς ὡς ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ δράσῃ καὶ ἐπὶ ἄλλης σκηνῆς, ἀποβαλὼν τὸν κῶθρον καὶ ζωσθεὶς τὴν πραγματικὴν σπᾶσθιν, ἔτρεξε μαζὶ μετὰ τὰ ἄλλα παλληκάρια εἰς τὸ Δραγατσάνι καὶ ἡρωϊκῶς πολέμησας, ἔπεσεν ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῶν Τούρκων.

Ὁ Δρακοῦλης πολεμήσας ὡς ἐκατόνταρχος, ὑπῆρξε—κατὰ τὸν ἀείμνηστον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Ράδον—ἡ ὠραιότερα φυσιογνωμία τοῦ 'Ιεροῦ Λόχου, τὸ δημοτικώτερον ὄνομα μεταξὺ τῶν 'Ιερολοχιτῶν. Ὁ πρωτοσπαθῆριος Θεοδόσιος Χριστοδούλου Φινίτης, πολεμή-

σας καὶ αὐτὸς εἰς τὸ Δραγατσάνι, δις ἀναφέρει, μετὰ κολακευτικὰ σχόλια, τὸν Δρακοῦλην εἰς τοὺς στίχους αὐτοῦ:

«Εἶδα—λέγει—πάλιν μετὰ χαρὰν μου πῶς ὁ Σούτσος τοῦ Κεμπάτη ἐβρυχάτο ὡς ὁ λέων καὶ ἐχρεμέτιζεν ὡς ἄτι. Διοικοῦσε μετὰ τὴν σπᾶσθιν εἰς τὴν χεῖρα γυμνωμένην καὶ ὁ Βεΐτσος Δημήτρης, μετὰ σημαίας τρυπημένην. Ἀμυλόμενος τὸ Σούτῳ εἰς τὰ δεξιὰ χτυποῦσε, κυλισμένος εἰς τὸ αἶμα, πληγωμένος ἐνίκουσε. Καὶ ὁ Σκαμνελίτης Φίλις, μετὰ φρικτὰς πληγαῖς στὰ στήθη, μετὰ τὸν τραγικὸν Δρακοῦλην, καὶ τὸν Κρόπιαν μετὰ τὰ πλήθη ἐθελούμως ἀνδρείως, ὁλοένα προχωροῦσαν, σκονισμένοι, αἱματωμένοι εἰς τὸν θάνατον νικούσαν.»

Ἀλλὰ καὶ ἡ δραματικὴ ποίησις δὲν ἐλησμόνησε τὸν Δρακοῦλην. Ὁ Παναγ. Σούτσος, εἰς τὸ λυρικὸν αὐτοῦ δράμα «Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης» ἐμφανίζει πρὸς τὸν ἥρωα τὸν τῆς σκιάς τοῦ Δρακοῦλη καὶ τοῦ Δημητρίου Σούτσου.

«Εἰς τὸ σύνορον—τοῦ λέγουσιν—τὸ μέλλον τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, εἰς τὸν 'Ιστρον πρόμαχόν της κείμεθα, καὶ ἐξὴν χάρα τῆς νεότητος μας τῶρα τραγεῖ· ἀντὶ τῆς καλῆς. Φεῖ ἐπέσασιν οἱ πρῶτοι καὶ μετὰ ὀφθαλμοὺς ἐκθάμβους, δὲν ἐρῶσασιν τοῦ 'Εθνικοῦ νὰ ἰδῶμεν τοὺς θράμβους. Εἶθε καὶ εἰς τὰ ὀστά μας τῆς πατρίδος ἡ ἀγκυλὴ Ν' ἀνοιχθῇ ἀντὶ μνημείου καὶ ἡμᾶς νὰ περιβάρηται.»

Προσθέτει δὲ ἐν ὑποσημειώσει ὁ ποιητὴς τὰ ἐξῆς: «Πρῶτοι αἱ δύο οὗτοι ἄνδρες πεσόντες εἰς νέας Θερμοπύλας μετὰ τῶν τριακοσίων ὑπέδειξαν εἰς τὴν γρατὴν Εὐρώπῃν, ὅτι ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς κόσμος μέλλει νὰ ἐπαναφανῇ ἐκτοῦ ὑψώθῃ κατὰ πᾶσαν τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν φωνὴν συμβαθείας, φωνὴ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Εθνικοῦ. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἡρωϊκῶς ὑπὲρ πατρίδος πεσόντος Δρακοῦλη, καὶ ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ ἐλληνικοῦ θεάτρου Κωνσταντῖνος Κυριακοῦ Ἀριστίας, σπουδαῖος ἔδρασε κατὰ τὴν ἐκρήξιν τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὅτε μετὰ τὴν εἰσόδον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς Βουκουρέστιον ἐγένετο τὴν 17 Μαρτίου 1821 ἐν τῇ οἰκίᾳ Βελλίου ἡ ὕψωσις τῆς τριχρόου σημαίας τοῦ Ἀγώνος, ταύτην ἐκράτει ἐν μέσῳ τῶν ἱερέων, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ὁ Ἀριστίας, μετ' ὃ περιήλθε τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἀκολουθούμενος ὑπὸ ὀπλιτῶν κρατούντων ἀνεσπασμένα τὰ εἶδη καὶ πλήθους πολιτῶν ψαλλόντων τὰ θούρια τοῦ Ρήγα.

Τίνα δὲ ρόλον ἔπαιξε πρὸ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δραγατσανίου μαρτυρεῖ τὸ κάτωθι ἔγγραφον δύο ἐκ τῶν συμπολεμιστῶν του:

«Ἡμεῖς οἱ ὀφθαλμόμενοι, καλῶς γνωρίζοντες τὸν Κωνσταντῖνον Ἀριστίαν, συναγωνιστὴν κατὰ τὴν ἐκρήξιν τοῦ ἱεροῦ Ἀγώνος κατὰ τὴν Μολδοβλαχίαν, μαρτυροῦμεν ἐν καθάρῳ συνείδητι, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὅπου ἀνήκει, ὅτι φοιτητὴς αὐτὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀπαιτῶν μετὰ τῶν πρώτων, ἐξεδούσαν πάντοτε ἐκ τῶν ἰσίων, χωρὶς ποτὲ νὰ λάβῃ ἀμοιβὴν ἢ μισθὸν τινα, ἐξ ἐναντίας ἐνοπλίζον ἄλλους ἐξ ἰσίων. Ἀφοῦ δὲ διὰ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς προσοικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος ἐβόηθησαν τὸν εὐγενὲς ἐκείνον ἐνθουσιασμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον χρωστέται ἡ σύστασις τοῦ ἱεροῦ Λόχου, πρῶτος αὐτὸς ὤψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν πρωτεύουσιν τῆς Βλαχίας καὶ ἔθηκε τὸν τρόπον τινὰ τὸ σύνθημα τῆς ἐκρήξεως, εἰς ἐποχὴν ὅτε οἱ μὲν συνεταῖροι κυριευμένοι ἀπὸ φόβου δὲν ἐτόλμων μηδὲ τὴν ἀπόφασιν των νὰ προσδιορίσωσιν, τὸ δὲ κίνημα τοῦτο ἐνέβαρυνε τὴν νεκρομένην ἢ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀπόπειραν.

Μετὰ ταῦτα λαβὼν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ Ὑψηλάντῳ ἠκολούθησεν αὐτὸν ἐσχάτως ἀρχηγὸν ἢ τὸν ἱεροῦ Λόχου καὶ ἐτέλεσε «πλῆθος» καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἔλαβον πολλὰς διαταγὰς του, προκινδυνεύσας μέχρις ἐσχάτης στιγμῆς εἰς τὴν ἐν Δραγατσανίῳ μάχην, ὅπου διέπρεψε μετὰ τῶν συναγωνιστῶν. Τελευταίον μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, αὐτὸς ἦτον ὁ τελευταῖος ὅστις ἔλαβε τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὰ ἴδια, ἄξιος πάντοτε τοῦ πατρὸς του, ὅστις πληγώθηκε εἰς Κρήτην κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ πασάρχου Τεμαλῆ καὶ μεταρρώθηκε εἰς Ναύπλιον, ἀνέκαθεν καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἰατρὰν του τὰ ὅπλα καὶ ἔπασεν ἡρωϊκῶς εἰς τὴν ἐν Δερβένι μάχην.»

Ἀλλὰ καὶ ὁ Γεώργιος Λασσάνης, ὅστις ἐνωρίτατα ἠγνόησεν ὅτι διὰ τοῦ θεάτρου εὐκολώτερον θὰ ἐξήπτετο τὸ φρόνημα τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν του, οὐ σμικρὸν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν 'Οδησσῷ, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως θεατρικὴν κίνησιν καὶ ἐγράψεν, ὡς εἶδομεν, τὸ δραμᾶτιον «Ἡ 'Ελλάς καὶ ὁ Ξένος», ἀλλὰ καὶ τὴν τραγωδίαν «Ἀρμόδιος καὶ Ὁ Αριστογείτων» τὰ ὁποῖα ἀμφότερα παραστάθηντα ἀπὸ σκηνῆς ἐνεθουσίασαν τοὺς ἐν 'Οδησσῷ 'Ελληνες ἐκ τῶν ὁποίων οὐκ ὀλίγοι κατόπιν συμμετέσχον εἰς τὸν ἱερὸν Λόχον. Μυθελὲς ἐγκαίρως ὁ Λασσάνης εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς 'Εταιρίας ὑπὸ τοῦ ἀτυχοῦς Γαλάτη, ἠκολούθησε τὸν Ἀλεξάνδρον Ὑψηλάντην ὡς γραμματεὺς του, κατόπιν δὲ καὶ ὡς ὑπασπιστὴς του καὶ χιλιάρχος τοῦ 'Ιεροῦ Λόχου. Μετὰ τὴν ἐν Δραγατσανίῳ καταστροφὴν, συμμετέσχε τῆς τύχης τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου φυλακισθεὶς ἐν Μούγκατς καὶ Θηροῦν ὁποῖος ἐμῆχρὶ τοῦ 1828. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς 'Ελλάδος, πεποιθὼς ὅτι τὸ θέατρον συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς ἐπιτυχίαν τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἔδρασε διὰ τῆς διαθήκης του τὸν Λασσάνειον ὄνομα σθέντα διαγωνισμὸν, ὅστις καὶ ἤρχισεν ἐπὶ τῆς πρωταγείας τοῦ Θ. Ἀφεινούλη τῷ 1888.

Η ΗΡΩΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Πολλοί ίσαμε σήμερα, πέρνοντας ως αφετηρία το ερώτημα «Γιατί αγαπάμε την 'Ελλάδα» θέλησαν να μας εξηγήσουν τους λόγους του φιλελληνισμού των — ή ονομασία «φιλελληνισμός» ίσως να μην είναι πιά της μόδας, μά η ουσία είναι πάντα ολοζώντανη μέσα στο πνεύμα και στην καρδιά μας — με διάφορα βιβλία, άρθρα, μελέτες, ομιλίες. Μας μίλησαν έτσι για τη τέχνη, την ποίηση, τη φιλοσοφία της αρχαίας 'Ελλάδος, για τις αρχές της πολιτικής ελευθερίας, που πρώτη αυτή διενεόθη, διευτύπως και εφημέρισε, για την έπιρροή των φώτων της έπί του προορισμού της ανθρωπότητας. Μας θύμισαν, έπίσης, πως ο θησαυρός των ελληνικών γραμμάτων που είχαν συγκεντρώσει οι Βυζαντινοί και τον μεταβίβασαν στη Δύση, έδημιούργησε την 'Αναγέννηση. Μας παρέστησαν τέλος, τις προσπάθειες των 'Ελλήνων στών τελευταίων αιώνα για να άποκατασταθούν ως 'Έθνος, τις γρήγορες και θαυμαστές προόδους των, την ανάπτυξη του έμπορίου των, την άνθουσαν βιομηχανία, τα σχολεία και την τόση των άγάπη για την μόρφωση και την έκπαίδευση.

Όμως υπάρχει κι' ένας άλλος λόγος για ν' αγαπούμε την 'Ελλάδα. Είναι η πολεμική άξία των 'Ελλήνων στους άγώνες για την ελευθερία των. Όπως η αρχαία 'Ελλάς και η νεωτέρα είχε έποχές μεγάλου ήρωισμού και για τις έποχές αυτές, τις ήρωικές αυτές έποχές της 'Ελλάδος, θα άσχοληθούμε έμεεις σήμερα.

Εθώς μετά την τουρκική κατάκτηση, οι 'Ελληνες πήραν τα όπλα για να υπερασπισούν το ελληνικό έδαφος και τη σημαία του Σταυρού. Θριαμβεύοντες κάποτε, συχνά νικούμενοι, δεκατιζόμενοι, διωκόμενοι στα όρη και τις χαράδρες, μα κάνοντας πάντα να πληρώνουν ακριβά τη νίκη τους οι νικηταί, κατέβησαν για μια στιγμή 'τά όπλα για να επαναστατήσουν και πάλι σέ λίγο. 'Η κυριαρχία των 'Οθωμανών ποτέ δεν έστερεώθη στην 'Ελλάδα κι' η πυρκαϊά που έσβυνε έδώ, άναβε πάρα πέρα.

Όταν οι 'Ελληνες έπαυαν να πολεμούν, τραγουδούσαν. Με τις ιστορίες των μαχών, των ήρωικών θανάτων, με τα μαρτύρια και τα κατορθώματα, με ύμνους στην πατρίδα, με τα μοιρολόγια πάνω στους ένδοξους νεκρούς, η λαϊκή μούσα διατηρούσε μέσα στην καρδιά των 'Ελλήνων, άσβεστο το πυρ του πατριωτισμού και της πίστωσης στην πατρίδα.

Ό καπετάν Νικόλας ο Τζαβάρας, ύψωνε την σημαία της επαναστάσεως «κόκκινη και γαλάζια» κι' άπάνω άστραφτε ο άσημένιος της σταυρός. Ζωσμένος από ταμπούρι τουρκικο κινδυ-νεύει, μα κοντολογιάει το Πάσχα κι' άνοίγει με τη σπάθα του δρόμο ματωβαμένο και πάει στο Καρπενήσι να κάνει την 'Ανάστασι, να ψήση το άρνι του, να φάη το κόκκινο αυγό.

Έπειτα από είκοσι μάχες, τα παλληκάρια Τζόλκα, είναι δί-χωρ ψωμί κι' άποσταμένα: «Μ' αυτή τη κάψα του καλοκαιριού, πώς θές να χτυπηθούμε καπετάνιο; Τά ντουφέκια μας δεν τρώνε πια μπαρούτι» κι' ο Τζόλκας σύρει το μαχαίρι του κι' άπαντά: «Τρα-

βάτε τα σπαθιά σας και μπροστά! 'Ο ντουνιάς να μάθη πως ο καπετάν Τζόλκας πολέμησε με τρεις χιλιάδες Τούρκους μέσα στην κάψα του καλοκαιριού!». 'Η μάχη βάσταξε τρεις ήμερες κι' ο άρχηγός πέρασε πάνω από τον έχθρό μ' όλα του τα παλληκάρια «και σάν γεράκι πέταξε πέρα, πάνω στα βουνά».

Τρία παλληκάρια βάλανε στο νου τους να πάρουνε τα Γρεβενά. Πρώτος ο Βούτσος Μάρκος σκαρφαλώνει και με το σπαθί του σφάζει κάμποσους έχθρούς. «Προφτάχτε, ρε συντρόφοι, δέ μπορώ να πάω πιά μπροστά». Πρώτος σκοτώθηκε ο Μάρκος, μα σέ λίγο και οι άλλοι πέσανε με τη σειρά.

Ό 'Αλ-Πασσάς, έχει έξι παιδιά δηήρους από το Σούλι. 'Απ' αυτά κρέμασε τα τέσσερα κι' έπειτα στέλνει μήνυμα στο Τζαβέλλα και στο Δράκο, πως άν δεν τον παραδώσουνε το Σούλι θα θανατώση και τα δικά τους τα παιδιά. Στο άκουσμα αυτό ο Τζαβέλλας και ο Δράκος λυπημένοι, καλούνε τα παλληκάρια τους και τον παπά: «Γονατίστε, και σ' ού παπά πές τις προσευχές των πεθαμένων για τα έξι παιδιά που κρέμασε ο Πασσάς».

Όπως τους άρχαίους δρομείς που μετεβίβαζαν ο ένας στον άλλον το δαυλό, στη Νέα 'Ελλάδα οι γενεές διαδέχονται η μία την άλλη και μεταβιβάζουν το έλφος του πολεμιστού: «Είμαι πιά γέρος, λέει ο Δήμος, και δεν κάνω πιά για άρχηγός, μα έχω ένα γυιό για το ντουφέκι κι' έναν άλλο, το μικρότερο, για τη σημαία».

Ένα παλληκάρι που το λάβωσαν με προδοσία πεθάνον-τας φωνάζει: «Αφίνω κάπου τα παιδιά μου, θα εγαγοράσουν το αίμα μου με τουρκικά κεφάλια». Ό καπετάν-Λάμπρος πληγωμέ-νος θανάσιμα, δίνει το σπαθί του στο γυιό του και του λέει: «Τώρα είσαι σ' ο καπετάνιος. Κάνε μου λάκκο διάπλοτο και άψηλό ως που να στέκουμαι όρθος κι' άνοιξε τρύπα στα δεξιά ν' ακούω άπ' τη μάχη του ντουφεκιού σου τη λαλιά».

Τα παλληκάρια θεωρούν μεγάλη τους τιμή να πέφτουν στο πεδίο της μάχης. Στα λημέρια, ύστερα από το φαγητό τους, δίνουν για εόχη: «Καλό μολύβι» γι' αυτό ο κίνδυνος του θανά-του δεν τρομάζει τον ήρωικό 'Ελληνα, τον παρασύρει, τον έν-θουσιάζει. Φωνάζει την ίδια τη λέξη του σάν άπλωνε τη Σημαία: «Φας το κρέας μου άητέ, ν' άπλώση το φτερό σου, να γίνουνε τρανά τα νύχια σου!»—Σύντροφοι, λέει ο Τσιφάκης, λαβώ-τε δοούν οι Τούρκοι και χαρούνε».—«Τί κι' άν πεθάνω; λέει ο Κίτσος. Το αίμα του παλληκαριού κάνει να φυτρώνουν τ' άρ-ματα ίσια σάν το κριθάρι».

Οι 'Ελληνες των όρέων έχουν άπαντήσεις δπως του Λεω-

νίδα. «Ένας Τούρκος άξιωματικός [καλεί τον Τσέλιο να]όπο-ταχθή στον πασσά: «Δέν προσκυνάει ο Τσέλιος, όσο ζεί. 'Ο Τσέλιος έχει πασσά τη σπάθα του, βεζύρη το ντουφέκι».

Ό επαναστάτης Κοντογιάννης είχε γραμμένο στο σπαθί του: «Μόνο το σπαθί είναι η λευτεριά, η τιμή και η ζωή».

Ό 'Ελληνας δέν έχει ψυχή όλιγώτερον άνδρεία και ή φωνή της δέν ύστερεί της Μητέρας της Σπάρτης: «Μαραθήτε διά-πλατα πλατάνια, σταμάτα το τραγουδί σου αηδόνι του 'Ολύ-μπου... νικηθήκαμε! Και σεις παιδιά μη λυώσετε, νάστε κατα-ραμένα, άν προσκυνήσετε ποτέ!» Στο Γαρδίκι ύπηρε μιά Jeanne Nachette κατά τη μάχη ξεσχίζεται το ρούχο της, της φαίνεται το στήθος κι' ο Τούρκος φωνάζει δυνατά: «Με μιά γυ-ναίκα χτυπιόμαστε, γυνάικα πολεμάμε και μιάς γυνάικας το σπαθί σφάζει τους γενιτσάρους!»

Δέν είναι άκόμη παρά πολεμικά έπεισόδια χωρίς σημασία, άτομικοί ήρωϊσμοί, μάταιες κραυγές δδύνης. Όμως οι άπεννο-σμένες αυτές συγκρούσεις, άφίνουν παραδείγματα και δίνουν μαθήματα για το μέλλον. Τα δάκρυα αυτά σχηματίζουν τα σύν-νεφα κι' από τα σύννεφα θ' άστράψη ο κεραυνός.

Διάφοροι ιστορικοί προσεπάθησαν ν' άνακαλύψουν τα πρώτα σπέρματα και τις αίτιες της 'Ελληνικής 'Επανάστασεως. Ύπενθύμισαν την δημιουργία της Φιλικής 'Εταιρίας της 'Οδη-σού από τον 'Ελληνα Σκουφά. Άκολούθησαν τās προόδους της μυστικής αυτής οργανώσεως που είχε ως σκοπόν των μελών της: «την ένωση εν όπλοις όλων των Χριστιανών της 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας διά τον θρίαμβον του Σταυρού έπί της 'Ημισελή-νου». Έξέθεσαν τα διαβήματα των άδριστες ιδέες, τα άόριστα σχέδια και τις άόριστες ύποσχέσεις του τσάρου 'Αλεξάνδρου του Α'. Διηγήθησαν το επαναστατικό κίνημα, που ο 'Αλέξαν-δρος Ύψηλάντης διοργάνωσε στην Μολδοβλαχία. Έξιστόρησαν την άνταρσία του 'Αλ-Πασσά κατά της Ύψηλης Πύλης, άνυπο-τάξαν που είχε ως άμεσον άποτέλεσμα την έπιστροφή των Σουλτωμάτων στα ήρωικά και δοξασμένα όρη τους.

Έχουμεν ότι οι 'Εταιρικοί διέτρεξαν την 'Ελλάδα και ώμί-λησαν για μιά μελλοντική έξέγερσι σέ μερικούς σημανόντας κληρικούς και στούς Δημογέροντας. Δέχομαι ότι ή έκστρατεία έναντίον του Ύψηλάντου εις τās 'Ηγεμονίας του Δουνάβεως και έναντίον του 'Αλ-Πασσά στην 'Ηπειρο, έκστρατεία όπου

ή Τουρκία ήναγκάσθη να χρησιμοποιήση το κυριώτερον μέρος του στρατού της, έβοήθησαν έν μέρος τις έπιτυχίες των 'Ελλή-νων. Άλλά δέ έξάγεται από αυτά ότι ή μεγάλη 'Επανάστασις του 'Απριλίου του 1821 είχε προετοιμασθή. Ήταν έτοιμη στα πνεύματα, ήταν έτοιμη μέσα στις καρδιές, αλλά όχι και στα μέσα δράσεως, ούτε εις τα στρατιωτικά μέτρα. Δέν είχαν καμ-μιά προσυνέννοσι των Άρματωλών οι Καπεταναίοι με τους Κλέφτες. Οι δημογέροντες μεταξύ τους δέν είχαν καμμία προ-συνέννοσι για την ήμερα του συναγερμού, ούτε σχέδιο έπιθέ-σεως, ούτε και συγκεντρώσεως. Εις όλην την 'Ελλάδα περιμέ-ναν ένα σύνθημα, αυτό το σύνθημα δέν έρχεται και τα ντουφέ-κια άναψαν μοναχά τους. 'Η 'Ελληνική 'Επανάστασις ύπηρεν αυτόματος. Κάθε έπαρχία, έξ ένστικτού, έλαβε τα όπλα για την ελευθερία, χωρίς να πληροφορηθή άν ή γειτονική κοινότης θα βάδιζε μαζί της, χωρίς καν να έξετάση την δύναμι του έχθρου.

Στη Πάτρα, στις 4 'Απριλίου του 1821 ο άρχιεπίσκοπος Γερμανός έξεγείρει τον όχλο, στήνει ένα Σταυρό μπρός στην έκ-κλησία του Άγίου Γεωργίου κι' όρκίζει το λαό να πολεμήση μέχρι θανάτου για την ελευθερία της 'Ελλάδος. Στη Μάνη, στις 5 'Απριλίου δυο άρχηγοί, ο Κολοκοτρώνης και ο Πετρόμπεης, συναθροίζουν τους άνδρες και βαδίζουν κατά της Καλαμάτας. Στη Λακωνία, είναι μιά κόρη, ή Κωνσταντία Ζαχαριά, που κάλεσε στα όπλα πεντακοσίους χωρικούς, διώχνει τους Τούρ-κους από τα χωριά και τους άναγκάζει να κρυφτούν στα φρού-ρια του Μυστρά. Στη Βοιωτία, το παλληκάρι ο Διάκος με τρια-κόσιους άνδρες επαναστατεί τον τόπο. Στα νησιά του Αιγαίου οι τέσσερες άρχοντες των Ψαρών, οι δικαστές στις Σπέτσες, οι γερονιστάδες της Ύδρας κηρύσσουν την επανάστασι. 'Η γερου-σία των Ύδραίων ψηφίζει: «Τό 'Ελληνικόν 'Έθνος, μη ύποφέρειν πλέον τον ζυγόν των τεσσάρων αιώνων, επαναστατεί και λαμ-βάνει τα όπλα για να θραύση τα δεσμά του. Οι κάτοικοι της Ύδρας πρόθυμοι να συμμερισθούν τους κινδύνους, αποφασίζουν να χρησιμοποιήσουν τις περιουσίες των, τα ιδιωτικά των μέσα και την έπικαιρότητα της θέσεως της νήσου των, για να πολε-μήσουν τον κοινόν έχθρό».

Έγκριθέν διά βοής το ψήφισμα της Ύδρας στέλνεται στα Ψαρά, στις Σπέτσες, στη Τήνο, στην 'Ανδρο, στη Δήλο, στη Χίο, στη Σάμο. Όλίγες ήμέρες έφθασαν να μετατραπούν σέ πολεμικό ναυτικό τα έμπορικά πλοία των νήσων. Τα κανόνια ώπλισαν ως και τις βάρκες με μετεφέρθησαν στα με μπαρούτι, όπλα, πολεμοφόδια, μετεφέρθησαν στα ως τότε ειρηνικά σκάφη, μα που είχαν πλουτίσει τους ιδιοκτήτας των. Άνοιχτη κατάλογος δωρεών για να καλυφθούν τα έξοδα μιάς πρώτης έκστρα-τείας. Ό Λάζαρος Κουντουριώτης κι' ο άλλος Ύ-δραϊός, ο Όρλάνδος, ανέλαβαν να δίνουν 56.000 φράγκα κατά μήνα για τη συντήρησι δέκα πλοίων. Μιά πλουσία χήρα των Σπετσών, ή περίφημη Μπουμ-πουλίνα, ώπλισε με έξοδα της τρία βρίκια. 'Η ώραία Μαντώ Μαυρογέννη, ώπλισε ένα μικρό στολίσκο, που άπεβίβασε στην Εύβοια ένα σάμα έθελοντών. Κατά την άναχώρησί του, ή Μαντώ, δήλωσε πως ή πε-ριουσία και ή δεξιά της, θ' άνήκουν σ' εκείνον άπο τους άρχηγούς που θα σκοτώση τους περισσότερους Τούρκους. Τόσος ήτο ο ένθουσιασμός, που κατά το τέλος του 'Απριλίου, ο τοπικός στόλος των νησιών με-τρούσε 166 βρίκια με χιλία πεντακόσια πυροβόλα.

Έντός ενός μηνός το πυρ της 'Επανάστασεως καλύπτει όλη την 'Ελλάδα από τον Ταύγετο στην Όρθη, από το 'Ιόνιον στο Αιγαίον. Όλόκληρο το Μωριά, την Άττική, τη Βοιωτία, τη Φωκία, τη Φθιώ-τιδα, την Εύβοια, τις Σποράδες, τις Κυκλάδες, τα νη-σιά της Μικρασιατικής όχθης έορλοκονται εν πλήρει επαναστάσει. Οι μικρές τουρκικές φρουρές, κρύβονται στις άκροπόλεις και στα φρούρια, περιμένουν ένισχύ-σεις κι' άφίνουν τις πόλεις στούς 'Ελληνες: τη Σπάρ-τη, το Μυστρά, τās Πάτρας, το Άργος, το Ναύπλιο, την Κόρινθο, τās Μεγάρas, τās 'Αθήνας, τās Θήβας...

Έπειτα από τον θαυμασμό αυτό πρόλογος, το δράμα θα έξελιχθή θριαμβευτικά. Είναι άναρίμητα τα ήρωικά έπεισόδια του άγώνος και ή δυσκολία έγκειται στην έκλογή τους. Ό χρόνος δέν μου έπαρ-κει να τα έξιστορήσω όλα. Θ' άναφέρω μόνο εκείνα που έρχονται αυτή τη στιγμή στη μνήμη μου.

Καταληφθείς αλυσιδαστικώς με δέκα άνδρες του στα στενά των Θερμοπυλών, όπου προχωρούσε η πρώτοπορία του Όμηρ Βρυώνη, το παλληκάρι ο Διάκος, αποφασίζει ν' αποθάνη καθώς κι' οι σύντρο-φοί του. Άρνείται ένα όλογο που του προμηθεύει ο θετός υιός του, κι' αρχίζει να τουφεκίζεται με τους Τούρκους. Τους κρατεί εκεί μιά ώρα, οι σύντροφοί του πεφάνε ο ένας μετά τον άλλο, πληγώνεται αλ-τός, πνέεται, δένεται και (δηγείται στο Ζητούνι. Οι Τούρκοι δέν θεωρούν τους 'Ελληνες ως έμπολέ-μους και ως στασιαστές αχμάλωτοι ήσαν καταδικα-σμένοι ν' αποθάνουν. Ό Διάκος οδηγείται στον τόπο της εκτελέσεως, βλέπει τα όργανα του μαρτυρίου του, τη σούβλα! Ό Πασσάς του προσφέρει τότε τη χάρη του, φτάνει ν' άλλαξοπιστήση, μα εκείνος του άπαντά: «Σκοτώστε με, ο θάνατός μου δέν βλάφτει την 'Ελλάδα, γιατί ή 'Ελλάδα έχει Διάκους πολλούς».

Στις 18 'Ιουνίου 1825 στο λιμάνι της Χίου έόρταζαν πάνω στη ναυαρχίδα του Καραΐαλη. Ό Βαλεστε, γάλλος άξιωματικός που πολεμούσε με τους 'Ελλη-νας είχε σκοτωθή στην Κρήτη

και είχαν φέρει το κεφάλι του στον Καπουτάν-πασσά. "Όλοι οι ά-
ξιωματικοί του στόλου είχαν πάει να συγχαρούν τον Καρά-Άλη,
γιατί ο Baleste ήταν επικίνδυνος εχθρός. Ο Καπουτάν-πασσάς κρά-
τησε τους κυριότερους να τους φιλήσει. Ευχαριστημένοι για τη νίκη
τους μπορούσαν δίχως φόβο να περάσουν μία νύχτα του ραμα-
ζανιού πάνω σ' εκείνο το καράβι που είχε δυο χιλιάδες άνδρες
πλήρωμα, οδόντα πυροβόλα και το φύλαγαν τριγύρω πνήντα
άλλα πολεμικά. Μά να! που την ίδια εκείνη μέρα δυο μικρά
καράβια ελληνικά είχαν φύγει από τα Ψαρά. Το ένα είχε είκοσι
ναύτες και το άλλο δεκαπέντε. Οι τριανταπέντε άνδρες αυτό
ήθελαν να εκδικήσουν την Χίο, ήταν μπουλοτιέρηδες με τον Κων-
σταντίνο τον Κανάρη. Το σουρούπωμα φτάνουν στην είσοδο του
λιμανιού, ξεγελούν τις δυο φρεγάτες, που φύλαγαν το στενό,
και πλέουν ανάμεσα στα ακυροβολημένα τα καράβια και πάνε
προς τη ναυαρχίδα. Γλήγορο σαν σαίτα το μπουρλότο του Καν-
νάρη πλευριτάνει το πελώριο καράβι. Ο Κανάρης σκαρφαλώνει
στην κουπαστή, ρίχνει το άγκιστρι του, ενακατεβαίνει, βάνει
στο μπουρλότο του φωτιά, με τους άνδρες του πηδά στη βάρκα
και κόβει με το σπαθί του το σχοινί.

Ο ύπαρχος του Γεώργιος Πεπόνης, που έκανε το ίδιο στη
φρεγάτα του Ριαλά-μπέη προφτάνει τον αρχηγό του, οι δυο
τους περνούν με τις βάρκες τους ανάμεσα στις βολές των
Τούρκων και χαιρετούν με φωνές θριάμβου: «Ζήτω ο Σταυρός».

Δέκα φορές, είκοσι φορές κατά την περίοδο του πολέμου
ο Κανάρης επαναλαμβάνει το τρομερό του επιχείρημα, στη σκιά
της νύχτας και στο φως του ήλιου. Στις 16 Μαρτίου 1824, μ' ένα
μόνο μπουρλότο, μέρα μεσημέρι, ρίχνεται σε μία φρεγάτα στο
στενό της Σάμου και την καίει. Έγινε τέτοιος πανικός μέσα
στον εχθρικό το στόλο που ο ναύαρχος δεν τόλμησε να περάσει
το στενό με τα είκοσιεννιά καράβια του. Αργότερα ο γάλλος
συνταγματάρχης Vautré παρεκάλεσε τον Κανάρη να του διηγηθεί
τις συναντήσεις του με τους Τούρκους: «Δεν τις θυμούμαι πιά,
του άπηντησεν αυτός, την τελευταία φορά ήταν άλλοι δεκαπέντε
στο καΐκι κι' έκαναν ότι έκανα κι' εγώ. Κάλεσέ τους και θα σου
πουν πως έγινε το πράμμα». Σ' έναν Άγγλο πλοίαρχο, που του
ζήτησε το μυστικό για την προετοιμασία του μπουρλότου, ο Καν-
νάρης έβαλλε το χέρι στην καρδιά: «Το μυστικό της επιτυχίας
είν' εδω» του άποκριθη.

Οι Έλληνες, πίσω από τους βράχους και τα τείχη ήταν άήτ-
ητοι, ήταν δέ άφθαστοι στους αιδιδιασμούς. Κάποτε, όχι πάν-
τοτε, ήξεραν και να κερδίζουν μία μάχη εν παρατάξει.

Στις 24 Μαΐου του 1821, τέσσερες χιλιάδες Μανιάτες και
Μεσσηνιοί υπό τον Κολοκοτρώνη και τον Μαυρομυχάλη αντίστα-
κονται δολόκληρη μία μέρα σε δώδεκα χιλιάδες Τούρκους και
Άλβανούς με χίλιους πεντακοσίους ίππους και το πυροβολικό
του Μουσταφά Μπέη. Την επομένη, οι Έλληνες αρχίζουν να
επιτίθενται με τη σειρά τους κατά του κουρασμένου εχθρού και
τόν τρέπουν σε φυγή προς την Τριπολιτσά.

Μετά την μάχη της Πέτας, όπου δολόκληρος ο στρατός της
δυτικής Ελλάδος δισκορπίσθη, ο Μαυροκορδάτος με τους 35
άνδρας του και ο Μάρκος Μπότσαρης με τους 37 γενναίους του
φθάνουν στο Μεσολόγγι. Η μικρή αυτή πόλις έχει ως μόνην
άμυναν από το μέρος της ξηράς ένα τείχος γκρεμισμένο και
μία τάφορ γεμάτη από έρείπια. Η θάλασσα είναι ακόμη ελεύ-
θερη και μέσα στο λιμάνι υπάρχουν βάρκες πολλές. Ο Μαυρο-
κορδάτος επιμένει να μη επιβιβασθώ: «Θέλω να αποθάνω εδω»
λέγει. «Κ' εγώ έπισης» άπαντά ο Μπότσαρης. Αυτή η άνδρική
άπόφασι γαλβανίζει τους κατοίκους. Στέλλουν μακριά τα γυ-
ναικόπαιδα και τους γέροντες, και μένουν 350 άνδρες γεροί.

Ο στρατός του Όμερ Βρυώνης καταφθάνει. 11.000 άνδρες
με ισχυρό πυροβολικό. Οι Τούρκοι πλησιάζουν στην πόλι και
αρχίζουν τον βομβαρδισμό. Η όβριδες και η βόμβες τους δεν
αποθαρρύνουν τους υπερασπιστές, οι όποιοι θυσίασαν τη ζωή
τους και τα πλούτη τους. Ο Όμερ Βρυώνης αρχίζει τότε τις

συνεννοήσεις. Ο Μαυροκορδάτος προσποιείται ότι θέλει κι' αυ-
τός να συνδιαλλαγώ. Για να κερδίση χρόνο, δίδει ύποσχέσεις
ότι θα παραδοθώ. Οι Έλληνες έωφελούνται αυτής της έκε-
χειρίας για να όχυρώσουν τα σπίτια που ήταν κοντά στο τείχος.
Περνούν έξη βδομάδες. Ο Όμερ Βρυώνης εξακολουθεί να
συζητή την ήμερα, την νύχτα δε να βομβαρδίζει την πόλι. Τότε
φθάνει από τη θάλασσα μία ένίσχυσις 700 Πελοποννησίων υπό
τάς διαταγάς του Πετρόμπεη, του Άνδρέα Ζαΐμη και του Κα-
νέλλου Δελληγιάννη. Είναι άνδρες με άκμαίο ήθικό και με πείρα
που άπέκτησαν στην ήρωική υπεράσπισι της Άκροπόλεως. Εκτός
άπ' αυτές έρχονται και άλλες επικουρίες στο Μεσολόγγι και
τόρα η δύναμις του φθάνει τους 2500 άνδρες. Ο Μουσταφάς στέλ-
λει μία τελευταία πρότασι. Ο Μαυροκορδάτος αυτή την φορά
δεν φοβάται ν' άποκαλύψη τους σκοπούς του: «Αν θέλεις την
πόλι μας, έλα να την πάρης».

Οι πολιορκηται έχουν χάσει άρκετο χρόνο. Τους μαστίζουν
οι στερήσεις, τους δεκατίζουν οι άσθένειες. Ο Μουσταφάς άπο-
φασίζει, πολύ άργά, να διατάξη την επίθεσι. Οι στρατιώτες του
πολεμούν γενναία, αλλά και οι Έλληνες είναι τώρα άρκετοι
και άήτητοι πίσω από τις πολεμίστρες τους και τα προχύματα
τους. Ο εχθρός άφίνει επί του πεδίου της μάχης 800 πτώματα
και την επομένη έβδομάδα, με την ειδησι της αφίξεως του Μαυ-
ρομυχάλη και του Όδ. Άνδρούτσου, λύει την πολιορκία, εγκα-
ταλείποντας πολλά λάφυρα, τροφές και πυροβόλα.

Τη νύχτα της 19 Αύγουστου 1823, ο Μπότσαρης με 400
Σουλιώτες εισβάλλει στο στρατόπεδο του Καρπενησιού και
σκορπά το θάνατο και τον τρόμο. Στο άκουσμα της σάλπιγγος
του, που ήτο τόσο γνώριμη στους Έλληνες, τρεις φάλαγγες έπι-
πύτουν επί του στρατοπέδου από τρία διαφορετικά σημεία. Γι-
νεται μία τρομερή μάχη. Ο Μπότσαρης, άν και τραυματισμένος
από μία λόγχη στο μηρό, εξακολουθεί να σπαθίζει τουρκικά
κορμιά. Μία σφαίρα, τον ξαπλώνει θανάσιμα πληγωμένο.

— «Αδέλφια μου, λέγει, σε σας άφινω και στην Πατρίδα
μου, την γυναίκα μου και τα παιδιά μου. Μείνετε ένωμένοι,
άφοσιωμένοι στη Πατρίδα, πιστοί στο Θεό... Βαδίστε άφοβα
και άποτελειώσατε το έργο που άρχισα.. Εγώ πεθαίνω ευχα-
ριστημένος γιατί πλήρωσα το χρέος μου, στην Πατρίδα μας».

Μετά την κατάληψι των Ψαρών, τον Ιούλιο του 1824, 200
Μαγνησιώτες, κλεισμένοι μέσα στο φρούριο, άνθισταται επί
όκτω ήμέρας, άποκρούοντας όλας τας επίθέσεις. Άλλά δεν
έχουν πιά ούτε τρόφιμα, ούτε νερό. Σε μία νέα επίθεσι, όταν
οι τουρκικές φάλαγγες πλησιάζουν το φρούριο και τοποθετούν
τις σκάλες των, οι Μαγνησιώτες πυρπολούν δύο πυριτιδαποθή-
κες. Το φρούριο ανατινάζεται στον άέρα και κάτω από τα έρεί-
πια του θάπτονται χίλιοι και πλέον έχθροι.

Μετά την πολιορκία του Μεσολογγίου, στην όποια τόσο
ήρωικά άντεστάθηκαν οι Έλληνες το 1822, το φρούριο της μι-
κρής πόλεως έπεσκευάσθη και έπεξετάθη σμηνανικά. Η τάφος
του φρουρίου σκάφηκε πιο βαθειά και φάρδυνε. Το πυροβολικό
άπετελείτο από 60 πυροβόλα και όλμοβόλα. Μ' αυτά τα μέσα
άμύνης, αλλά προπάντων με την άνδρεία των πολεμιστών,
3000 στρατιώτες και χίλιοι Μεσολογγίτες, άντεστάθηκαν επί
έπτα μήνας, από τον Άπρίλιο ίσαμε τον Όκτώβριο του 1825, σε
δολόκληρη την πανίσχυρη στρατιά του Ρεσίτ-Πασσά. Τόσο καλά
μόλιστα άντιστάθηκαν, ώστε οι Τούρκοι, χωρίς να λύσουν την
πολιορκία, έκκλείσθηκαν στο περιφραγμένο στρατόπεδό τους και
έμειναν εκεί τρεις μήνες, χωρίς να επιχειρήσουν καμμία επίθεσι.

Τόν επόμενο χειμώνα, ο Ίμβρατμ-Πασσάς με τόν αιγυπτιακό
στρατό συνηνώθη με την στρατιά του Ρεσίτ-Πασσά, ενώ ο
τουρκικός στόλος ήγκυροβόλει στον λιμένα του Μεσολογγίου.
Αυτή τη φορά η πόλις περιεζώνετο και από ξηράς και από θα-
λάσσης. Οι υπερασπιστές, μόλις άνερχόμενοι σε 2500 είχαν άνα-
λογία 2 άμυνομένων έναντι 20 επιτιθεμένων. Έν τούτοις παρά
την μεγάλην αριθμητική των μειονεξία πολέμησαν σαν λεοντά-
κια άποκρούοντας όλες τις επίθέσεις, καταστρέφοντας, με ήρωί-
κές και σφοδρές εξόδους, όλα τα επιθετικά έργα του εχθρού.

Άλλά την 15ην Μαρτίου ήναγκάσθηκαν να περιορίσουν
σε 180 γραμμάρια την ήμερησία μερίδα άρ-
του έκάστου άνδρός και την 25ην Μαρτίου
έλλειψε πιά έντελώς το άλεύρι. Επί έξη
βδομάδες, έτρέφον-
το με τα όλγια ένα-
πομείναντα άποθέ-
ματα ρυζιού, με σκύ-
λους, ποτικούς, ό-
κταπόδια και φύκια.
Το κρύο προσετίθετο
στην πείνα, γιατί τα
ξύλα είχαν έντελώς
σωθώ: επί πλέον ή
δυσεντερία έκαμνε
θραύσι. Ο Ίμβρατμ
Πασσάς έπρότεινε
την συνθηκολόγησι
των πολιορκουμένων
υπό τους έξής όρους:
Οι κάτοικοι θα έμε-
ναν έντός της πόλεως
όπου οι οικείοι των
και τα κτήματά των
θα ήταν σεβαστά. Οι
στρατιώτες θα βγαί-

Ο χορός του Ζαλόγγου.
Οι Σουλιώτισσες και
η ήρωική θυσία των.

Άνω: Η ήρωική ά-
μυνα Μεσολογγίου.
Κάτω: Η Έλλάς επί
των έρειπίων του
Μεσολογγίου. (Πίνα-
κες του Γάλλου ζω-
γράφου Delacroix).

ναν ελεύθεροι, αλλά άφου παρέδιδαν προηγου-
μένως τα όπλα τους. Ο Κίτσος Τζαβέλλας
άήνητσε στους πρέσβεις των Τούρκων ότι
«δεν ήταν δυνατό να παραδεχθών οι Έλλη-
νες να παραδώσουν τα σπαθιά τους που είχαν
βαφή με το αίμα των εχθρών». Για ν' άποφύ-
γουν τόν έξ αίτιας θάνατο, οι πόλιορκούμενοι,
άπεφάσισαν να κάμουν όμαδική έξοδο και δια-
σπώντες τόν τουρκικό στρατό να φύγουν στα βουνά. Η έξοδος
αυτή έπραγματοποιήθη την νύκτα της 22ης προς την 23ην Άπριλίου.
Είχαν διαιρεθώ σε τρεις φάλαγγες τις όποιες διοικούσαν ο γέρο
Νότης Μπότσαρης, ο Κίτσος Τζαβέλλας και ο Μακρής. Σε κάθε
φάλαγγα προηγούντο οι στρατιώτες, έπειτα ήρχοντο, οι γυναίκες,
τα παιδιά, οι γέροι κι' όσοι είχαν ακόμη δυνάμεις. Στο τέλος ένα
άπόσπασμα όπλισμένων άνδρών. Οι άρρωστοι, οι άνάπηροι, οι πλη-
γωμένοι κλείστηκαν σ' ένα παλιό άνεμόμυλο που χρησίμευε ως
πυριτιδαποθήκη. Εκεί τινάχθηκαν στον άέρα μετά τρεις μέρες.

Ο εχθρός παραφύλαγε. Μόλις οι Έλληνες έπρόβαλαν δέχθη-
καν την επίθεσι του. Έν τούτοις, κατόρθωσαν να διανοίξουν μια
αιματοβαμμένη διόδο, χάνοντας όμως τους μισούς συντρόφους
τους. Οι Άλβανοί τους κυνήγησαν ως τους πρόποδες του όρους
Ζυγού, όπου οι γυναίκες, για ν' άποφύγουν την άτίμωσι, έπεσαν
εις τόν κρημό επαναλαμβάνοντας την υπερόχως ώραίαν αυτοθυ-
σίαν των Σουλιωτισσών γυναικών του 1803.

Το δράμα αυτό είναι άρκετά γνωστό, αλλά θα το αναφέρω
και πάλιν. Εξήντα γυναίκες από το Σούλι κατέφυγαν στην κο-
ρυφή ενός άποκρήμνου βράχου που δεν είχε άλλη διόδο παρά
ένα στενό μονοπάτι, από το όποιον έβλεπαν ν' άνεβαίνουν οι στρα-
τιώτες του Άλή Πασσά. Έκαμαν μία προσευχή, έρριψαν τα παι-
διά τους στον κρημό και άφου πιάσθηκαν από το χέρι, έρχισαν
ένα τραγούδι του θανάτου και χορεύοντας ένα πένθιμο χορό που
της πλησίαζε περισσότερο στον κρημό. Κάθε γυναίκα που διηύ-
θυνε άλληλοδιαδόχως τόν χορό κι' έφθανε στο χείλος του κρη-
μου έπεφτε μέσα σ' αυτόν και κάθε μία που ήρχετο με την σειρά
της έπεφτε κι' αυτή.

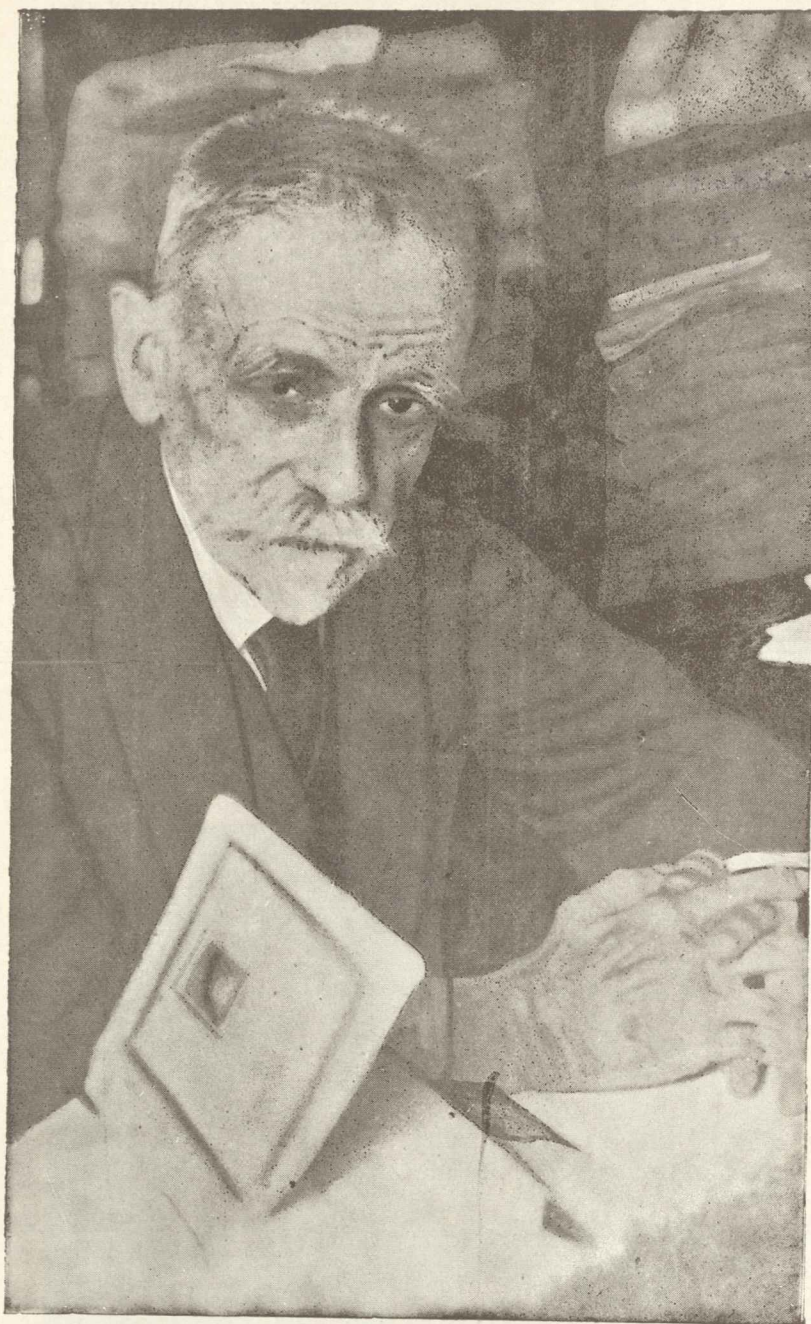
Η έννοπλος επέμβασις της Εύρώπης, η ναυμαχία του Ναυαρί-
νου, η άπόβασις στον Μωρηά του σώματος του στρατηγού Μαι-
ζώνος και ίδιως η διάβασις των Βαλκανίων από τους Ρώσους
υπό τόν Νηπιμπίτς έθεσαν τέρμα στον πόλεμο. Άλλά δεν είναι
δίκαιο να λέγη κανείς πως από το 1827 η Έλλάς ήτο έξηντλημένη
και ότι κάθε αντίστασις της ήτο άδύνατος. Κατά την ίδιαν εποχήν
Τούρκοι και Έλληνες ήταν έξ ίσου έξησθενημένοι. Δυνατόν, να
νομίζη κανείς πως οι Τούρκοι, ισχυρότεροι, πλουσιώτεροι, καλύ-
τερα παρασκευασμένοι στρατιωτικώς, διαθέττοντες και αυτοί στρα-
τιώτες γενναίους και καλούς πολεμιστάς, θα κέρδιζαν στο τέλος
την νίκη. Άλλά θα έχρειάζοντο προσπάθειες πολλών έτών.

Παρά την δραστηρία επέμβασι της Γαλλίας, της Άγγλιας και
της Ρωσίας υπέρ της Έλλάδος, οι Έλληνες έχουν όλη την αγγλή
και την τιμή της νίκης για την άπόκτησι της έλευθερίας των. Χά-
ρις στους ήρωικούς των άγώνες, τις ένδοξες νίκες των, της μακράς
και σκληρής άντιστάσεώς των, κατόρθωσαν να έπισύρουν την συμ-
πάθεια και το ενδιαφέρον της Εύρώπης και να επιτύχουν την
ένεργόν επέμβασι των κυβερνήσεων, οι όποιες άρχικώς ήταν έχ-

θρικές προς τόν ελληνικόν ά-
γώνα. Η δύναμις των Έλλήνων
έγκειτο εις το να ένδυναμώνον-
ται από τις άποτυχίες των όπως
και από τις νίκαις των, να πολε-
μούν συνεχώς και σε κάθε άτυ-
χίαν των να μην άπελπίζονται
ποτέ. «Ο Θεός, έλεγε ο Κολοκο-
τρώνης, έδωσε την ύπογραφί του
για την έλευθερία της Έλλά-
δος» δεν θα την πάρη πίσω». Ο-
λοι οι άρχηγοί του άγώνος έσέ-
κτοντο και ένεργούσαν όπως ο
Κολοκοτρώνης. Ηθελαν πάντα
να ρίγουν αυτοί τόν τελευταίο
πυροβολισμό ό όποιος, κατά τόν
Suffren «σκοτώνει τόν εχθρό».
Ο τελευταίος κανονιοβολισμός
που ρίχθηκε από το φρούριο του
Μεσολογγίου δεν έσκότωσε τόν
εχθρό. Άλλά είχε μια τέτοια ά-
πήχησι, ώστε έφερε στόλους και
στρατούς εις βοήθειαν των μα-
χομένων Έλλήνων. Με αυτό τόν
τρόπο, η άδάμαστη θέλησι των
Έλλήνων και η ήρωϊκές των
προσπάθειες έπτά δολόκληρα χρό-
νια έφεραν το μεγάλο άποτελέ-
σμα που αυτοί ποθούσαν: Την
άνεξαρτησία της Έλλάδος.

Τα γράμματα, η έπιστήμες,
η τέχνης άποτελούν το μεγαλείο
και τη δόξα των λαών. Μα η
μαχητική και πολεμική ίκανότης
δημιουργούν το μέλλον των. Άν,

ΧΟΡΟΣ

ΓΕΡΟΝΤΩΝ

“Ασπρισαν τὰ μαλλιά μας σὲ ἄπραγη ζωὴ
Τοῦ τουφεκιοῦ ὁ βρόντος, τῆς μάχης ἡ βοή
Μᾶς ἔρχονταν ὡς τώρα καμμιὰ φορὰ ’ς τὸ νοῦ
’Σὰν ἦχοι φουσκωμένου πελάγους μακρυνοῦ
Ποῦ βρέχει κι’ ἀγκαλιάζει πατρίδ’ - ἀγαπημένη
Ποῦ εἴμαστ’ ἀπ’ αὐτὴν ἐξορισμένοι...”

“ὦ! χρόνια ποὺ περάσαν! μὲ τί καῦμὸ βαθὺ
’Αφήσαμ’ ἀπ’ τὰ χέρια τουφεκί καὶ σπαθί
Ποῦ δούλευαν νὰ κάνουν μιὰ μέρ’ ἀληθινό
Τὸ ὄνειρο τοῦ Γένους τ’ ὠραῖο καὶ τρανό!
Μόλις ἀρχίσαν μόλις... Μὰ εἶπαμε: «Χαρά μας!
Θὰ ’ρθοῦν νὰ τὸ τελειώσουν τὰ παιδιὰ μας».

Καὶ ἦρθαν τὰ παιδιὰ μας, ἀνώφελα παιδιὰ,
Μ’ ἄλλα κορμιὰ καὶ γλῶσσα καὶ γνώμη καὶ καρδιά.
Καὶ τάρματα ποὺ ἐδώσαν ’ς ἐκεῖνα ἐλευθεριά
Τάφησαν νὰ σκουριάσουν ’ς τὴν ἴδια τὴ μεριά...
Θαμπώνει, σβύνει τ’ ἄστρο τοῦ Γένους, φεύγ’ ἡ ἐλπίδα,
Καὶ πλέον δὲν ἐβλέπαμε πατρίδα.

Μὰ νὰ ποῦ ξαναχαράζει ἐν ἄστρο μυστικό
Καὶ διώχνει ’λίγο-λίγο τοῦ σκότους τὸ κακό.
Καὶ μέσα ’ς τὴ χλωμή του καὶ ’λίγη λάμψι αὐτὴ
Ξανοίγει τῆς πατρίδος ἡ ὄψ’ ἡ λατρευτή.
Χαρά σου, γῆ τῆς δάφνης καὶ τῆς ἐλευθερίας!
Πάει ὁ καιρὸς γιὰ ’μᾶς τῆς ἐξορίας.

ΥΜΕΝΑΙΟΣ

“Ἐξω ἀπ’ τὰ χρόνια κ’ ἔξω ἀπὸ τοὺς τόπους,
στῶν τύπων τῶν πλατωνικῶν τὴν πολιτεία θὰ πᾶμε,
μὲ τ’ ἀγερόπλανο τοῦ πόθου ἀπάνου ἀπ’ τοὺς ἀνθρώπους
στοὺς κόλπους τῶν Μητέρων νύφη ἐσὺ κ’ ἐγὼ νυμφίος θὰ νάμαι.

“Ἐνας βωμὸς μᾶς περιμένει ἐκεῖ
νὰ γονατίσωμε καὶ νὰ στεφανωθοῦμε
θὰ μᾶς ἀλλάξῃ τὰ στεφάνια ἡ ποίηση κ’ ἡ μουσική,
σ’ ἐνὸς ὑμέναιου τὰ φτερὰ τὰ ὀλόλευκα θὰ κοιμηθοῦμε.

(*Ανέκδοτο)

Χρυσή Παναγιώτα

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Η ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε' ΤΗΝ 10^{ην} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1921
ΕΙΚΟΝ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΣΟΓΓΡΑΦΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΔΟΝΤΕΣ

ΑΘΗΝΑΙ

Δεκανέας τῶν Εὐζώνων

‘Ο πόλεμος τοῦ 1897 ἦταν ὁ τελευταῖος ποὺ κράτησε κάποια λεβεντιά, κάποια θεαματικότητα, κάτι ποὺ ἔμοιαζε στοὺς παλιούς πολέμους μὲ τίς τσακμακόπετρες, τὰ μετερίζια τοὺς καὶ τὰ γιουρούσια τοὺς, κάτι ποὺ θύμιζε στὰ μικρά τοῦ ἐπεισόδιου τίς περιγραφές τῆς Ἰλιάδος στὶς μονομαχίες Ἑλλήνων ἡρώων καὶ Τρώων.

‘Αμὰ ἔλειψε ὁ καπνὸς ἀπὸ τοῦφέκια καὶ κανόνια, σὰν μπήκαν στὸν πολεμικὸ χορὸ τὰ ἀσφυξιογόνα, τὰ ἀεροπλάνα, τὰ ἄρματα μάχης, μπορεῖ νὰ μὴν ἐλαττώθηκε ἡ ἀξία τῆς παλληκαριᾶς, ἀλλὰ ἔσβυσε τελειωτικά ἡ λεβεντιά, ἡ χάρι καὶ τὸ μεγαλεῖο ποὺ εἶχε μέσα του, τὸ ἄγριο αὐτὸ δρᾶμα ποὺ λέγεται πόλεμος.

‘Ενα ἀπὸ τὰ μικρά ἐπεισόδια τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ποὺ μοῦμεινε ζωντανὸ ἀκόμη στὴ μνήμη μου, εἶναι ἡ συμπλοκὴ εἰς τὸ Ταφήλ-βρύσι, ἓνα σταθμὸ Ἑλληνικὸ στὰ παλιά σύνορα, στὸν κάτω Ὀλυμπο.

Στὶς 5 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1897 ἔλαβα τὴ διαταγὴ τοῦ Ἀρχηγοῦ Μακρῆ νὰ πάω μὲ τὸν οὐλαμό μου, δύο κανόνια τῆς 2ας ὀρειβατικῆς τοῦ 2ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ, ποὺ εἶχε μεταναστεύσει ἀπὸ τὴ Λάρισα στὸ Καρατζόλι, ἐπάνω στὸ Ταφήλ-βρύσι καὶ νὰ μείνω ἐκεῖ μυστικά ὡς ποὺ νὰ ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος.

Ἡ μυστικότης αὐτὴ ἦταν ἀναγκαία, γιατί σύμφωνα μὲ τίς συνθήκες ἀπαγορεύετο καὶ στοὺς Ἕλληνας καὶ στοὺς Τούρκους νάχουν πυροβολικὸ ἀπάνω στὰ σύνορα.

Μὲ τὴ διαταγὴ λοιπὸν μαζί μου ἔστειλαν καὶ 14 εὐζωνικὲς στολὲς γιὰ νὰ ντυθοῦμε οἱ δώδεκα πυροβολητές, ὁ λοχίας καὶ ἐγὼ καὶ ἔτσι ἀφοῦ κρύψουμε τα κανόνια μέσα στὸ σταθμὸ, νὰ φαινόμεστε στοὺς Τούρκους, ποὺ εἶχαν τὸ σταθμὸ τοὺς ἀντίκρου στὸ δικό μου καὶ σὲ 60 μέτρα μακριὰ καὶ ποὺ πηγαινοερχόνταν στὸ σταθμὸ μας ὅπως κι’ ἐμεῖς στὸ δικό τους, σὰν εὐζῶνοι ποὺ ἤλθαμε γιὰ ἐνίσχυσι τοῦ σταθμοῦ.

Ξεκινήσαμε λοιπὸν ἀπὸ τὸ Καρατζόλι τὴ νύχτα ποὺ ὅλοι κοιμώντουσαν, ντυμένοι εὐζωνικά πλέον, καὶ ἀπὸ κἄτι γιδόστρατες ἀπάνω στὰ ἄγρια βουνὰ ἐφθάσαμε κατὰ τίς 2 ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα κάτου ἀπὸ τὸ σταθμὸ μας, σ’ ἓνα συμφωνημένο μέρος ποὺ μᾶς περίμεναν μερικοὶ εὐζῶνοι μας γιὰ νὰ δώσουν βοήθεια νὰ μεταφερθοῦν κανόνια καὶ πυρομαχικά ἀπὸ κεῖ ὡς τὸ σταθμὸ μὲ τὰ χέρια. ‘Αμὰ φθάσαμε, ξεφορτώσαμε τὰ μουλάρια τὰ ὅποια μὲ τοὺς ὀδηγούς τοὺς κατηφόρησαν πάλιν γιὰ τὸ Καρατζόλι, καὶ ἀρχισε ἡ μεταφορὰ ὅλων τῶν ὑλικῶν στὸ σταθμὸ.

Ἡ μεταφορὰ τελείωσε, εὐτυχῶς, μισὴ ὥρα πρὶν νὰ χαράξῃ καὶ ἔτσι δὲν μᾶς πῆραν μυρωδιά οἱ Τούρκοι.

Μέσα στὸ σταθμὸ ἐκρύψαμε τὰ κανόνια καὶ τίς ὀβι-

δες ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ σακιά τὸ ἀλεῦρι ποὺ εἶχε ὁ σταθμός, γιατί ἐκεῖ ἐζύμωναν καὶ ἔψηναν τὸ ψωμί τοὺς.

Ἡ χαρὰ τῶν εὐζώνων ὅταν μᾶς εἶδαν καὶ φθάσαμε μὲ τὰ κανόνια δὲν λέγεται. Τὰ κανόνια τὰ βάφτισαν ἀμέσως «τὰ παιδάκια μας» κι’ ἀπάνω σ’ αὐτὰ ἔπλθαν δνείρα νικῶν καὶ θριάμβων. ‘Ο ἐνθουσιασμός, ἰδιαίτερος, τοῦ λοχία τοῦ Μήτσου, ἦταν τόσο μεγάλος, ποὺ πολλές φορές, στὶς κουβέντες μὲ τοὺς Τούρκους τοῦ ἀντικρυνοῦ σταθμοῦ, κόντευε νὰ προδώσῃ τὸ μυστικὸ.

Ἡ φορεσιὰ ἡ εὐζωνικὴ δὲν μοῦ πῆγαινε καὶ ἄσχημα, ἐκτὸς ἀπὸ τίς κἄλτσες ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ τίς ἔχω καλὰ τεντωμένες, γιατί ὁ σπάγγος ποὺ τίς τράβαγε μὲ ἔκοφτε στὴ μέση· ἔτσι φαινόμενα λιγάκι παληοεὐζῶνας· εἶχα φροντίσει νὰ κακομεταχειρισθῶ καὶ λιγάκι τὸ πρόσωπό μου καὶ τὰ χέρια μου γιὰ νὰ φαίνωμαι σωστὸς δεκανέας τσοληᾶς, ἔστω καὶ παληοτσοληᾶς.

‘Αμὰ καλοξημέρωσε κι’ ἤπιαμε τὸν καφέ μας νάσου κι’ ἔφτασε ὁ δεκανέας τοῦ ἀπέναντι τουρκικοῦ σταθμοῦ ποὺ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς καμμιὰ δεκαπεντοριά Τούρκων· οἱ περισσότεροὶ ἀπ’ αὐτοὺς ἦταν ἀνατολίτες καὶ τρεῖς ὡς τέσσερες ἀρβανίτες, ὅπως καὶ ὁ δεκανέας τοὺς, ὁ ὁμπάσης. Οἱ Ἀρβανίτες μιλοῦσαν ὅλοι ἑλληνικά· ἴσως μὲ λίγη χοιτρὴ προφορὰ σὰν τοὺς δικούς μας Ἀρβανίτες.

Γρήγορα ἔπιασα φιλία μαζί του καὶ πῆγοινα συχνὰ στὸ σταθμὸ τοῦ ὅπου τσακίζονταν νὰ μὲ περιποιεθῇ ὁ λοχίας μας, ὁ Μήτσος, ποὺ πάντα μὲ συνώδευε, πολλές φορές κόντεψε νὰ μὲ προδώσῃ, γιατί ξενοῦσε πῶς ἤμουν ὑφιστάμενός του καὶ ὅταν τοῦ ἐπρόσφεραν πρῶτα σ’ αὐτὸν τὸν καφέ ἢ τὸ τσιγάρο τὸ ἔδινε σέ μένα· εὐθὺς ὅμως καταλάβαινε τὸ λάθος του καὶ ἔλεγε στὸν ὁμπάση: «εἶναι ξαδερφάκι μου ὁ δεκανέας καὶ εἶναι καὶ δικηγорάκος». ἔτσι ἔγινε καὶ ξαδερφός τοῦ Μήτσου.

Πέρασε ὁ Φλεβάρης καὶ ὁ μισὸς Μάρτης μὲ σῦρτα· φέρτα στὸ σταθμὸ τοὺς καὶ στὸ δικό μας, μὲ τραταμέντα καὶ φιλίες. Κάθε ἀπόγιομα χορὸς μὲ τραγοῦδι ἐκείνων ποὺ χόρευαν καὶ τὸ μπουζοῦκι τοῦ Μήτσου ποὺ συνώδευε· χορὸ ἐμεῖς, χορὸ ἀπέναντί καὶ οἱ Τούρκοι· ὁ δικός τοὺς ὅμως χορὸς, κάθε ἄλλο παρά χορὸς ἦταν· κάτι πελώρια πηδήματα χωρὶς χάρι, χωρὶς οὔτε νὰ ἀκολουθοῦνε τὸ τραγοῦδι. Ποῦ ὁ δικός μας ὁ τσαμικός ποὺ καμμιὰ φορὰ, ἰδίως τίς παραμονές τοῦ πολέμου, ἐχόρευαν οἱ δικοὶ μας εὐζῶνοι μὲ τοὺς γκράδες χιόσι καὶ τίς παραμαλιές σταυρωτές στὸ στήθος καὶ γύρω στὴ μέση· δὲν ἐχόρταινα αὐτὸ τὸ χορὸ καὶ κάθε μέρα περίμενα πότε θάρθῃ ἡ ὥρα νὰ ἀκούσω τὸ «ποῖός στο εἶπε Κεφαλόβρυσσι, ποῖός στο εἶπε Κρύα βρύση· ποῖός το εἶπε στὴν ἀγάπη μου καὶ λέει νὰ μὲ χωρίσῃ» ἢ μᾶλλον νὰ μὲ «χουρίσῃ» ὅπως τὸ λέγαν οἱ εὐζῶνοι ποὺ ἦσαν οἱ

περισσότεροι παιδιά της Γκιώνας και της Λιάκουρας, και να καμαρώσω τη λεβεντιά αυτών που χόρευαν. 'Ο Μήτσος, όμως, και στο χορό και στο τραγουδι τούς περνούσε όλους, λές και στη ζωή του δεν έκανε τίποτ' άλλο από τραγουδι και χορό· έτσι είχε φτάσει σε μια τελειότητα που την ζήλευαν οι άλλοι και προσπαθούσαν να τον μιμηθούν· άκουσα μάλιστα μία φορά τη συζήτηση μεταξύ του Καραμπάρμπα και του Στράτου πώς βαρεί ο Μήτσος τη φούντα του τσαρουχίου στο χορό.

Μέρα με την ημέρα τα πολιτικά εθόλωναν και η δυσπιστία από το ένα μέρος κι' από το άλλο μεγάλωνε· μπήκαν περισσότεροι σκοποί και κανονίσαμε και περιπολίες τη νύχτα· ή δικές μας περιπολίες δε μπορούσαν να ζυγώσουν στον τουρκικό σταθμό, γιατί οι Τούρκοι είχαν ένα γκέγκικο σκυλί που έπερνε από μακριά μυρουδιά κι' άρχιζε το γαύγισμα· έτσι περιοριζόμαστε να φυλαγόμαστε από τ' άλλα μέρη· οι εϋζώνιοι και πυροβολητές κοιμώντουσαν με τους γκράδες γιομάτους άγκαλιά.

Μία ημέρα, θά ήταν άπάνω-κάτω δέκα ημέρες πριν άνοιξη το τουφέκι, ήλθε ο δμπασης καθώς και άλλοτε· βγήκαμε να τον δεχθούμε και τον πήραμε στο σταθμό· τον είδαμε, όμως, πολύ σοβαρό αυτήν την φορά και τον ρωτήσαμε τί τρέχει· μάς λέει: «άκούστε παιδιά, φαίνεται πώς τραβάμε για πόλεμο και θέλω να σάς είπω ότι αν τύχη κι' ανάψει το τουφέκι που εγώ θα βρίσκουμαι στο σταθμό σας ή έσεϊς στο δικό μου, πρέπει σάν παλληκάρια να χωριστούμε, να πάη καθένας στο σταθμό του, και τότε ν' άνοιξουμε τουφέκι· να μη γίνη καμμία μπασμπεσιά». Το δώσαμε το λόγο μας και μάς έδωσε το δικό του ότι έτσι θά γίνη, και είμαστε αποφασισμένοι αυτόν το λόγο να τον κρατήσουμε.

Έκείνες τις ημέρες έφτασε κάτω στη χαράδρα δλη ή πυροβολαρχία και ένας λόχος πεζικού· κατασκευώθηκαν μέσα στο λόγγο της χαράδρας και δεν φαινόταν στους Τούρκους· μονάχα οι άξιωματικοί ανέβαιναν άπάνω στο σταθμό και ο στρατηγός Κοντούλης, ύπολοχαγός τότε, έπήγαινε μ' ένα δίκανο στόν ώμο, σάν κυνηγός, στούς σταθμούς τους τούρκικους του Ταφήλ και της Χόντζα-μάντρας, που οι περισσότεροι ήσαν 'Αρβανίτες και τους μιλούσε άρβανίτικα και αυτοί ένθουσιάζοντο μ' αυτό. Αυτοί οι Τουρκαρβανίτες δταν άναψε το τουφέκι και είδαν μία στιγμή τόν Κοντούλη του φώναξαν να κρυφτή για να μην τόν σκοτώσουν· το φυλετικό τους αίσθημα ήταν άλήθεια μεγάλο· αλλά και ή περιφρόνησι τους προς τους Τούρκους ήταν τόσο που άγαποδσαν περισσότερο έμας. Τους άνατολίτες στρατιώτες τους μετεχειρίζετο ο δμπασης με τέτοια βαναυσότητα που μία φορά του έκαμα παρατήρησι, γιατί να τους φέρνεται έτσι· μου άπάντησε: «αυτούς τους παλιονικονιάρους τους συχαίνουμαι που τους βλέπω άκόμα».

Όσο βλέπαμε πώς ο πόλεμος θά γίνη τόσο και περισσότερο ξεετάζαμε τα γύρω μας σημεία και καταλήξαμε στο τί ο καθένας θά κάμη και ποιά θέσι θά πιάση. Έν τώ μεταξύ ήλθε και μία καινούργια διαταγή του 'Αρχηγείου που μάς χάλασε το μυαλό· τίποτα λιγότερο τίποτα περισσότερο, ή διαταγή έλεγε: «άν συμπλακούν οι παρακείμενοι σας σταθμοί, σεις όχι μόνον δεν θά συνεχίσετε το πύρ, αλλά θά φροντίσετε να καθησυχάσετε και τους συμπλακέντας»· και ή διαταγή έτελειωσε: «ο παραβάτης της παρούσης θά θεωρηθή ένοχος έσχάτης προδοσίας». Αυτή ή τελευταία φράσι μάς λύγισε τα γόνατα· δεν ξέραμε τί να κάνουμε.

Τέλος ξημέρωσε ή 6 'Απριλίου· κατά τας 8 το πρωί είδαμε μακριά στο Γκριτζόβαλι να πέφτουν τουφεκιές από τους δικούς μας και τους Τούρκους· άμέσως διέταξα και βγήκαν τα κανόνια από κάτω από τα σακκιά του άλευριού και άρμολογήθηκαν και οι πυροβολητές ήσαν έτοιμοι να τα βγάλουν έξω και να ταχθούν προς πυροβόλουν στο μέρος που είχα όρισει για κάθε κανόνι· έμέναμε σ' αυτή τη στάσι για καμμία ώρα ως που είδα ότι στο Γκριτζόβαλι άρχισαν ή κανονιές από το ένα μέρος κι' από τ' άλλο· τότε λέω στο λοχαγό του πεζικού που ήταν ως αρχαιότερος και ο διοικητής σε όλους μας, ότι αυτό που γίνεται στο Γκριτζόβαλι δεν είναι πειά συμπλοκή, άλλ' άρχισε ο πόλεμος και πρέπει να μη χάσουμε καιρό πολύτιμο και ν' άρχίσουμε· αυτός όμως δεν ήθελε να αναλάβη την ευθύνη και μου έπρότεινε να στείλουμε στο Καρατζόλι, που ήταν ή έδρα του τάγματος, να λάβουμε οδηγίες· δηλαδή να καθώμαστε με σταυ-

ρωμένα τα χέρια για έξη ώρες, δσες χρειαζόντουσαν να πάη και να έλθη ο άγγελιοφόρος, που θά στέλναμε· μα σε αυτό το διάστημα μπορούσαν οι Τούρκοι να γίνουν πολλοί και να μάς τσακίσουν· τότε του είπα ότι εγώ θά βγάλω τα κανόνια να χτυπήσω· μου άπάντησε ξερά: «κάνε δ,τι θέλεις». Είδα άμέσως το γενναίο διοικητή του σταθμού και φίλο μου πλέον Π. Μπουλαχάνη, άνθυπολοχαγό, και του λέω: «Παναγιώτη θά βγάλω τα κανόνια και θά χτυπήσω». 'Ο μακαρίτης Μπουλαχάνης μου λέει: «εγώ γράμματα δεν ξέρω για να καταλάβω τί πρέπει να γίνη, αλλά θά είμαι μαζί σου σε δ,τι εσύ νομίζεις καλό». Με τη τελευταία του λέει έφυγε το παράγελμά μου: «έμπρός προς πυροβόλουν». Τα κανόνια βγήκαν έξω και οι εϋζώνιοι έπιασαν την ξερολιθιά που ήταν γύρω από ένα γαιωδετικό σήμα και άπέναντι στόν τουρκικό σταθμό και άρχισε το τουφεκίδι και ο κανονιοβολισμός. Με το ένα μου κανόνι χτυπούσα το Ταφήλ και με το άλλο το σταθμό Χόντζα - Μάνδρα που μπροστά του ήταν σε άκροβολισμό ένα τουρκικό τάγμα· ή δεύτερη άπόσταση ήταν 600 μ.

Με τις πρώτες κανονιές τα άλλα τέσσερα κανόνια πήγαν στηθέσι τους και άρχισαν πύρ κατά το τουρκικό τάγματος· έπίσης ο λόχος του πεζικού και ίδίως ή διμοιρία του γενναίου Κοντούλη άρχισε το πύρ· ο λοχαγός του πεζικού, δυστυχώς άκούμπησε τις πλάτες στόν τοίχο του σταθμού και δεν το κουνούσε άπ' εκεί· μάλιστα σε μία στιγμή με κάλεσε και μου είπε:

«Έ... τώρα τους έβαλες μπροστά και κάνουν τη δουλειά τους οι δικοί σου, έλα και κάτσε τώρα κοντά μου» του άπάντησα μόνο: «σάν δεν ντρέπεται» κι' έπήγα στούς πυροβολητές μου. 'Ολοι μου φώναζαν να πέσω χάμω και να πηγαίνω μπουσουλώντας, αλλά δεν το έκαμα· είχα άρπάξει τρεις τέσσερες σφαίρες, δύο στο ντουλαμά, μία στο φέσι και μία μου έκοψε τη σόλα του τσαρουχίου. Και από τους πυροβολητές μου δεν έπαθε κανείς, γιατί λίγο βάσταξε το τουφέκι κατ' έπάνω μας από το τάγμα της Χόντζα - Μάνδρας· ύστερα έστριψε κατά τη διμοιρία του Κοντούλη και την άλλη πυροβολαρχία.

Όμηρική ήταν ή μεταξή δικών μας και Τουρ-

κων του άπέναντι σταθμού λογομαχία. «Βρέ 'Ισμαήλ τί κρύβεσαι; σήκω σάν άντρας να πολεμήσουμε» και του 'Ισμαήλ προς τόν Καραμπάρμπα: «Ρε Καραμπάρμπα, αν σου βαστάη βγάλε λίγο το κεφάλι σου να σε ιδώ και να με ιδής». Δεν ξεγέλαγε, όμως, ο ένας τόν άλλον ως που σε μία στιγμή ένας άλλαλαγμός μεταξύ των εϋζώνων μας και μία φωνή, «τόν κράτησε ο Καραμπάρμπα», δηλαδή είχε σκοτώσει έναν ο Καραμπάρμπα σε μία στιγμή που τουφέκισε μόνος και είδαν όλοι ότι ο Τούρκος έπεσε.

Κατά το μεσημέρι είχαν φύγει ή πληγωθεί και σκοτωθεί οι Τούρκοι του Ταφήλ· μόνος είχε μείνει ο δμπασης· τόν έκρατούσε εκεί το μίσος του για μένα· για τη μπασμπεσιά που του έκαμα να τόν γελώ τόσον καιρό ότι ήμουν κι' εγώ δεκαnéας· κρυμμένος πίσω από το σταθμό, έβγαине από καιρού σε καιρό και μου τίναζε μία τουφεκιά, αλλά τόσο βιαστικά που ή σφαίρες του σφύριζαν πολύ μακριά μου· πήρα κι' εγώ ένα τουφέκι και σημάδεψα στη γωνιά που έβγαине· αλλά κι' εγώ φαίνεται βιάστηκα και δεν τόν πέτυχα· κανονιά δεν άξιζε για έναν

άνθρωπο· τόσο όμως ήταν το μίσος του έναντίον μου, που σε μία στιγμή, πετιέται μπουσουλώντας σάν φείδι και χώνεται πίσω από μία μικρή ξερολιθιά μπροστά στο σταθμό του για να με σκοτώση, χωρίς να κινδυνεύση· δεν πρόφτασε όμως να βάλη το μαρτίι του ανάμεσα στις πέτρες και διέταξα να πυροβολήση ένα κανόνι που είχε μείνει γιομάτο άπάνω στην ξερολιθιά· και το άποτελεσμα έγινε ότι ο δμπασης έγινε κομμάτι.

'Αφού και αυτός σκοτώθηκε, σιγά-σιγά και προφυλακτικά προχώρησε ο Μήτσος με τρεις-τέσσερες εϋζώνους κατά το Ταφήλ· ήλθε ή ώρα για... το ψάξιμο.

Σε λίγο όμως έγύρισαν πίσω και ο Μήτσος μου είπε πώς βρήκε τόν δμπαση γινομένο θρύψαλλα· είχε όμως πάρει ένα ύφος λυπημένο πολύ και τόν έρώτησα γιατί είναι έτσι· μου είπε: «δεν ξερ'ς κύρ άνθυπολοχαγέ μ', ή καρδιά μ' σκίστηκε στα δύο· να τόν λαβώναμ· να τόν πιάνωμ· αϊχμάλωτο, μάλιστα· μα να σκοτώσουμ· τέτοιο παλληκάρ, τέτοιο φίλο, δε βαστάει ή καρδιά μ'.

'Ομολογώ ότι συγκινήθηκα πολύ για τέτοια ευγενή αίσθήματα που είχε· σε μία στιγμή τόν ρωτώ: «του βρήκες ρε Μήτσο τίποτα φιλά;» «Νά χαθής ο παλιάνθρωπος, ούτε έναν παρὰ δεν είχε!». Αυτή ήταν ή άπάντησι του.

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ
Στρατηγός

Η ΘΑΛΑΣΣΑ

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Είναι γνωστόν ότι κάθε συντηγία, κάθε επάγγελμα και γενικώς κάθε κοινωνικό συγκρότημα έχει τα μικρά του μυστικά και ότι εκεί μέσα μερικοί χτυπητοί τύποι έχουν το παρατσούκλι τους με το όποιον ως επί το πλείον ονομάζεται εις την παρέα ο κάτοχος του τίτλου, ο οποίος εις τ τέλος-τέλος εκών-ακών αναγκάζεται να αποδεχθί τον τον τίτλον, είτε τιμην το φέρε, είτε, συνηθέστερον, του υπενθυμίζει λυπηρόν τι γεγονός, πράξιν του βίου του ή φυσικὴν δυσμορφίαν.

Εκεί, όμως, που το πράγμα έχει υπερβή πάν όριον είναι το Πολεμικό Ναυτικό. Αφ' ης μής στη Σχολή των Δοκιμών, οσὺ κολλοῦν σάν μπλάστρι ένα παρατσούκλι, το όποιον εάν σε κουρντίξη σου ξμεινεν εφ' όρου ζωής. Εάν εισαι λίγο εξυπνότερος από τους άλλους κάνεις πώς δεν σε πειράζει, όποτε υπάρχει έλπις να σου το ξεχάσουν. Κουρντίστηκες όμως, όταν το άκουσες; Πάει χόηρες! Πρέπει και εις το άγγελτήριο του μνημοσύνου σου να σου προσθέσουν από κάτω από το όνομα και τον τίτλο σου, το παρατσούκλι σου, αν θέλεις να μάθουν πραγματικά οι γνωστοί σου ότι πρόκειται περί σου και όχι περί συνωνυμίας. Το παρατσούκλι εις το Πολεμικό Ναυτικόν είναι γενικό. Από τους αξιωματικούς μέχρι των υπαξιωματικών και των ναυτών, όλοι έχουν τα παρατσούκλια τους, με τα όποια συνήθως αναφέρονται εις τις πάρες τους. Είναι ζήτημα αν πέρασεν έστω και ένας από το Πολεμικό μας Ναυτικόν, χωρίς να πάρη ένα τουλάχιστον παρατσούκλι. Τώρα όσον άφορά την ονοματολογίαν αυτών των παρατσουκλίων, πρέπει να σάς υπενθυμίσω, ότι από των αρχαιοτάτων χρόνων το Ναυτικό πάντοτε ήτο άτίθασσον, φιλοσκόμμον, βλάσφημον και άθυρό-στομον. Το παρατσούκλι κολλάει σάν τους έλώδεις, σάν τη γρίπη. Δεν ξέρεις από ποῦ θα σου έρρη το μικρόβιον και πότε θα σου κολλήση. Μιά φορά όμως που σου κόλλησε, απελπίσου, ώ άνδρωπε, ότι θα το βγάλης από πάνω σου. Αντιθέτως μάλιστα, όσο περισσότερο πασχίσεις να το ξεκολλήσης, τόσο περισσότερο κολλάει επάνω σου και εισαι υποχρεωμένος να το σέρνης εφ' όρου ζωής σάν την χελώνα που σέρνει το καβούκι της. Και τώρα πώς γεννιόται τα παρατσούκλια; Πρώτον στοιχείον είναι σωματική της ιδιότης ή δυσμορφία ή τικ του κατόχου του. Θά σάς αναφέρω μερικά διά να καταλάβετε.

Ο Ταινίτης. Έσας ή λέξις δεν σάς λέγει τίποτε. Έν τούτοις πρό τιμιν δεκαετηρίδων, οὔτως απεκαλείτο σπουδαίος τις ναύαρχος, έγγονος μεγάλου ναυάρχου του άγώνος, διότι έτρεφε μακρὸν υπομούσιον, ποίαν τινα όμοιότητα έχουν με το γένειον των γνωστών κερασφόρων τετραπόδων. Άλβανιστί ο τράγος λέγεται τσιάπης, την δ' εποχήν εκείνην ή Άλβανική ήτο περισσότερον γνωστή της Έλληνικής, ιδίαι εις το κατώτερον του Π. Ναυτικού προσωπικόν. Αὔτιας. Άλλος ναύαρχος, φέρων ένα των μεγαλύτερων όνομάτων της Έλληνικής Ιστορίας. Η φύσις τον έπροίκισε με όργανα άκοής των όποιών ή κόγχη έξωτερικώς ήτο υπερβαλόντως άνεπτυγμένη. Μουντζούρης. Συνώνυμος του προηγούμενου, ένδοξος ναύαρχος και οὔτος. Ξωραίος άνδρας, αλλά μελαχροινός περισσότερον του δέοντος.

Μισοπόλιος. Έκαλείτο οὔτω πωρ πλοίαρχός τις, διότι από νεαρωτάτης ηλικίας, τρέφον άρειμάνιον μύστακα και γένιν, κατά την μόδαν της εποχής εκείνης, είχε το άτύχημα να τα ιδη λίαν πρόωρως λευκαινόμενα. Μη λησμονείτε δε, ότι την εποχήν εκείνην πρώτον στοιχείον και συστατικόν του ώριμου άνδρός ήτο να τρέφη τον μεγαλοπρεπέστατον μύστακα, όστις συστρεφόμενος επιχαρίτως διά του δείκτου και του λιχανού απεκαλείτο «γκιστρον του έρωτος», άπέτελει δε οὔτος εθνικήν παράδοσιν, εφ' ό και ένδοξός τις ναύαρχος διά σήματος άπηγόρευεν εις τους αξιωματικούς το ξυρίζειν τον μύστακα, διότι το νέον τουτο έθιμον ήτο ξενικόν και αντίθετον πρὸς τας εθνικάς παραδόσεις. Ματαίως προσεπαθήσαμεν να τον μεταπειώμεν, υπομινμήσκοντες εις αυτόν, ότι οι αρχαίοι Σπαρτιάται εξόριζον τον μύστακα και καθ' όσον γνωρίζω οὔ-δέποτε συνεχώρησεν εις τον υίόν του την συνήθειαν αυτήν.

Καπλιάς. Θεούλη μου, τον θυμώμαι και ακόμη τρέμω! Ο πειδ γρου-σούζης άνθρωπος που έγέννησεν ή φύσις. Δεν χρωστούσε να πη καλή κουβέντα σε άνθρωπο. Έκαλείτο έτσι διότι ήτο πολύ άδύνατος και από την πλάτη του έως το στήθος του το πάχος του δεν ήτο μεγαλύτερον από τους καπλιάδες που κολλούν εις τα έζλα, όταν φτιάνουν τα διάφορα ίμιτασιόν επιπλα.

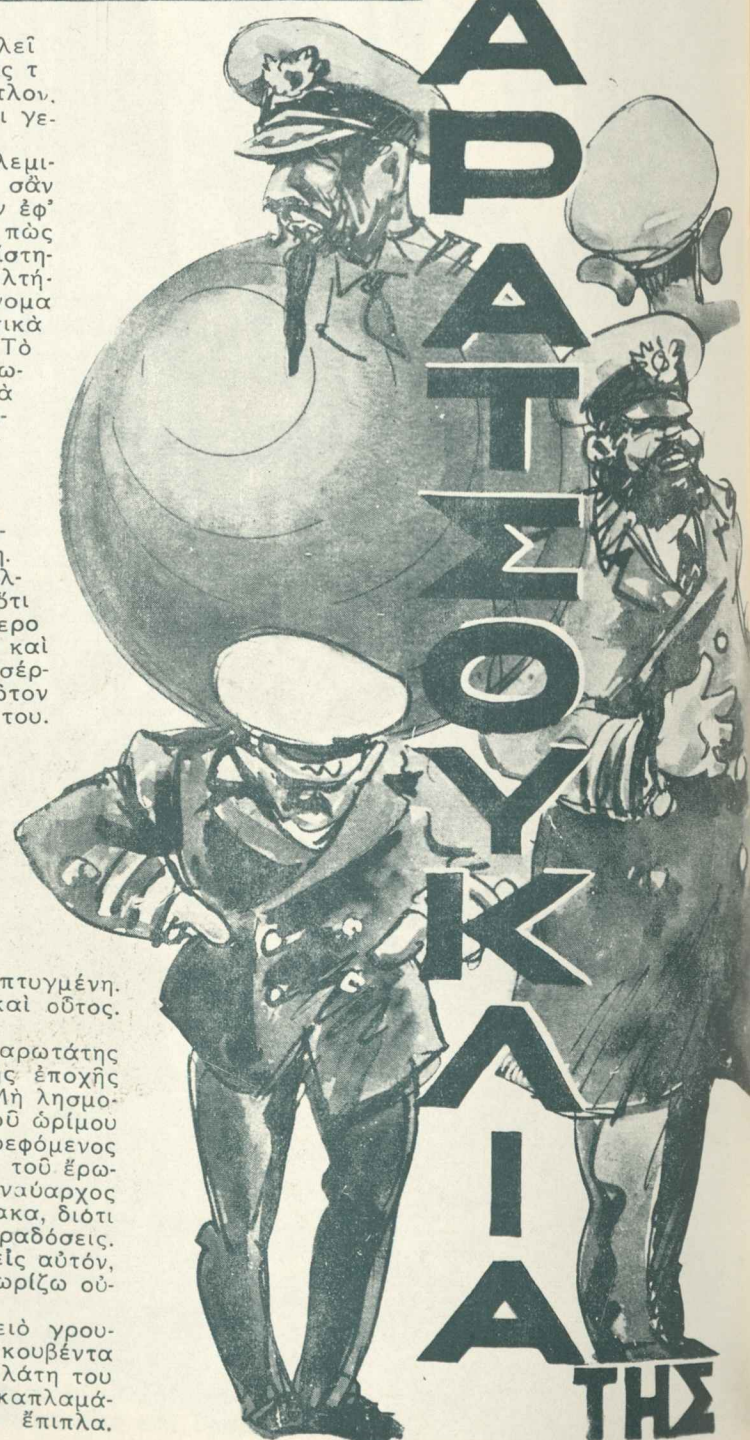

Ε
Υ
Θ
Υ
Μ
Ε
Σ

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ

ΚΑΙ ΤΑ...

ΠΑΡΑΤΣΟΥΚΛΙΑ ΤΗΣ

Άτλας. Άλλος ναύαρχος τουτός, ο όποιος είχε μίαν μονομανίαν. Να θέλη ν' ανορθώνη το ρωμέϊκο. Καθώς ήτανε ψηλός και λίγο καμπούρης, εις μίαν γελοιογραφίαν που του είχαμε τότε κάμει, παριστάνετο φέρων την υδρόγειον επί των στιβαρών ώμων του και έτσι του ξμεινε για παρατσούκλι το όνομα του γνωστού γίγαντος της μυθολογίας.

Πασσάς. Όγκώδης δυσκίνητος καλοφαγάς, και πολυφαγάς, είχαν όλα τα στοιχεία των πασσάδων της παλαιάς Αυτοκρατορικής Τουρκίας και όχι των πασσάδων του κυρίου Κεμάλ Άτατούρκ. Κούδρος. Ταύρος άντοχής πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Κάποτε έν ευθυμία διατελών προσεπαθεί να σπάση μίαν αὔλοπορτα με τις γροθιές, πράγμα που έν τέλει επέτυχε. Τό ήχηρό γέλιο του ξμεινε παροιμιώδες. Κούδροι τότε, κατ' αναγραμματισμόν εκ του Κούρδοι, ήρεσκόμεθα ν' άποκαλούμεθα οι «Σημαιοφόροι» διά την παραδειγματικήν αταξίαν, ήτις έχαρακτήριζε τον βίον μας. Ο περι οὔ ο λόγος μέχρι σήμεραν άποκαλείται Κούδρος, ως ο έκδηλότερος τύπος των Κούδρων της εποχής εκείνης. Γιατρός. Ο αντίπους του Κούδρου. Μικρός, αδύνατος, δι-γόλογος, είχαν έξωτερικήν εμφάνισιν όχι μαχίμου αξιωματικού. Ίδιωτεύει και αυτός σήμεραν, δεν παύει, όμως, ν' άποκαλείται παρ' ήμών γιατρός.

Μπέεες. Ο άκακότερος αξιωματικός που έχω γνώρισει ποτέ μου, χωρίς τουτο να του έλαττώνη οὔδ' επ' ελάχιστον τα άλλα του τεχνικά και ναυτικά προσόντα. Άποκαλείται οὔτω εκ της φωνής του άθωότερου τετραπόδου της φύσεως, του προβάτου, πρὸς δ θέλουν να ειπουν ότι έχει και ποίαν τινα όμοιότητα. Παιδας. Τον παλαιόν καιρόν οι ναυτοπαίδες εξ ών προήρχοντο οι υπαξιωματικοί έκαλούντο κοινῶς Παίδες. Ο λεγόμενος λοιπόν άπεκλήθη οὔτω από τους συμμαθητάς του, της Σχολής Δοκιμών, διότι ή έν γένει σιλουέττα του και το έξωτερικόν προσήκε μάλλον εις ναυτοπαίδα και όχι εις Δόκιμον. Άπεκαλείτο και Μπακαλογιάννης διά τον αυτόν λόγον.

Και τώρα θα έλθω εις την δευτέραν κατηγορίαν, εκείνων που έδόθησαν δι' ώρισμένας ψυχικάς ιδιότητας ή επαγγελματικές ιδιοτροπίας ή τέλος χαρακτηριστικές τάσεις των εικονιζομένων προσώπων. Η κατηγορία τούτων είναι και ή πολυπληθέστερα. Ας αναφέρωμεν και μερικά από αυτά:

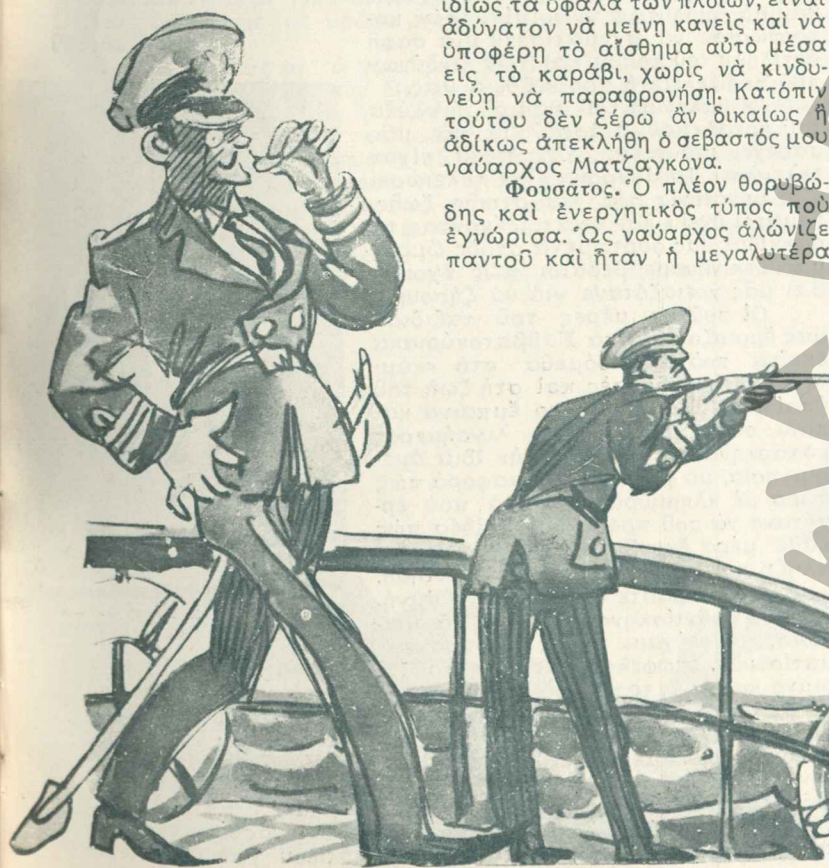
Μέτερονιχ. Σπουδαίος από τους παλαιούς ναυάρχους. Οὔτε ήξευρες διατί σε έκαλούσε, τί είχε μέσα στο κεφάλι του, τί ήθελε και τί θα έκανε, έστω και αν σε κρατούσε να μιλήη μαζί σου για μία ώρα δλάκερ. Έχει μείνει παροιμιώδης ή φράση με την όποια άρχιζε, εὔθως των αντίκρυξες—Τί νέα κύριε;— ένῶ συγχρόνως έχάιδευε χαρακτηριστικώς το γένι του. Ήταν λοιπόν ή δεν ήταν διάσημος διπλωμάτης;

Σακαράκας. Είχε την μανία να βγαίνει περίπατο με στολή και σπαθί τα παλιά εκείνα χρόνια, πράγμα όχι και τόσον συνειθισμένον και γι' αυτό του έκόλλησαν το επώνυμον με το όποιον τον έγνωρίσαμε και έμεις.

Ψελολογάς. Πολύ μετρημένος ναύαρχος που έπήρε το παρατσούκλι αυτό, διότι ήτο έξαιρετικά λεπτολόγος και κατέτριβε τον χρόνον του περισσότερον εις τα μικρά επί βλάβη των σπουδαίων.

Ματζαγκόνα. Ο ίκανότερος, ψυχραιμότερος και έξυπνότερος αξιωματικός που έγνώρισα εις το Πολεμικό μας Ναυτικόν. Άλλοιμόνον σου όμως αν έπεφτες στη γλωσσίστα του. Σε έσφαζε με το μπαμπάκι. Για να καταλάβετε, όμως, γιατί άπεκλήθη οὔτω, πρέπει να σάς εξηγήσω ότι ματσαγκόνι εις το ναυτικό ήτο οὔτω, πρέπει να σάς εξηγήσω ότι ματσαγκόνι εις το ναυτικό καλείται ένα ειδικό σφυρι με όξειαν την άκρη που χρησιμοποιούμεν διά να κτυπάμε τις λαμαρίνες και να βγάζωμε με αυτό τα παλιά χρώματα και τις σκουριές που τις γεμίζει ή υγρασία της θάλασσας. Όταν ματζακονίζουν, ιδίως τα ύφαλα των πλοίων, είναι αδύνατον να μείνη κανείς και να υποφέρη το αίσθημα αυτό μέσα εις το καράβι, χωρίς να κινδυνεύη να παραφρονήση. Κατόπιν τούτου δεν ξέρω αν δικαίως ή άδίκως άπεκλήθη ο σεβαστός μου ναύαρχος Ματζαγκόνα.

Φουάτος. Ο πλέον θορυβώδης και ένεργητικός τύπος που έγνώρισα. Ως ναύαρχος άλώνιζε παντού και ήταν ή μεγαλύτερα

του ευχαρίστησις να κάνη θόρυβο και να κυρινιάξη με όλους και με όλα. Περί αυτόν συνεκιντροῦτο πάντοτε πλήθος ή καλούμενων άδικων παρατηρηθῶν ή αϊτούντων επανόρθωσιν διά γενομένην άδικίαν. Έφ' ό και ο ανώτερος τίτλος.

Τιουβετσάδας. Σπουδαίος διά την ειδικότητά του, εις τους μεξέδες και γενικώς εις την γαστριμαργίαν.

Φαλάς. Τόν θυμάμαι και παγώνει ακόμα το αίμα εις τις φλέβες μου. Τέτοιον τρόπον μάς είχαν έμπνεύσει από τη Σχολή, ο από πάσης άλλης άπόψεως λαμπρός οὔτος αξιωματικός. Είς κάποιο μυθιστόρημα της εποχής μας άνεφέρετο ένας άρρηγός των ανθρωποφάγων της Άφρικής με το όνομα τουτο, το όποιον του έταίριζεν, ακόμη περισσότερον, διότι ήτο από τους πλέον σκουρόχρωμους νέους της εποχής εκείνης. Άπεκαλείτο και φυ-σαροήφας από ένα τικ που είχε να άναπνέη νευρικά.

Φοίγκος. Πατριώτης του ήρωος του Καραγκιόζη, που έχει το ίδιον όνομα. Παροιμιώδως άτσалος, ευθυμος και καλφάνος, δι' ο και έλαβε τον τίτλον ευγενείας, που άναφέρω.

Κονταινάρας. Δικαίως ή άδίκως δεν ξέρω, διότι αν και σύγχρονός του, δεν τον είδα ποτέ να παίξη, έφημιζετο ως ο καλύτερος παίκτης κονταίνας. Μη νομίζετε δε ότι έμεις οι ναυτικοί είμεθα χαρτοπαίκτες. Καλύτερα να σοῦ βγῇ το μάτι παρά το όνομα. Έγώ μπορώ να σάς βεβαιώσω, ότι στην Έλλάδα οι ολιγώτερον χαρτοπαίκτες είναι οι ναυτικοί.

Κάργας ή Καργαδόος. Τα νεύρα του χριστιανού αυτού ήσαν, και μοῦ φαίνεται πως εξακολουθῶν να είναι ακόμη τενωμένα πάντοτε σάν τις χορδές του βιολιού. Και έπειδή εις την ναυτικήν διάλεκτον τα τενωμένα σχοινιά λέγονται καργαριμένα, όπως ήτο πάντοτε και ή ψυχική του Κάργα διάθεσις, έβαπτίσθη και αυτός με το όνομα τουτο.

Τρίτη κατηγορία παρατσουκλίων είναι ή όφειλομένη εις τυχαίας συμπτώσεις, έκφράσεις ή πράξεις του εικονιζομένου, που όμως έκόλλησαν σάν βδέλλες. Παραδείγματος χάριν:

Βατώντας. Άπεκλήθη εις παλαιός ναύαρχος διότι είχε ένα κτήμα εις τον Βατώντα της Εύβοίας.

Γλάρος. Άλλος ναύαρχος, διότι κάποτε είχε την μανία να σκοτώνη γλάρους με ένα φλωμπέρ.

Θεός. Άπεκλήθη έτερος Καπαδόκης, μακαρίτης σήμεραν, διότι όπηρετών ποτέ εις το γπουργείον, ήτο το λύνει και δε-σμείν παντός ζητήματος, άληθής θεός, πανταχού παρών και τα πάντα πληρών, ο θησαυρός των αγαθών και ζωής χορηγός κλπ. Πσεκσεά-έφνης. Έτερος Καπαδόκης, διότι είχε το άτύχημα εις τον πόλεμον του 12 να του στείλουν από την Τένεδον ένα πεσκέσι, όπερ έθεωρείτο τότε έγκλημα καθοσιώσεως διότι το έδέχη. Ο tempora o mores!...

Γκράν-Πέρος. Άπεκλήθη έτερος ναύαρχος, έγγονος μεγάλου άρματοῦλου και στρατηγού του Άγώνος, διότι είχε το άτύχημα να μνησθί Γαλλιστί το όνόμενος του πάππου του κάποτε και άνεκάγχασαν οι συνάδελφοί του. Άπεκαλείτο και Κά-σκεας, διότι έσυνήθιζε να φορη συχνά το πρώτον εισαχθέν τότε νέον κάλυμμα, κατ' αντίγραφην του Άγγλικού Ναυτικού την Κίσκαν ή Κράνος, ως άποκαλείται αυτή έλληνιστί.

Ναύαρχος Τσιπ-Τόπι. Άπεκλήθη άλλος ναύαρχος έπλης έγγονος μεγάλου άρχηγού του Άγώνος, διά την ιδιαιτέραν του κλίσιν εις τα παρασκήνια, ιδίαι του έλαφροῦ θεάτρου, όπου τότε έπαίζετο ή όμώνυμος όπερέττα.

Μύγας. Άπεκλήθη άλλος συνάδελφος, διότι όταν τον είχαμε καθηγητήν της Ύδατογραφίας εις την Σχολήν των Δοκιμών εις άμελή συνάδελφόν μου, ο όποιος έκούμπουρσεν εις το μάθημα, του ρύχθη εις άνώτερα και να μάθη καλύτερα «Τα άγια Θεοφάνεια που είναι παχιές ή Μύγες».

Μιστόκλης ή Έρωτας. Άπεκλήθη έτερος, διά την ιδιόζουσαν συμπαθειάν του εις τον υιόν της Άφροδίτης, εις τα μεσάτα σακ-κάκια της εποχής εκείνης και εις τα τζόγε πανταλόνια.

Και τώρα αφ' οὔ ζητήσω συγγνώμην από τους νεκρούς ή ζώντας ή παλαιούς συνάδελφους μου, διότι καταλαβαίνω πόσο θα τους κουρντίση αυτή μου ή επανάληψις, ίσως ξεχασμένων επιθέτων, τους διαβεβαιώ ότι τα πειράγματα αυτά τα παιδικά τας κανιβαλικές τάσεις που άνεπτύχθησαν κατά τους μετέ-πειτα χρόνους. Πάντως διά την Ιστορίαν του πέλλοντος κάθε στοιχείον, κάθε συνήθεια ή τάσις ή παράδοσις είναι πολύτιμα και δι' αυτόν τον λόγον έχαρακτήρισθησαν και αι όλίγα αυτά γραμμάι, εις όσον τον δυνατόν ευθύμωτερον τόνον. Ας με συ-χωρήσουν λοιπόν οι νεκροί, που τους έτάραξαν τον ύπνον... και ο Θεός σ' χωρέσ' τους. Οι ζώντες δε ας με λιθοβολήσουν, και ο αναμάρτητος πρώτος έναντιον μου τον λι-θον βαλέτω...

ΠΡΩΤΕΣΙΔΑΟΣ

ΠΑΡΙΣΙ

Πάνε τρία χρόνια τώρα που ξεκινήσαμε για να κάνουμε πεζοί τον γύρο του κόσμου. Την απόφαση αυτή δεν την πήραμε για να καταρρίψουμε κανένα αθλητικό ρεκόρ. Κάθε άλλο! Ο κυριώτερος λόγος που μας ώθησε, έκτος από την γοητεία και την ωφελιμότητα της ζωής του υπαίθρου, ήταν η επιθυμία του ανθρώπου μου, ο οποίος είναι αρχιτέκτων, να δηϊπύσει τον άνθρωπο της διαφοράς αρχιτεκτονικής του κόσμου. Αγαπώντας ανέκαθεν την πεζοπορία, ζηλεύοντας την ζωή των νομάδων, ξεκινήσαμε γεμάτοι ένθουσιασμό, άνημερα την πρωτομαγιά του 1929, για να επιχειρήσουμε την μεγάλη μας αυτή περιπέτεια: το γύρο του κόσμου δηλαδή με το σακκίδιο στον ώμο και με μόνα εφόδια την εργασία μας.

Έχοντας 5.000 φράγκα στην άναχώρησή μας κατορθώσαμε να καλύψουμε πεζοί την απόσταση Παρισιού-Αθηνών (4000 χλμ. περίπου) σε έξι μήνες, τρεφόμενοι λιτά και απλά μονάχα με φρούτα, γαλακτοκομικά και άφθονα χόρτα.

Τα εφόδια μας, που όταν απέκτησαμε περισσότερη πείρα της ζωής στο υπαίθρο τα μετατρέψαμε κατά πολύ, ήταν τα εξής: Είμεθα ντυμένοι με γκριζή φανέλλα. Ο Ροζέ, ο άνδρας μου, φορούσε μια κυλινδρική γιλέκα και ένα σακκάκι αδιάβροχο. Έγώ φορούσα μπουφάν, ζακέτα και ένα σακκάκι με σόλες από δέρμα, και μια πελερίνα για τη βροχή.

Τα σακκίδια μας, σακκίδια του καναδικού στρατού, περιείχαν: το αντίσκηνο, καμωμένο από πανί πολύ ελαφρύ, σχήματος «καναδικού», ύψους 1 μέτρου και 30 πόντων, μήκους 2 μ. και πλάτους 1 μέτρου και 40 πόντων. Τα στηρίγματα του αντίσκηνου αποτελούσαν από τρία κομμάτια καλάμι. Επίσης τα σακκίδια περιείχαν: έναν απομονωτήρα από πανί με λάστιχο, μία μάλλινη κουβέρτα, λίγα μαγειρικά σκεύη από αλουμίνιο, περαστά το ένα μέσο στο άλλο, δυο πιάτα, ένα τηγάνι, ηλιόπανο, κουτάλια, ένα κυνηγετικό μαχαίρι, ένα σουγιά και μερικές βίδες. «Ακόμα είχαμε, όσο το δυνατό, λιγότερα ασπρόρουχα, μερικές πετσέτες, σφουγγαρόπανα, μάλλινες κάλτσες, πουλόβερ, κι από ένα ακόμα ζευγάρι παπούτσια για κάθε ένδεχομένο. Μέσα εκεί βρίσκονταν επίσης μερικά τρόφιμα: ζάχαρη, σοκολάτα, αλάτι, πιπέρι, ξηρά γλυκύσματα, αλεύρι, ρύζι, ένα κουτάκι με ειδή ραπτικής, ένα άλλο με φάρμακα, κι από ένα παγοθύ από αλουμίνιο ο καθένας, που το γεμίζαμε με νερό.

Τα σακκίδια μας έζυγίζαν από 12 έως 20 κιλά, κατά το βάρος των τροφίμων που είχαμε. Οι αποστάσεις που καλύπταμε ημερησίως έποικιλλαν από 25 ίσως 35 χλμ., ανάλογα με το βάρος που φέρναμε στους ώμους μας και την θερμοκρασία.

Να με τι λίγα πράγματα κατορθώσαμε να κάνουμε το γύρο του κόσμου.

Ο Ροζέ είχε διοργανώσει από πολύ καιρό το μεγάλο του ταξίδι. Είχε καθορίσει τον δρόμο που θα ακολουθούσαμε, τις αποστάσεις που θα καλύπταμε, τις δυνατότητες να μείνουμε σε καμιά πόλη, που αυτός από το αρχιτεκτονικό τους ενδιαφέρον, θα μας επέτρεπε να κερδίσουμε αρκετά χρήματα για να συνεχίσουμε το ταξίδι μας. Είχαμε επίσης λεπτομερέστατους χάρτες.

Υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ ενός ταξιδιώτη-περιηγητή που φεύγει για δέκα πέντε μέρες, ένα μήνα και που ξέρε πώς στο γυρισμό του θα βρή το σπίτι του, την οικογένειά του, τους φίλους

του, τις παλιές του συνήθειες, από μας που εγκαταλείψαμε τα πάντα για να λείψουμε χρόνια ολόκληρα, περιπλανώμενοι ανάμεσα σε άγνωστους τόπους, κάποτε επικίνδυνους, γεμάτους μυστήριο και γοητεία, μόνο και μόνο με την επιθυμία να δούμε, να μάθουμε και να γνωρίσουμε καινούργιους κόσμους. Αν τώρα σκεφθώτε πάλι σ' αυτό και την επιτακτική ανάγκη που είχαμε να κερδίζουμε μόνοι μας τη ζωή μας, γρήγορα και χωρίς καμιά απολύτως γνωριμία, ίσως, κατορθώσετε να σχηματίσετε μια σαφή αντίληψη του κόπου και των κινδύνων που περιέκλειε η προσπάθειά μας.

Η θαλπωρή του σπιτιού, η γλύκα του κρεβατιού, η ασφάλεια που μας παρέχει μια σκεπή, όλα αυτά είχαν τελειώσει. Ταυτόχρονα είχε τελειώσει κι η μονοτονία της καθιστικής ζωής. Γεμάτοι ύγεια και νεύρα, έχοντας τα σακκίδια μας φορτωμένα στους ώμους μας, ξεκινήσαμε βέβαιοι πως έχουμε, ότι μας χρειαζότανε για να ζήσουμε.

Οι πρώτες μέρες του ταξιδιού μας έμοιαζαν σαν τα σαββατοκύριακα εκείνα που επιδιόχεθα στο «κάμπινγκ», στις εκδρομές και στη ζωή του υπαίθρου. Στο αντίσκηνο ξυπνάμε και πάλι, σαν και τότε στις λιγοήμερες κατασκηνώσεις μας με την ίδια αμεριμνησία, μα με μόνη τη διαφορά πως τώρα με πλημμύριζε η χαρά που έχοτανε να μου προεξήγηση η ιδέα πως κάθε μέρα έκρυβε και μια νέα εκπληξη και μια καινούργια κατάκτηση.

Σηκωνόμαστε πριν από την αύγη, λύνουμε το αντίσκηνο, κλείνουμε τα σακκίδια, και φεύγαμε χωρίς να προγευματίσουμε, έπαφελόμενοι της πρωϊνής δροσιάς. Με βήμα άμεριμνο και ταχύ, τραγουδώντας χαρούμενοι, προχωρούσαμε ώπου το σακκίδιο άρχιζε να βαρύνει. Τότε σταματούσαμε για λίγα λεπτά, στην άκρη του δρόμου, και προγευματίζαμε: λίγο γάλα (όταν το βρσκαίει φυσικά) ψωμί και φρούτα. Ξαναρχίζαμε ύστερα την πεζοπορία, σταματώντας για λίγα λεπτά κάθε έξι-επτά χιλιόμετρα. Μόλις βλέπαμε κανένα ρυάκι ή κανένα ποτάμι, βουτούσαμε μέσα. Γενικά, προσπαθούσαμε να συνδυάσουμε την ώρα του μπάνιου με την ώρα του μεσημεριάτικου γεύματος. Λίγα

ξερά κλαριά, και το φαί άμέσως έτοιμαζόταν. Το μενού απέλειτο συνήθως από χόρτα, φρούτα, κάποτε-κάποτε από λίγο κρέας στη σχάρα και κομπόστα. «Ό,τι περισσεύει απ' το μεσημεριάτικο φαγητό μας, το τρώγαμε το βράδυ.

Υπνος την ημέρα απαγορεύεται στους καλούς πεζοπόρους. Όταν ξεκουραζόμαστε αρκετά στην σκιά, κι αν ήτανε πολύ ζέστη, για ν' αρχίσουμε τον δρόμο, έπλενα τα ασπρόρουχα, έβραβα, έγραφα ή έπλεκα, ενώ ο Ροζέ μελετούσε τους χάρτες του, έγραφε σημειώσεις ή ζωγράφιζε.

Αποφεύγοντας τους μεγάλους μονότονους δρόμους με την μεγάλη κίνηση, ακολουθούσαμε τα μονοπάτια ανάμεσα στις γοητευτικές εξοχές. Στα χωριά σταματούσαμε για να προμηθευθούμε ότι μας χρειαζότο. Κάθε φορά δέ που κάποιο τοπείο παρουσάζει ένα μεγαλύτερο ενδιαφέρον, σταματούσαμε λίγο κι ο Ροζέ το ζωγράφιζε. Σαν σουρούπωνε, σταματούσαμε. Σε μια καλή γωνίτσα, μακριά από κατοικίες, στήναμε το αντίσκηνο, ανάβαμε μια φωτιά για να ζεστανούμε το γάλα, το κακάο, τα αυγά. Λίγα φρούτα, λίγο τυρί. Ύστερα κλείναμε καλά το αντίσκηνό μας. Όσο σκληρό κι αν ήταν το έδαφος δεν μας εμπόδιζε να δοκιμάσουμε τη γλύκα της αναπαύσεως ύστερα από την κούραση της ημέρας...

Να η Βουργουνδία... Εύφορα κομμάτια γής καλλιεργημένα, ποτάμια, ποταμιά, λουλούδια, δάση, απέραντες καταπράσινες πεδιάδες, που μπορεί κανείς να στρατοπεδεύσει χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος να τον ενοχλήσει κανένας. Μα και πόσες εγκαταλειμμένες εκτάσεις! Χαριτωμένες άγριοιες, λειβάδια... Έλκυσαν οι άνθρωποι κατοικούν ακόμα στην απέραντη αυτή έκταση. Τους περισσότερους τους μαγνήτισε και τους τράβηξε η μεγάλη πολιτεία.

Πριν δέκα πέντε περίπου ημέρες είχαμε εγκαταλείψει το Παρίσι, με τα φορμάτια μας ολοκλήρου για! Πόσο αλλάξαμε όμως τώρα! Παρ' όλες τις προσπάθειές μας για να περιποιηθούμε τον εαυτό μας, για να φανούμε κάπως πολιτισμένοι, δε μπορούμε να δώσουμε από πάνω μας το μπρούτζινο χρώμα και την αλλόκοτη μυρωδιά του υπαίθρου. Όλα μας έχουν τώρα αλλάξει. Δεν αναγνωρίζουμε ούτε και οι ίδιοι τον εαυτό μας.

Περνούμε την λίμνη της Ναντούα, την Γενεύη, το Λευκό δροσ, που γίνεται τα βράδια ρόδινο και αστραφτερό, τις λίμνες της Γενεύης και του Άννισ, όπου μπορούμε άπαρηγότως με όλη μας την άνεση να λουσοθούμε.

Να τώρα η Σαβοΐα: παχειά λειβάδια, σκεπές από άχυρο, απέραντα δάση από έλατα. Βρέχει ακατάπαυστα, και για μας, που μόνο το αντίσκηνο μπορεί να μας προσφυλάξει, η βροχή είναι το πιο δυσάρεστο πράγμα. Τα ρυάκια μας, παραγεμισμένα από νερό γίνονται βαρεία και δύσκολα ξεραίνονται, τα παπούτσια διαρκώς όγρρα χάνουν το σχήμα τους και καταστρέφονται. Κάποτε μας συνέβηκε να μείνουμε δυο ολόκληρες μέρες κάτω από το αντίσκηνο, μη μπορώντας να βγούμε λόγω της βροχής, που έπεφτε ακατάπαυστα. Έκτος των σαλιγγαριών που μας πλημμύριζαν κυριολεκτικώς, δεν είχαμε εύτυχως άλλη δυσάρεσκεια.

Να κι' άλλα χωριά, λησμονημένα μονοπάτια, οι Άλπεις, και ύστερα πάλι πεδιάδες... Με το σακκίδιο στον ώμο, μοιάζοντες σαν άλγες, προχωρούσαμε προκαλώντας τις υποψίες των χωρικών. Πηγαίναμε από σπίτι σε σπίτι για ν' αγοράσουμε ψωμί, χωρίς όμως να το κατορθώσουμε. Σ' αυτά τα απομονωμένα χωριά, ο καθένας ψήνει το ψωμί της εβδομάδας του και το φυλάει ζηλότυπα. Αν δε στο χωριό υπάρχει καμιά «κοπερτίτσα», δεν δικαιούμεθα να αγοράσουμε ψωμί από εκεί, αφού είμεθα «ξένοι».

Η πεδιάδα της Ντυράνς: ξερατίλα, θυμάρια, μυρωμένο μέλι, αμυγδαλιές. Στα εγκαταλειμμένα περιβόλια, πάλι στους δρόμους, βρίσκουμε τα πρώτα κοράκια και... βαρυστομαχιάζουμε τρώγοντάς τα!

Να η Γκράνς με τα χωράφια της από λουλούδια. Στο φρεζύ βλέπουμε επί τέλους την Μεσόγειο. Σαίν-Ραφαέλ, Ζυάν-λε-Πέν, Νίτσα: η Κιανή Άκρη, η Ριβιέρα: επαύλεις και πάλι επαύλεις, κολυμβητάι και πάλι κολυμβητάι... Η απομόνωσή μας τελείωσε, επίσης κι η δροσιά, οι ευχάριστες βρυσούλες. Για να βρούμε πόσιμο νερό, πρέπει να ζητούμε από τους κατοίκους των επαύλειων. Οι γωνίτες για να στρατοπεδεύσουμε είναι σπάνιες, και παρά την ομορφιά της φύσεως, δεν μπορούμε να πούμε πως είμαστε ευχαριστημένοι.

Κάνναι, Μανσού, Ροκμπρύν, Κορμπι. Τοποθεσίες γοητευτι-

κές, στενοσόκκακα, παλιά σπίτια, πετρωμένα μονοπάτια, κήποι κλιμακωτοί με κερασιές κατακόκκινες από τα φρούτα και κάπου-κάπου ένα άσπρο σπιτάκι, περιτριγυρισμένο από κυπαρίσσια.

Φαίνεται, οι Γάλλοι δεν έχουν συνηθίσει να βλέπουν πεζοπόρους να κάνουν «κάμπινγκ». Άλλοιώς δεν εξηγείται ότι μας σταμάτησαν είκοσι πέντε φορές χωροφύλακες για να μας ζητήσουν τα χαρτιά μας.

Το ταχυδρομείο μας το λαμβάνουμε στην πόστ-ρεσάντ. Τα Ιταλικά σύνορα πλησιάζουν. Τώρα τίθεται ένα μεγάλο πρόβλημα: θα μας αφήσουν άραγε να περάσουμε;

ΙΤΑΛΙΑ

Ένα βλέμμα στο διαβατήριό μας, μία θεώρηση, και περνάμε να σύνορα. Οι Ιταλοί τελωνοφύλακες ούτε άνοιξαν τα σακκίδια μας.

Προχωρούμε τόσο σιγά ώστε εύκολα συνηθίζουμε στο καινούργιο περιβάλλον: η μόνη διαφορά μας φαίνεται πως είναι η αλλαγή της γλώσσας. Γι' αυτό, όταν έχουμε καιρό, μελετούμε με ήλιο τα Ιταλικά.

Για μας, τους μοναχικούς ταξιδιώτες, λίγες λέξεις μας αρκούν: όσες χρειάζονται για να πληροφορηθούμε τον δρόμο, να ζητήσουμε φαγητό, να πληροφορηθούμε τις τιμές.

Προχωρούμε χωρίς να προκαλούμε πολλή περιέργεια. Διασκεδάζοντας, οι άνθρωποι μας ρωτούν διάφορα πράγματα. Σε λίγο, κατορθώνουμε να συνεννουμέθα Ιταλικά στην έντέλεια.

Ός τώρα δεν είχαμε συναντήσει άλλους πεζοπόρους. Τώρα όμως, μπροστά μας δύο και ξεφυτρώνουν νεοί με σακκίδια και με κοντά πανταλόνια. Είναι κυρίως Γερμανοί, με ποδήλατα, μοτοσυκλέτες ή πεζοί, κοπέλλες που κάνουν τον γύρο της Εύρώπης. Οι συναντήσεις αυτές είναι πολύ κεφάτες. Μερικοί από αυτούς ζουν πουλώντας κάρτες με την φωτογραφία τους, άλλοι πάλι μαζεύουν χρήματα παίζοντας κιθάρα ή βιολί.

Στην Ιταλία η γή καλλιεργείται παντού, οι άνθρωποι εργάζονται χαρούμενοι.

Να, η Ιταλική Ριβιέρα, γεμάτη από περιέργες βιλλίτσες, στενοές δρομάκια, πλάζ από άμμο ψιλή και ξανθή, ήμερες τοποθεσίες, εγκαταστάσεις παιδικών εξοχών, όπου τα παιδιά μας, μπροντζωμένα από τον ήλιο παίζουν ευτυχισμένα.

Απολαμβάνουμε τώρα τις περιήμερες Ιταλικές πάστες με την παρμεζάνα, το λάδι έχει αντικαταστήσει το βούτυρο που έλυνε από την ζέση οι τηγανίτες ντομάτες, «χρυσά μίλα» όπως τις λένε, είναι υπέροχες. Το γάλα, που είναι λιγανά δυσκολο να το προμηθευθί κανένας, αντικαθίσταται από ψωμί βουτηγμένο σε γλυκό κρασί. Συχνά το μενού μας δεν αποτελείται πλέον από φρούτα: πεπόνια, καρπούζια, ροδάκινα και γλυκύσματα.

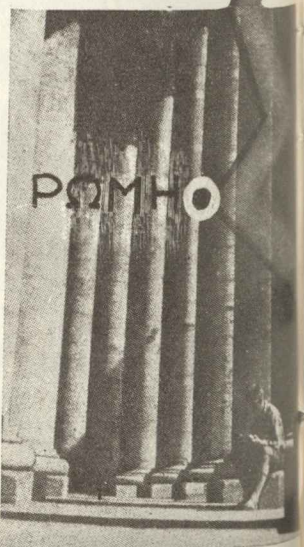
12 Ιουλίου. — Η Γένουα, μεγάλο λιμάνι γεμάτο εργοστάσια, γκριζα και βρώμικα σπίτια, μας φαίνεται άτελειωτη για να την περάσουμε με τα πόδια. Με χαρά ξαναβρίσκουμε τα βουνά, την δροσιά, τις πηγές, τα δάση, τη μοναξιά. Κάνουμε μπάνιο στην Τρέμπια, ένα ευχάριστο ποτάμι, όπου νοιώθουμε την ευχάριστη αίσθηση του γλυκού νερού.

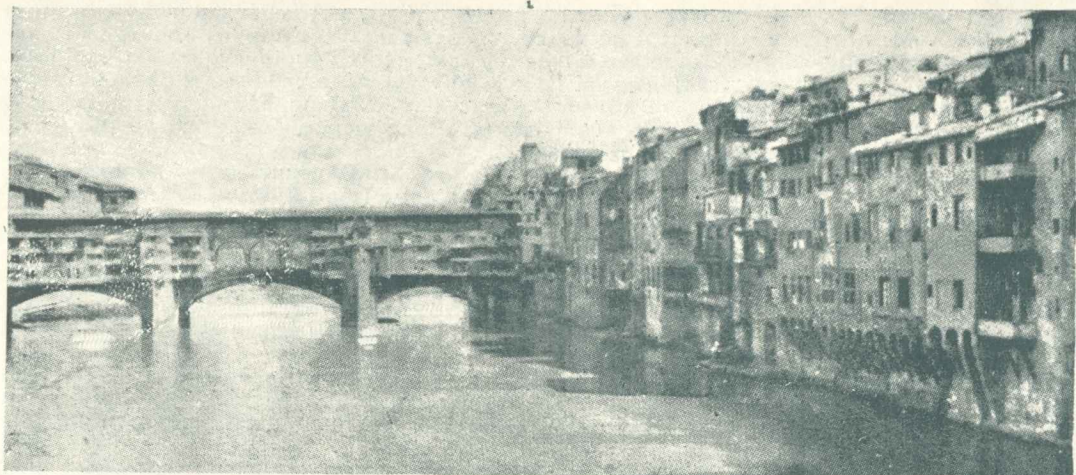
Πιανινά, Μποτζόσο: καλλιεργημένα χωράφια, άμπέλια που σκαρφαλώνουν πάνω στα κυπαρίσσια, που κρέμονται από το ένα δέντρο στο άλλο. Μάργαβα, Μάντοβα, Μαρικρότο, Μαρέγγο: μεγάλες πεδιάδες, κατσάρ ποτάμια, υδραυλικά έργα, τεράστιες φυτείες από μουριές και καλαμπόκι.

Η τεραστία λίμνη της Γάρδας, βουνά γαλανά και μενεξεδένια. Κάνει τόση ζέση που αναγκάζομαστε να κάνουμε τέσσερα μπάνια την ημέρα, πράμα που μας κουράζει πάρα πολύ.

Κοντά στην Βενετία, αρχίζει ο έλωδης κάμπος με τις έληδες. Ένα μεσημέρι, ενώ ψήναμε, την «πολίτσα» μας έπιασε η βροχή. Μια γυναίκα ώπλισμένη με μια ομπρέλλα ήλθε να μας κидια γεμάτα φρούτα και χίλιες άλλες λιχουδιές.

Το βράδυ στήνουμε το αντίσκηνό μας μέσα στα έλη, αντί κρου στη Βενετία, της οποίας τα φώτα λαμπυρίζουν. Το πρωί, ύστερα από σύντομη τουαλέττα, φθάνουμε στην πόλη. Όταν μια πόλις είναι ενδιαφέρουσα εγκαταλείπουμε τα σακκίδια μας σ' ένα καφενείο και αρχίζουμε να χαζεύουμε μέσα στους δρόμους. Η Βενετία έχει εξαιρετική γοητεία, μα για πεζοπόρους που ξενυήθισαν στη ζωή των πόλεων, ανάμεσα σε κοίμους περιηγητές, που προέρχονται απ' όλα τα μέρη του κόσμου, ο τόπος αυτός,

χαμένος μέσα στα ξηλά και τα βρωμερά κανάλια, δεν έχει τίποτα το έλκυστικό. Η είσοδος του 'Αγίου Μάρκου μας απαγορεύεται, γιατί έχουμε τα μπράτσα και τα γόνατά μας γυμνά. Πρέπει να γυρίσουμε στο καφενείο, να ανοίξουμε τα σακκίδια, να βγάλουμε τα πουλόβερ και να φορέσουμε τις μάλλινες κάλτσες, παρὰ την επικρατούσα τρομερή ζέστη.

Νά τώρα ο κάμπος της Φερράρας, ή Ραβέννα... 'Ακόμα ένα βουνό να περάσουμε ανάμεσα στις βουσσούλες, και βρίσκουμε την δροσιά στην Τοσκάνα, που είναι τόσο πλούσια σὲ ἀμπέλια.

Τὸ βράδυ τῆς 14 Αὐγούστου στρατοπεδεύουμε στὸ Φιεζόλε, μέσα σ' ἕνα πευκῶνα. Νοιώθουμε τὸν ἑαυτὸ μας ὑπέροχα. Ἡ Λοῦκκα εἶναι μιά περίεργη πόλις. Ἀγοράζουμε ἐκεῖ γιὰ 13 λιρέττες δυὸ ζευγάρια σανδάλια μὲ τὰ ὁποῖα θὰ καλύψουμε τὴν ὑπόλοιπη Ἰταλία καὶ ἕνα μεγάλο μέρος τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι πολὺ εὐχάριστο νὰ περπατᾷ κανεὶς μὲ γυμνά πόδια μέσα σὲ σανδάλια ὅταν κἀνὴ πολλὴ ζέστη.

Τὸ βράδυ κοιμηθήκαμε στὰ βουνὰ Πιζάνι, ἀπ' ὅπου φαίνεται ἡ Πίζα πού λαμποκοπᾷ στὸ σούρουπο πάνω στὴ θάλασσα.

Ἐπιστροφὴ στὴν Φλωρεντία ἀκολουθώντας τὶς ὁχμές τοῦ 'Αρνο, ἐνὸς ποταμοῦ γεμάτου λάσπη. Σ' ἕνα χωριουδάκι ἀγοράζω μιά φοῦστα ἀπὸ πρᾶσινο στρατιωτικὸ ὕφασμα, γιατί ἡ ἄλλη φοῦστα μου, εἶχε καταστραφῇ στὸ μέρος πού ἀκουμποῦσε τὸ σακκίδιο.

Ἐνα βράδυ, ἐνῶ κοιμόμασταν κάτω ἀπὸ κάτι ὑπέροχες καστανιές, στὴν καρδιά ἐνὸς μεγάλου δάσους, τιναχθήκαμε ξαφνικά ἀπὸ τὸν ὕπνο μας. Δυὸ ἄνθρωποι κουβέντιαζαν σιγανὰ κοντὰ στὸ ἀντίσκηνό μας. 'Ακίνητοι ἐμεῖς, ἀκούσαμε, ἂν καὶ δὲν καταλαβαίναμε λέξη, γιατί οἱ ἄγνωστοι μιλοῦσαν σὲ κάποια τοπικὴ διάλεκτο. Βέβαια, πολλὲς φορὲς ἀκούσαμε νὰ γίνεταὶ λόγος γιὰ ληστὲς, γιὰ κλέφτες. Μὰ τί θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς κλέψουν; Μπορεῖ ἐξ ἄλλου καὶ νὰ μὴ μᾶς εἰδαν... Περνοῦν ἀκόμα ἀρκετὰ λεπτά, κάτι κλαριά σπάζουν, τὰ βήματα ἀπομακρύνονται... Θὰ εἶναι πιθανώτατα λαθροπῆραι, καὶ τὴ γλυτώσαμε μιά χαρὰ. Βέβαια, ἡ περιπέτεια αὐτὴ δὲν εἶχε τίποτα τὸ σπουδαῖο, κι' ὅμως μᾶς ἔβαλε σὲ σκέψεις. Ἐμεῖς περπατοῦμε πάντοτε ἀσπλοῖ... Τὰ περὶχωρα τῆς Φλωρεντίας εἶναι ὠραία, ὅλο λόφοι καλυμμένοι ἀπὸ ἀμπέλια, κυπαρίσσια, ἐλῆες...

Φλωρεντία 1 Σεπτεμβρίου. — Διάφοροι φίλοι ἦλθαν ἀπὸ τὸ Παρίσι μὲ τὸ τραῖνο καὶ θὰ μᾶς συνοδεύουν περπατώντας κι' αὐτοὶ ἀπὸ τὴν Φλωρεντία στὴν Ρώμη. Τους φίλους μας, ὅμως, αὐτοὺς τοὺς βρίσκουμε ἀπειθάρχητους, ὅχι καὶ τόσο συνηθισμένους στὴν ζέστη, στὴν καθημερινὴ πεζοπορία, στὰ πρωῒνα ξεκινήματα.

Οἱ πρώτες μέρες περνοῦν ἄκεφα. Μερικοὶ υποφέρουν ἀπὸ τὰ πόδια τους καὶ περπατοῦν μὲ παντοφλές. Σὲ λίγο ὅμως τὰ πράματα διορθώνονται καὶ περνοῦμε τὶς βραδιὲς μας τραγουδώντας γύρω ἀπὸ τὶς φωτιές, κάτω ἀπὸ τὶς καστανιές πού τώρα ὑπάρχουν τρία ἀντίσκηνα.

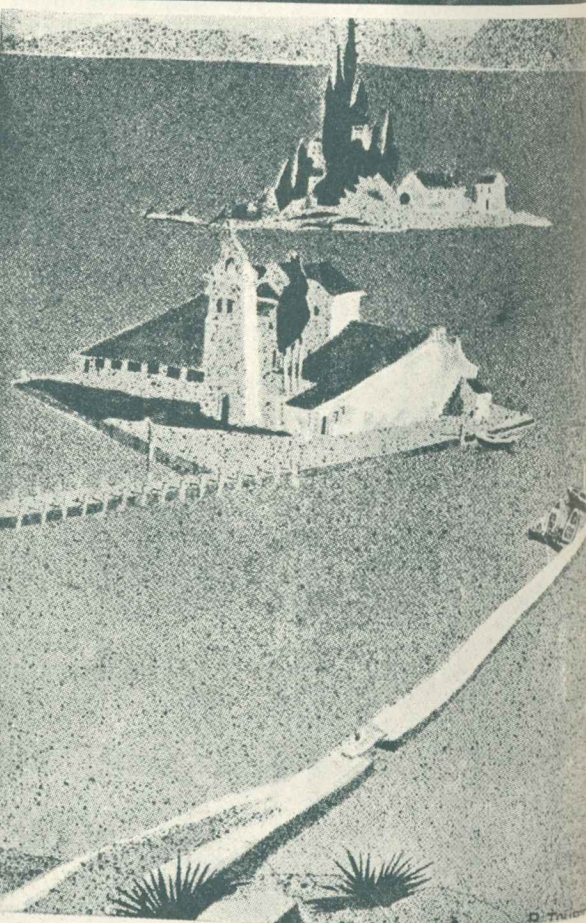
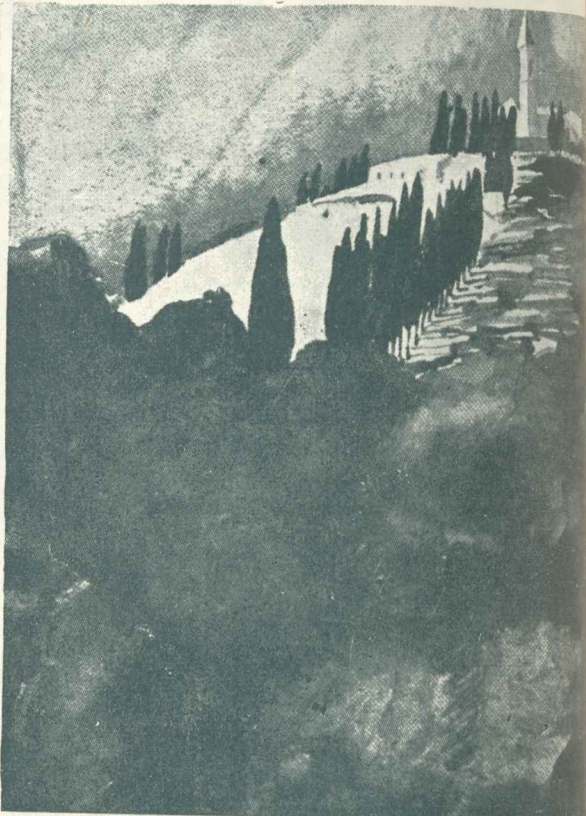
Καὶ οἱ ἔξι μας φθάνουμε ἐπὶ τέλους στὴ Ρώμη. Καὶ δημιουργεῖται ἕνα μεγάλο πρόβλημα: πού θὰ στρατοπεδεύσουμε; Ὡς τώρα δὲν μέναμε οὔτε μιά μέρα σὲ κάθε πόλη πού ἐπισκεπτόμεθα. Στὴν ἐπίσκεψη ὅμως τῆς Ρώμης σκεπτόμεθα ν' ἀφιερῶσουμε ἀρκετὲς μέρες. Κι' ἐνῶ πᾶμε στὰ Μουσεία, στὸ Βατικανό, στὶς Θέρμες τοῦ Καρακάλα, μελετοῦμε τὸ μεγάλο πρόβλημα: πού θὰ μείνουμε;

Τέλος, βρίσκουμε καταφύγιο στὸ Κολωσσαῖον. Ἐκεῖ περάσαμε τρεῖς νύχτες χωρὶς νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ κανένας. Τὸ πρωῒ, ὕστερα ἀπὸ ἕνα καλὸ «ντους» στὰ δημόσια λουτρά, ἐπισκεπτόμεθα τὴν πόλη, πού ἐκτός ἀπὸ τὸ Κολω-

σαῖον καὶ τὶς Θέρμες τοῦ Καρακάλα, δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ ἰδιαιτέρο. Σὲ λίγο οἱ φίλοι μας γυρνοῦν μὲ τὸ τραῖνο στὸ Παρίσι καὶ νᾶμαστε πάλι μόνοι.

Τίβολι, Σουμπιάκο... Ἐγκαταλείπουμε τὴν κάπως μονότονη ρωμικὴ πεδιάδα, καὶ ἀκολουθοῦν τότε ἄγριες καὶ θεαματικές τοποθεσίες, φιλόξενοι χωρικοὶ, περιβόλια γεμάτα φρούτα: καρύδια, σύκα, σταφύλια. Μᾶς τὰ προσφέρουν τὸσον ἀφθονά ὥστε δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὰ κλέβουμε!

Κάποννα, Νεάπολις... Τὸ ἔδαφος εἶναι παντοῦ γονιμώτατο καὶ καλλιεργημένο καὶ ὁ τόπος ἔχει τρεῖς ἐσοδεῖς τὸν χρόνο. Παντοῦ βλέπει κανεὶς ἀμπέλια καὶ χωράφια μὲ καλαμπόκια, κι' ἀνάμεσα στὰ τελευταῖα αὐτά, φασόλια. Τόσος λίγος εἶναι ὁ ἀκαλλιεργήτος χώρος, ὥστε πρέ-

Ἐκ τῶν ἄνω: Μία ἀποφύκη τῆς Φλωρεντίας. — Οἱμιλος Γερμανῶν πεζοπόρων. — Τοπιοῦ Ἰταλικό. — Τὸ Ποντικό νησί τῆς Κέρκυρας. Ἐλάντι σελίς: Τὸ ζεῦγος τῶν πεζοπόρων: ἡ συγγραφεὺς τοῦ ἀρθροῦ, Jo Tourte καὶ ὁ σύζυγός της, Roger Tourte.

πει νὰ ζητοῦμε τὴν ἄδεια τῶν χωρικῶν γιὰ νὰ στήνουμε τὸ ἀντίσκηνό μας στὰ περιβόλια τους...

Ἡράκλειον, Πομπηία... Ἐνδιαφέροντα ἐρεῖπια. Καὶ ξανά τὰ βουνά, τὰ δάση μὲ τὶς βαλανιδιές καὶ τὶς καστανιές, τοποθεσίες ἄγριες, σχεδὸν ἄγνωστες. Εἶναι ἀσφαλῶς τὸ πῶς ἐνδιαφέρον μέρος τῆς Ἰταλίας, Σπανιώτατοι εἶναι οἱ διαβάτες, καλὸι χωρικοὶ πού μοιάζουν σὰν ληστὲς καὶ πού πηγαίνουν καβάλλα σὲ μικροσκοπικὰ γαϊδουράκια. Καὶ πάλι βουνά, καὶ πάλι βράχοι... Ὅλα αὐτὰ ἥσαν κάποτε ληστρικὰ λημέρια.

Τώρα ὁ καιρὸς ἄρχισε νὰ δροσίζῃ, οἱ μέρες νὰ μικραίνουν. Σὲ λίγο πρέπει νὰ τελειώσῃ τὸ ταξίδι μας αὐτὸ στὴν Ἰταλία. Στὸ Μπρίντζι, ἐπισκεπτόμεθα τὴν ἀστυνομία γιὰ τὴν θεώρηση τῶν διαβατηρίων μας γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ὕστερα τὸ ἐλληνικὸ προξενεῖο γιὰ τὴν ἄλλη θεώρηση, καὶ τέλος στὰ γραφεῖα τῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας μὲ τὴς ὁποῖας τὸ βαπόρι θὰ πᾶμε στὴν Κέρκυρα.

Δέκα ὥρες ταξιδίου. Τὸ ταξίδι αὐτὸ τὸ περνοῦμε ὅλο στὸ κατὰστρωμα. Κατὰ τὰ ξημερώματα σταματοῦμε στοὺς Ἀγίους Σαράντα τῆς Ἀλβανίας καὶ τέλος φθάνουμε στὴν Κέρκυρα.

Ὁ πλοίαρχος μᾶς εἰδοποιεῖ ὅτι ἀπαγορεύεται στοὺς ἐξέτους νὰ δουλεύουν στὴν Ἑλλάδα καὶ μᾶς ζητᾷ νὰ τοῦ δεῖξουμε τὰ χρήματα πού ἔχουμε μαζὶ μας. Δὲν εἶναι πολλὰ, ἀλλὰ πάντως ἀρκετὰ γιὰ ν' ἀποβιβασθοῦμε.

Ἡ Κέρκυρα εἶναι ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο νησί, ἀρκετὰ ξηρό, ὅπως λένε, τὸ καλοκαίρι, μὰ ὑπέροχο. Τώρα νεαρὲς χωριάτισσες μὲ ἀσπρες σκούφιες μᾶς χαμογελοῦν λέγοντας: «Καλημέρα σας!» Κάνουμε μπάνιο στὸν κοιλίσκο ὅπου βλέπει κανεὶς ἀκόμα παλαιούς ἐνετικούς προφυλακτῆρες γιὰ γαλέρες. Στὸ φῶς τῆς πανσελήνου μένουμε ἀργὰ διαβάζοντας. Εἶναι κυριολεκτικῶς ὑπέροχα.

Μένουμε ἀκόμα ἀρκετὲς μέρες στὸ τρ-ευστυχιμένο αὐτὸ νησί, σκαρφαλώνοντας πετρώδη μονοπάτια, ἀπ' ὅπου ἔχει κανένας μίαν ὑπέροχη θέα στὴν ἀστραφτερὴ θάλασσα, στὴν χερσόνησο μὲ τὸ Μοναστήρι τῶν Βλαχερινῶν, στὸ Ποντικονήσι, καὶ ἐκεῖ μακριὰ, στὸ βάθος, στὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας, γυμνά καὶ μενεξεδιὰ. Βρίσκει κανεὶς ἐδῶ καλὸ γάλα, μῆλα, ξηρὰ σύκα τυλιγμένα σὲ φύλλα δάφνης.

Ἐνα βράδυ, ἐνῶ εἶχαμε στήσει τὸ ἀντίσκηνό μας κοντὰ σὲ κάποια πόλη, ἀκούσαμε ἕνα σκυλὶ νὰ οὐρλιάζῃ συνεχῶς. Μιά πιστολιά, στὸν ἀέρα πιθανώτατα, καὶ ἕνας ἄνθρωπος ὅπλισμένος παρουσιάζεται μπροστὰ μας. Δὲν καταλαβαίνομε τί μᾶς λέει. Μιά βλέπει τὸ ἀντίσκηνό μας, μιά τὸ ἥρεμο ὕψος μας, καὶ ἀφοῦ μᾶς κάνει μιά φιλικὴ χειρονομία, ἀπομακρύνεται. Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ μόνη μας περιπέτεια στὸ θεῖο ἐκεῖνο νησί.

Ἐνα καράβι μᾶς μετέφερε στὴν Ἑλλάδα. Ἐπιβάται καταστρώματος, γιὰ λόγους οικονομίας, ἀλλὰ καὶ κεφιοῦ, προσελκύουμε τὴν προσοχὴ τῶν συνταξιιδιωτῶν μας πού μᾶς ὑποβάλουν διάφορες ἐρωτήσεις. Πολλοὶ μιλοῦν γαλλικά καὶ μᾶς λένε νὰ μὴν τοιμήσουμε νὰ πᾶμε ἀσπλοῖ καὶ μόνοι στὰ βουνά, γιατί ὑπάρχουν λησταί, κλέφτες, ἄγρια ζῶα καὶ χίλια δυὸ ἄλλα τρομερὰ πράγματα... Ἀκόμα, ὅλοι τοὺς φωνάζουν: «Ξέρετε, δὲν ἔχουμε δρόμους ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα». Ἐμεῖς ἀπληστα τοὺς ρωτοῦμε γιὰ τὰς Ἀθῆνας, γιὰ τὴν δυνατότητα νὰ μείνουμε λίγο ἐκεῖ καὶ νὰ βγάλουμε τὸ ψωμὶ μας.

Τὰ μεσάνυχτα φθάνουμε στὴν Πρέβεζα. Δὲν ὑπάρχει προκυμαία γιὰ νὰ πλευρήσῃ τὸ βαπόρι. Οἱ ταξιδιώτες γίνονται περιζήτητοι γιὰ τοὺς βαρκάρηδες, οἱ ὁποῖοι μόλις τὸ βαπόρι ρίξει τὴν ἄγκυρα του, ὁρμοῦν στὸ κατὰστρωμα, ἀρπάζουν τὶς ἀποσκευές σας καὶ σὰς παρασύρουν καὶ σὰς τοὺς ἴδιους... καὶ σὲ λίγο βρίσκεισθε σὲ μιά βαρκούλα πού χοροπηδᾷ πάνω στὰ κύματα. Ἡ Πρέβεζα εἶναι ἕνα μικρὸ λιμανάκι μὲ μερικὰ ξενοδοχεῖα. Στὴν τύχη κατευθυνόμεστε στὴν ἐξοχὴ καὶ στήνουμε τὸ ἀντίσκηνό μας σ' ἕνα ἐλαῖδιον, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Βρισκόμαστε τώρα στὴν Ἑλλάδα. Ἡ τοποθεσία εἶναι ἡλιοκαμένη, ἄγρια, τὸ φῶς διαγύει τὴν ἀρχὴ τοῦ φθινοπώρου εἶναι ὑπέροχη καὶ τὸ μέρος πολὺ λίγο περαστικό. Ἐνα παλιὸ λεωφορεῖο γεμάτο ἀνθρώπους καὶ φορτωμένο μὲ χίλιων εἰδῶν δέματα, περνᾷ σκάνοντας σύννεφα σκόνης. Στὸν δρόμο ὑπάρχουν τεράστιες λάκκες, σκεπασμένες μὲ κλαριά δέντρων.

Τὰ χωριά εἶναι φτωχὰ, χωρὶς ἤλεκτρισμό· οἱ χωρικοὶ μὲ τὶς φουστάνелλες μᾶς ὑποδέχονται μὲ τὸ ἀπαρτίτο ποτήρι κρύου νεροῦ πού τὸ συνοδεύει ἕνα πιτηράκι ἀρωματισμένου καφέ. Τὸ μονοπάτι φειδοσέρεται πλάι στὴν βόρεια ἀκτὴ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν: προχωροῦμε ἀμέριμνοι ἀνάμεσα στὶς πιπεριές καὶ τὶς ροδιές.

Ἐπειδὴ οἱ δρόμοι δὲν εἶναι σπουδαῖοι, τὸ περισσότερο ἐμπόριο γίνεταὶ διὰ θαλάσσης. Γιὰ νὰ πᾶμε στὴν Ναύπακτο πρέπει ν' ἀκολουθήσουμε μονοπάτια κατωμένα γιὰ κατσίκια κι' ὄχι γιὰ ἀνθρώπους. Ἐνῶ σκαρφαλώναμε μὲ κόπο μιά πλαγιὰ, μᾶς

ἐπίασε μιά ξαφνικὴ μπόρα. Δὲν βρήκαμε ἕνα ἴσιο μέρος γιὰ νὰ στήσουμε τὸ ἀντίσκηνό μας. Ἐνῶ ὁ Ροζὲ προσπαθεῖ νὰ δέσῃ τὸ ἀντίσκηνο στὰ θυμάρια ἐγὼ χώνομαι ἀπὸ κάτω γιὰ νὰ προφυλάξω τὰ σακκίδια καὶ τὰ φορέματά μας. Ἡ βροχὴ, ἀνάκατη μὲ λάσπη, χώνεται κάτω ἀπὸ τὸ ἀντίσκηνο καὶ μᾶς πλημμυρίζει, τὸ ἀντίσκηνο χτυπᾷ στὸν ἀέρα καὶ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ παρ-α-σπυρῇ. Κομμάτια βράχων ἐξεκολλοῦν καὶ κυλοῦν στὸν χείμαρρο... Τὰ βρήκαμε σκοῦρα. Γονατισμένοι μέσα στὴν βροχὴ γιὰ νὰ κρατήσουμε τὸ ἀντίσκηνο, μουςκεμένοι, μὲ τὰ δόντια μας πού χτυποῦσαν ἀπὸ τὸ κρῦο, μείναμε ἔτσι ὥς τὸ πρωῒ, ὅποτε ἡ μπόρα ἐκόπασε. Καὶ χρειάσθηκε πορεία ἕξι ὥρων γιὰ νὰ συναντήσουμε ἕνα χωριουδάκι, ὅπου μπορέσαμε νὰ συνέλθουμε μπαίνοντας στὸ μοναδικὸ καφενεῖο.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ, γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού ξεκινήσαμε ἀπὸ τὸ Παρίσι, κοιμηθήκαμε σ' ἕνα κρεβάτι. Τὸ στρώμα ἦταν σκληρὸ, μὰ οἱ κουβέρτες τόσο εὐχάριστες καὶ ζεστές.

Μιά χωρική πού καβάλλα πῆγαινε κατὰ τὴν διεύθυνση πού θὰ παίρναμε καὶ μεῖς, μᾶς πρότεινε νὰ φορτώσῃ τὰ σακκίδια μας καὶ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ. Ὁ καιρὸς εἶναι ὑπέροχος, ὁ οὐρανὸς καταγάλανος καὶ προχωροῦμε ἀνάμεσα στὶς πέτρες, τὰ θυμάρια, κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια, κοντὰ στὰ ρυάκια... Ὑπέροχες τοποθεσίες! Ξαφνικά προβάλλουμε σὲ μιά μικρὴ πεδιάδα ὅπου τρέχει ἕνα κρυστάλλινο ρυάκι κι' ὅπου ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βλέπει κανεὶς κυβικά σπιτάκια, ἀσπρισμένα μὲ ἀσβέστι. Εἶναι παράξενα χωριά. Παντοῦ μᾶς ὑποδέχονται μὲ ἐξαιρετικὴ ἐγκαρδιότητα, μᾶς προσφέρουν νερὸ μὲ οὐζο· γευματίζουμε μὲ τηγανιτὰ ψάρια, σύκα καὶ κατσικίσιο τυρὶ.

Ἄλλες ξερὲς γωνίες, θάμνοι μὲ ἀγκάθια, μεγάλα κοπάδια ἀπὸ γίδες, συμπαθητικοὶ χωρικοὶ, μοναξιά, ἀστραφτεροὶ οὐρανός, μιά θάλασσα τόσο γαλανή, τόσο διαυγής! Ὑστερα βλέπουμε κάτω μας τὸ λιμάνι τῆς Ἰτέας πού ἀπὸ πάνω του ὀρθώνονται οἱ Δελφοί.

Οἱ Δελφοί! Δὲν ὑπάρχουν λόγια ἱκανὰ νὰ περιγράψουν τὸ τί νοιώθουμε ἀντικρύζοντας τὰ περήφανα ἐκεῖνα ἐρεῖπια. Ἀνάμεσα στὰ κάτασπρα μάρμαρα, στήνουμε τὸ ἀντίσκηνό μας. Πάρα πέρα, τὰ ἀμπέλια. Ἐχεῖ ἀρχίσει ὁ τρύγος. Ὁ δρόμος κατασκευάζεται καὶ ἐξαφνικὰ σταματᾷ. Σὲ μιά σκηνοθεσία ἀπὸ τεράστιους βράχους μερικοὶ κινηματογραφισταὶ γυρνοῦν μιά σκηνὴ μὲ ληστὰς ὀπλισμένους σὰν ἀστακοὺς. Παρακολουθοῦμε τὸ γῆριμα διασκεδάζοντας.

Στὴ Λεβάδεια, ὁ Ροζὲ παραγγέλνει σ' ἐνὸς ράφτη μιά κυλόττα. Στὰ μαγαζιά δοκιμάζουμε τὰ ἐλληνικὰ γλυκύσματα μὲ ἀμύγδαλα καὶ σρόπι, τοὺς «υπακλαβάδες», τοὺς «λουκουμάδες» πού εἶναι περιχυμένοι μὲ μέλι καὶ πασπαλισμένοι μὲ κανέλλα. Χωράφια μὲ μπαμπάκι, καλλιεργημένες ἐκτάσεις: ἀκολουθοῦμε ἕναν δρόμο καὶ φθάνουμε στὰς Θήβας.

Οἱ μέρες ὅλο καὶ μικραίνουν· τὰ βράδια μας τὰ περνοῦμε μπροστὰ σὲ φωτιά πού τὴν ἀνάβουμε μὲ ἔξυλα πεύκου. Σὲ λίγο θὰ φθάσουμε στὰς Ἀθῆνας· τὰ χρήματά μας τελειώνουν· θὰ βροῦμε ἄραγε νὰ ἐργασθοῦμε καὶ νὰ κερδίσουμε δσά θὰ μᾶς χρειασθοῦν γιὰ τὴν συνέχιση τοῦ ταξιδιοῦ μας;

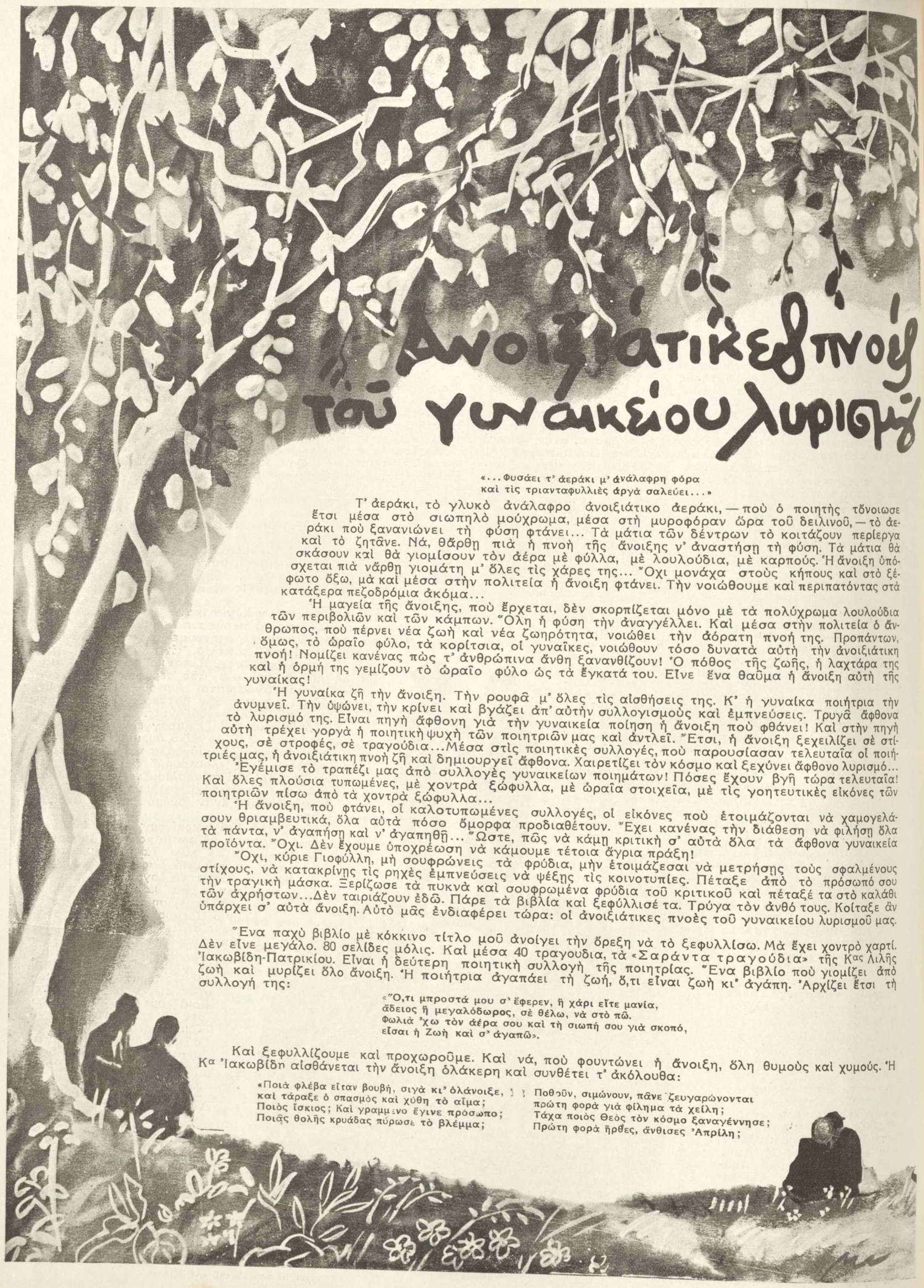
Τὴν 6 Νοεμβρίου, τὸ πρωῒ, φθά-νομε στὰς Ἀθῆνας, ὕστερα ἀπὸ ἑπτὰ μηνὺν νομαδικὴ ζωὴ. Ἐ-χουμε ἀδυνατίσει, τὸ χρώμα μας μπρούτζινσε καὶ παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες βελτιώ-σεως τῶν φορεμάτων μας, μοιάζουμε μὲ ἀλῆτες καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑπολογί-ζουμε πολὺ στὴν ἐμφάνι-σή μας. Εὐτυχῶς σχεδὸν ἀ-μέσως ὁ Ροζὲ βρίσκει δου-λειὰ στὴν Γαλλικὴ Σχολή ὡς ἀρχιτέκτων.

Στὸν λόφο τοῦ Τουρκοβοῦ-νου νοικιάσαμε ἕνα δωμά-τιο ἀσπρισμένο μὲ ἀσβέστι· ἕνα τραπέζι καὶ μιά κα-ρέκλα. Γιὰ κρεβάτι ἔχουμε ἕνα σάνιδι ρεγγμένο κατὰ γῆς. Κατὰ τὴ διάρκεια τεσσά-ρων μηνῶν, ἐνὸς γλυκοῦ καὶ φωτεινοῦ χειμῶνος, γνωρίζμα-στε καλύτερα μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐτοιμάζουμε τὸ προσεχὲς ξεκίνημά-μας πρὸς τὴν Ἀνατολή, ἐκεῖ πού μᾶς

ἀέρνει ὁ πόνθος μας...

JO TOURTE

Copyright περιοδικό «ΑΘΗΝΑΙ»

Ανοιξιτιάτικες θπνοὺ τοῦ γυναικείου λυρισμοῦ

...Φυσάει τ' αεράκι μ' ανάλαφρη φόρα
καὶ τὶς τριανταφυλλίες ἀργὰ σαλεύει...

Τ' αεράκι, τὸ γλυκὸ ἀνάλαφρο ἀνοιξιτιάτικο αεράκι, — ποὺ ὁ ποιητὴς τῶν οὐρανῶν
ἔτσι μέσα στὸ σιωπηλὸ μούχρωμα, μέσα στὴ μυροφόραν ὥρα τοῦ δειλινοῦ, — τὸ αε-
ράκι ποὺ ξανανιώνει τὴ φύση φτάνει... Τὰ μάτια τῶν δέντρων τὸ κοιτάζουν περίεργα
καὶ τὸ ζητάνε. Νά, θάρρη πιά ἡ πνοὴ τῆς ἀνοιξης ν' ἀναστήσῃ τὴ φύση. Τὰ μάτια θὰ
σκάσουν καὶ θὰ γιομίσουν τὸν ἀέρα μὲ φύλλα, μὲ λουλούδια, μὲ καρπούς. Ἡ ἀνοιξη ὑπό-
σχεται πιά νάρθη γιομάτη μ' ὅλες τὶς χάρες της... Ὅχι μονάχα στοὺς κήπους καὶ στὸ ξέ-
φωτο δῶ, μὰ καὶ μέσα στὴν πολιτεία ἡ ἀνοιξη φτάνει. Τὴν νοιώθουμε καὶ περιπατώντας στὰ
κατάξερα πεζοδρόμια ἀκόμα...

Ἡ μαγεία τῆς ἀνοιξης, ποὺ ἔρχεται, δὲν σκορπίζεται μόνο μὲ τὰ πολύχρωμα λουλούδια
τῶν περιβολίων καὶ τῶν κάμπων. Ὅλη ἡ φύση τὴν ἀναγγέλλει. Καὶ μέσα στὴν πολιτεία ὁ ἀν-
θρώπος, ποὺ πέρνει νέα ζωὴ καὶ νέα ζωηρότητα, νοιώθει τὴν ἀόρατη πνοὴ τῆς. Προπάντων,
ὅμως, τὸ ὠραῖο φύλο, τὰ κορίτσια, οἱ γυναῖκες, νοιώθουν τόσο δυνατὰ αὐτὴ τὴν ἀνοιξιτιάτικη
πνοή! Νομίζει κανένας πὼς τ' ἀνθρώπινα ἀνθὲ ξανανθίζουν! Ὁ πόθος τῆς ζωῆς, ἡ λαχτάρα τῆς
καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς γεμίζουν τὸ ὠραῖο φύλο ὥς τὰ ἔγκατά του. Εἶνε ἕνα αὐτὸ καὶ ἡ ἀνοιξη αὐτῆς
γυναίκας!

Ἡ γυναίκα ζῇ τὴν ἀνοιξη. Τὴν ρουφᾷ μ' ὅλες τὶς αἰσθήσεις της. Κ' ἡ γυναίκα ποιήτρια τὴν
ἀνυμνεῖ. Τὴν ὑψώνει, τὴν κρίνει καὶ βγάζει ἀπ' αὐτὴν συλλογισμούς καὶ ἐμπνεύσεις. Τρυγᾷ ἀφθονά
τὸ λυρισμὸ τῆς. Εἶναι πηγὴ ἀφθονῆς γιὰ τὴν γυναικεῖα ποίηση ἡ ἀνοιξη ποὺ φθάνει! Καὶ στὴν πηγὴ
αὐτὴ τρέχει γοργὰ ἡ ποιητικὴ ψυχὴ τῶν ποιητριῶν μας καὶ ἀντλεῖ. Ἔτσι, ἡ ἀνοιξη ἐχειλιζέται σὲ στί-
χους, σὲ στροφές, σὲ τραγούδια... Μέσα στὶς ποιητικὲς συλλογές, ποὺ παρουσίασαν τελευταῖα οἱ ποιή-
τρίες μας, ἡ ἀνοιξιτιάτικη πνοὴ ζῇ καὶ δημιουργεῖ ἀφθονά. Χαιρετίζει τὸν κόσμον καὶ ἐσχύνει ἀφθονο λυρισμό...
Ἐγέμισε τὸ τραπέζι μας ἀπὸ συλλογὲς γυναικείων ποιημάτων! Πόσες ἔχουν βγῇ τώρα τελευταῖα!
Καὶ ὅλες πλούσια τυπωμένες, μὲ χοντρά ξώφυλλα, μὲ ὠραῖα στοιχεῖα, μὲ τὶς γοητευτικὲς εἰκόνες τῶν
ποιητριῶν πλῆθος ἀπὸ τὰ χοντρά ξώφυλλα...

Ἡ ἀνοιξη, ποὺ φτάνει, οἱ καλοτυπωμένες συλλογές, οἱ εἰκόνες ποὺ ἐτοιμάζονται νὰ χαμογέλα-
σουν θριαμβευτικά, ὅλα αὐτὰ πόσο ὁμορφα προδιαθέτουν. Ἐχει κανένας τὴν διάθεση νὰ φιλήσῃ ὅλα
τὰ πάντα, ν' ἀγαπήσῃ καὶ ν' ἀγαπηθῇ... Ὡστε, πὼς νὰ κάμῃ κριτικὴ σ' αὐτὰ ὅλα τὰ ἀφθονά γυναικεῖα
προϊόντα. Ὅχι. Δὲν ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ κάμουμε τέτοια ἀγρία πράξη!

Ὅχι, κύριε Γιοφύλλη, μὴ σουφρώνεις τὰ φρύδια, μὴν ἐτοιμάζεσαι νὰ μετρήσῃς τοὺς σφαλμένους
στίχους, νὰ κατακρίνῃς τὶς ρηχὲς ἐμπνεύσεις νὰ ψέξης τὶς κοινοτυπίες. Πέταξε ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου
τὴν τραγικὴ μάσκα. Ξερίζωσε τὰ πυκνὰ καὶ σουφρωμένα φρύδια τοῦ κριτικοῦ καὶ πέταξέ τα στὸ καλάθι
τῶν ἀχρήστων... Δὲν ταιριάζουν ἐδῶ. Πάρε τὰ βιβλία καὶ ξεφύλλισέ τα. Τρύγα τὸν ἀνθὸ τους. Κοίταξε ἀν-
τὶς ἀντὶς αὐτὰ ἀνοιξί. Αὐτὸ μᾶς ἐνδιαφέρει τώρα: οἱ ἀνοιξιτιάτικες πνοὲς τοῦ γυναικείου λυρισμοῦ μας.

Ἐνα παχὺ βιβλίο μὲ κόκκινο τίτλο μὸς ἀνοίγει τὴν δρεξὴ νὰ τὸ ξεφυλλίσω. Μὰ ἔχει χοντρὸ χαρτί.
Δὲν εἶνε μεγάλο. 80 σελίδες μόλις. Καὶ μέσα 40 τραγούδια, τὰ «Σαράντα τραγούδια» τῆς Κας Λίλης
Ἰακωβίδου-Πατρικίου. Εἶναι ἡ δευτέρη ποιητικὴ συλλογὴ τῆς ποιητρίδας. Ἐνα βιβλίο ποὺ γιομίζει ἀπὸ
συλλογὴ τῆς:

«Ὅ, τι μπροστά μου σ' ἔφεραν, ἡ χάρι εἴτε μαγιά,
ἀδελφὸς ἡ μεγαλόδωρος, σὲ θέλω, νὰ στὸ πῶ,
Φωλιά ἔω τὸν ἀέρα σου καὶ τὴ σιωπὴ σου γιὰ σκοπό,
εἶσαι ἡ ζωὴ καὶ σ' ἀγαπῶ».

Καὶ ξεφυλλίζουμε καὶ προχωροῦμε. Καὶ νά, ποὺ φουντάνει ἡ ἀνοιξη, ὅλη θυμὸς καὶ χυμὸς. Ἡ
Κα Ἰακωβίδου αἰσθάνεται τὴν ἀνοιξὴ ὀλάκερη καὶ συνθέτει τ' ἀκόλουθα:

«Ποιὰ φλέβα εἶταν βουβή, σιγὰ κι' ὀλάνοιζε, ἢ
καὶ τάρσος ὁ σπασμός καὶ χυθὴ τὸ αἶμα;
Ποῖος ἴσκιος; Καὶ γραμμὴ νύ ἔγινε πρόσωπο;
Ποῖος θολὴς κρυάδας πύρωσε τὸ βλέμμα;

Ποθῶν, σιμῶνον, πάνε ζευγαρώνονται
πρῶτὴ φορὰ γιὰ φίλημα τὰ χεῖλη;
Τάχα ποῖος Θεὸς τὸν κόσμον ξαναγέννησε;
Πρῶτὴ φορὰ ἤρθες, ἀνθίσες Ἀπρίλη;

Ὁ μέγας κόσμος ἀναστήθῃ γύρω μου,
ἡ μέσα μου ὁ μικρόκοσμος, ποὺ ἐγὼ ἔμαι;
Σπλάχνα μου ἐσεῖς χορεύετε στὸν Ὀλυμπο;
Καρδιά μου, ἐσύ πετὰς οὐρανοδρόμῳ;

Πὼς σήμανε ἡ καμπάνα τῆς Ἀνάστασης;
Πὼς γιορτάζω τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίου;
Οἱ κόσμοι—ἔξω ἀπὸ μέας, γινώριμοι κι' ἀχαροί—
πὼς γίναν μουστικὲς χαρὲς τοῦ Θεοῦ;

Τὰ πάντα νέα· καὶ γύρω μου καὶ μέσα μου
πὼς ἀλλάξαν καὶ πὼς ὀρθοσταθήκαν;
Ἄγγελος ἦρθε... Ἐντάφια πέτρα κύλισε
κι' ἀναστήθηκαν!»

Θρίμβος λοιπὸν ἡ ἀνάστασις τῆς φύσης, ἡ ἀνοιξί, τὸ ξανανίωμα τοῦ κόσμου! Θρίμ-
βος καὶ χαρὰ καὶ ὁρμὴ καὶ μεθύσι! Μέθη χαρὰς γεννημένη ἀπὸ τὴ φύση. Μεθύσι χωρὶς κρασί.
Μεθὰ τώρα ἡ φύση, ἡ αἰώνια φύση, ποὺ ἡ ἀνοιξί τὴν ξανανιώνει. Καὶ αὐτὸ τὸ θεῖο μεθύσι ἡ
Κα Ἰακωβίδου τὸ νοιώθει καὶ τὸ ὑμνεῖ ἔτσι:

«Μεθύσι, ἐσύ μοῦ ἀνάστησες
ὅσα γιὰ πεθάνενα εἶχα θρηνησέ
καὶ τὰ ξαντρωτεύτηκα καὶ τάχρησα
μ' ἐσε μεθύσι.

Μεθύσι, ἐσύ μοῦ τὰ δώκες
πρόσωπα, ὀνειράτα, ψυχὲς ἕνα μελίσσι
γλυκὴ κ' ἡδονικὸ βουίζει γύρω μου,
ὠραῖο μεθύσι.

Μεθύσι, ἐσύ μ' ἀνέβασες
ἐκεῖ ποὺ τρέχει τῆς ἀπόλαψης ἡ βρῦση,
ἐσύ μ' ἔκαμες ἐκεῖ στὰ πάντα ρήγισσα,
θεϊκὸ μεθύσι.

Μεθύσι, ἐσύ μοῦ πρόσφερες
τὰ διαλεχτά, ἀπ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση,
νὰ τὰ ρουφήξω τὰ πιότα, τὰ νέχταρα
μὲ μῆας, μεθύσι.

μεθύσι, ποὺ λουλούδιες
τὰ πάντα ὀλόγουρά μου κ' ἔκαμες τὴ φύση
νὰ μοῦ μιλήσῃ, μουσικὴ ἀπὸ χρώματα
καὶ φῶς, μεθύσι».

Μᾶς τρελλάνετε, κυρία μου, πιά... Τί ἀνοιξί εἶν' αὐτή; Μᾶς μέθυσε πιά μὲ μουσικὴ
ἀπὸ χρώματα καὶ φῶς. Μᾶς τρέλλανε μὲ ὁρμὴ καὶ πάθος στίχου, μὲ μεθύσι ἀπὸ λυρικὰ
λογία. Φτάνει πιά!

Ἀρπάζω ἄλλο συμπαθητικὸ βιβλίο. Χλοερὸ ξώφυλο. Ἀπάνω στὸ κιτρινωπὸ ἔδαφος πρασι-
νίζουν τὰ γράμματα τοῦ χλωροῦ τίτλου. Γράφει: «Δροσιὰ σὲ φύλλα», ποιήματα Ἀντωνίας
Κουντούρη. Χλοερὸ καὶ δροσερὸ τὸ πρόσωπο τοῦ κοριτσιοῦ ποὺ τὰγραψε αὐτὰ τὰ τραγούδια.
Κάτω ἀπὸ ἕνα πλατὺ λαμπρὸ μέτωπο λάμπουν δυὸ ζωηρὰ μάτια καὶ τὸ χαμογέλιο τῆς ποιή-
τριας φωτίζει ὅλο τὸ βιβλίο. Ἀς ἀφίσουμε τὴν τεχνικὴ τοῦ στίχου, ἀς σπάσουμε αὐτὸ τὸν
ἀχάριστο διαβήτη καὶ τὸ ὑποδεκάμετρο... Αὐτὸ τὸ χαμογέλιο τοῦ δροσεροῦ κοριτσιοῦ μᾶς
κάνει νὰ τὰ ξεχάσουμε... Μὰ ὑπάρχει καμμιὰ σταλιά ἀνοιξί ἐδῶ μέσα;
Νά, νά, ἔπαψε ἡ βροχὴ, ὁ χειμῶνας φεύγει, ὁ οὐρανὸς καθαρίζει. Κ' ὑμνοῦμε τ' ἀπό-
βροχο. Κ' ἡ δνὴ Ἀντωνία Κουντούρη γράφει:

«Εἶναι στ' ἀλήθεια γιορτασμός
τ' ἀπόβροχο γιὰ τὰ λουλούδια!
Σὰν παύει τ' οὐρανοῦ ὁ θυμὸς,
καὶ τὰ παλιά κένε τραγούδια

στὸ χαματάκι τ' ἀπαλὸ
σὰν ποτισμένο λὲς σφουγγάρι
ἐδῶ κ' ἐκεῖ καμωρῶτο
ποῦ ἔχει κάποιον μανιτάρι...»

Κ' ἔπειτα ὁ οὐρανὸς γαλάζιος ξεπροβάλλει καὶ φέρνει ὅλες τὶς ἀνοιξιτιάτικες
μυρωδιὲς ἀπὸ λουλούδια καὶ φυτὰ. Καὶ ἀκόμα:

«Πεταλούδιτες παρδαλές,
τὸν ἔρωτά τους στ' ἀνθὲ πλέκουν.
Κι' αὐτὰ σὰν νάχουνε ψυχὲς,
ζηλιάρικα θαρρεῖς τὶς βλέπουν.

Κι' ὅλα μαζὶ δέντρα, πουλιά,
θάμνοι, λουλούδια καὶ χορτάρια
γιορτάζουνε σὰν μὴ καρδιά
τ' ἀπόβροχου τὴ θεῖα χάρι.»

Ἐδῶ ἡ φύση γιορτάζει ἀνοιξιτιάτικα. Τὸ κορίτσι τὰ βλέπει, τὰ καμαρώνει,
μὰ ἡ καρδιά τοῦ δὲν μεθαί ἀκόμα... Ἐχει καιροί! Μὰ παρακάτω οἱ Μαγιάτικες
πνοὲς γιομίζουν τὴν ψυχὴ τῆς νεαρῆς ποιητρίδας. Καὶ γράφει ἡ δνὴ Κουντούρη:

«Χρωμάτων πλῆθος, μυρωδιὲς καὶ κελαϊδήματα,
κρυφὴ πουλιῶν φωνιά, στὰ κλώνια τ' ἀνθισμένα.
Παίζει ἡ χαρὰ, στὰ σκοτεινὰ καὶ στὰ θλιμμένα.
Λουλούδια, μουσικὲς, παντοῦ κρυφοφιλήματα.

Μαγιάτικες πνοὲς, τοῦ Πλαστούργου μὴνύματα,
βλασταίνουν τὰ ξερά, πέρνουν ζωὴ τὰ νεκρωμένα.
Εὐπνὴ ἡ ζωὴ, φιλά μὲ χεῖλη ροδισμένα.
Κυλοῦνε μ' ἀπαλὲς πτυχές, τ' ἀγριεμένα κύματα.

Φέρνει ἡ αὐρὰ τὸ σκοπὸ, τὸν ναυτὴ ποὺ πλαγιάζει,
σὰν τὸ φεγγάρι κολυμπᾷ, στὸ μυρωμένο κύμα,
σὰν τρέχει πάλι στὸ βουνό, τ' ἀθρόβου του βῆμα,
λοῦζει τ' ἀσῆμι θὰ θαμπά, μὲ φέγγος τ' ἀγκαλιάζει...

Τὸ δνερὸ τρελλὴ ψυχὴ, στῆς ἀνοιξης τὴ χώρα.
Νέες ἐλπίδες, ποὺ ρουφᾷ ἱριδὰ ἀπὸ τὰ κρίνα.
Καὶ φτερουγίζει, λαχταρᾷ, γιορτάζει σὰν καὶ κείνα
τῆς φαντασίας νέα ζωὴ, Ματοῦ πλούσια δῶρα».

Ἀς ἀφίσουμε, λοιπὸν, τὴ νεαρὴ ποιή-
τρια μέσα στὰ πλούσια δῶρα τῆς ἀνοιξης..

Ἀς πάρουμε ἕνα ἄλλο βιβλίο
τώρα ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ βρι-
σκονται ἀραδιασμένα στὸ τρα-
πέζι. Νά, ἕνα ἄλλο. Χαρούμε-
νο κι' ἀνοιξιτιάτικο κι' αὐτό. Τῆς
χαριτωμένης Πολίτισσας μὲ
τὰ ἐκφραστικὰ μάτια καὶ
τὴ λεπτὴ ψυχὴ, τῆς Δίως
Θάλειας Κεσίσσουλου, οἱ
«Χαρωπὲς νότες». Ξε-
χύνεται δὲ ἀφθονὴ ἡ ἀ-
νοιξιτιάτικη χαρὰ μὲ τὰ
λουλούδια. Κ' ἔχουμε
καὶ αὐτὸ τὸ «Κρυφομί-
λημα» στὰ λουλούδια:

«Θέμα ἀβρὸ τῶν λουλουδιῶν
Σὲ χρώματα
Κι' ἀρώματα,
Μὲ τὰ φτερά τῶν τραγουδιῶν
Κρυφομιλήστε τῶν καρδιῶν
Ποῦ ὅλο ποθοῦν
ν' ἀγαπηθοῦν.

Εἰκωνάζω:
Ἰακωβίδου -
Πατρικίου
Ἀντωνία Κουντούρη
Ἀθηνᾶ Τραγοῦδου
Χλοερὴ Μαλάνου

Σοφία Παπαδάκη
Διαλεχτή Ζευγώλη

Φέρτε μία αϊθέρην πνοή
στά πνεύματα.
Μέ νεύματα
Γλυκύτερα γιά τή ζωή
Ξυπνήστε πλείο ένα πρωί
Φώς ούρανο
Μέσα στο νού.

Κι' απαλούς μυστικές
Κεράσματα
Σάν άσματα
Σταλάστε σ' ώρες μαγικές.
Κι' όνειρων φέρτε μουσικές,
Χάδια, φιλιά,
Στή σιγαλιά.

Σε άφθονες εικόνες ή δνίς Κερίσσογλου μās δίνει τις χαρές
της φύσης, της άνοιξιάτικης ζωής, της όμορφιάς του άνθισμένου
κάμπου. Καί μέσα σ' αυτές τις χαρές μās λείει τόσο ήρεμα:

«— Κ' εγώ, πού πάω ξένοιαστη, μ' ένα εύθυμο τραγούδι
Στό δρόμο τόν έξοχικό, σάν κάτι νά προσμένω,
Κυττάω έδω, κυττάω εκεί, μ' άραία ξαποσταίνω
Άφρόνιτα κι' άπλοικά σάν κόβω ένα λουλούδι».

“Άλλο βιβλίο με σταχτύ έξωφυλλο, με τελετουργικό λυπη-
τερό ύφος, ξεπροβάλλει πίσω άπό τή χαρωπά «Σπίθες καί
τέφρες», συντρίμματα θλίψης εύγενικά. Ποιήτριά τους μία κυ-
ρία, πού έγνωρίσε τή ζωή όχι μόνο με τ' άνθα της μά καί με
τ' άγκάθια της. Κ' ή ποιήσή της είναι γιομάτη πικρή πείρα.
“Ετσι δημιουργεί ή Κ' Άθηνά Ταρσούλη. Καί σιγαλά θρηνεί σέ
στίχους άφθονους τόν κρυφό πόνο της γιά χαμένες άγαπημένες
υπάρξεις. Μά ή θλίψη της φέρνει μπροστά μία παρομοίωση άρ-
παγμένη άπό τήν άνοιξη:

«Τό ρόδο, του Άπριλιού τό χάδι
Άνοιγε άγάλια τήν καρδιά του,
Γλυκά μεθούσε άπ' τή φιλιά του
τό μαγεμένο κείνο βράδυ.

Πώς τή φιλιά γλυκοαντηχούσαν
στή βαθυστόχαστη καρδιά μου,
Μέσ' άπό τή θολή ματιά μου
λαχτάρas δάκρυα κυλούσαν.

Μά σάν έπέσαν μαραμένα
τά ροδοπέταλα στο χέμα
καί τή κλωνάκια τους άκόμα,

τά μάτια πούσαν πρίν κλαμμένα
πικρό ένα χαμόγέλιο άφήκαν
γιά τις χαρές πού μαραθήκαν...»

Μέσα όμως άπό τούς έλεγειακούς τόνους της Κας Ταρσούλη
προβάλλει κ' ή χαρωπή υπόσχεση της άνοιξης έτσι:

«... Έπρόβαλλε φανταχτερή νυφούλα πλουμισμένη
μία μυγδαλιά, ίδια δειλή παρθένα δακρυομένη.
Τό δειλινό τούς πύ γλυκούς πόθους της ψιθυρίζει
κι' ατή γλυκοανασαίνοντας άνάλαφρα ροδίζει.»

Μά κ' ή άλλη διαλεχτή μας ποιήτρια, ή Κ' Κλεαρέτη Μα-
λάμου, φέρνει τή χαρά της άνοιξης καί της ζωής μέσα σ' ένα
περιβάλλον έλεγείου. Άκόμα καί τό θάνατο τόν φέρνει στην
ποίησή της σάν ίππότη, πού ατή του προσφέρει τήν καρδιά
της σάν ένα άνοιξιάτικο τριαντάφυλλο. Τό ποιήμα είναι περι-
εργο, μά καί ώραίο. Διαβάστε το:

«Πώς ήθελα νά πέθαινα! “Ετσι άπλά κι ώραία...
Νάναι τό πάρκο σιωπηλό, περίλυπη ή αλέα
καί πέρα πρós τό σβύσιμο τών δένδρων, καβαλλάρη
να βλέπω νάρχεται σ' έμέ τό Χάρο νά με πάρη.»

Νά ξεπερσέω τό κομψό
καρμί με σβελατόνη,
νά μού προσφέρει τ' άσπαρα
τά δάχτυλα βοήθεια,
κ' εγώ νά νοιώθω πλάι του
μία τέτοια έμπιστοσύνη,
κ' έτσι σάν κύμα άνάπαφης
στά μικραμένα στήθια.

— Πόσο καθάριο της ζωής
τό νόημα μπροστά μου!—
Κ' ενώ θά κάνη μου τιμές
έκείνος σάν ίππότης,
έγώ καθώς τριαντάφυλλο
θά βγάλω τήν καρδιά μου,
νά τού τήν δώσω με όρμη
μιανης άγάπης πρώτης!»

“Άλλο βιβλίο πετιέται μπρο-
στά μου. Γυναίκεσι σίχτοι κι'
αυτοί. “Ασπρο τό έξωφυλλο. Κόκ-
κινος τίτλος. Άγνό τό βιβλίο στη
λυρική του διάθεση, μά θυμίζει
καί τις κόκκινες άγάπες καί τις
πληγές της ζωής. Είναι οί «Ψ-
ρες άγάπης» της Κας Σοφίας Παπαδάκη. Βέβαια εκεί μέσα
οί θλίψεις της ζωής, ή άποκάρδιωση κ' οί συλλογισμοί γιά τις
άδικίες του κόσμου έχουν θέση άρκετή. Μά υπάρχει θριαμβευ-
τική κ' ή χαρά της άγάπης, ή άναγέννηση της ζωής μ' όλα
τά δικαιώματά της. Κ' ή άνοιξη ύμνείται έτσι:

«Άνήσυχο, μά ώραίο τό ξύπνημά μου.
“Η κάμαρά μου μύρα έχει γιομάτη
καί γύρω μου, νεογέννητη όλη ή φύση
χαμογέλει στην έκθαμβή ματιά μου.

Λαχτάρas άνεξήγητες βαθειά μου,
άδωρητο ένα χέρι έχει ξυπνήσει.
Μία προσμονή καινούρια, ένα μεθύσι,
Μία γλύκα κι' ένας πόνος στην καρδιά μου.

Ξεχύνοντας παντού τή θεία σου κάλλη,
μέ πεθυμίες καί μύρα φορτωμένη,
“Ανοιξη ξεπλανεύτρα, κ' ήρθες πάλι

μέ νοσταλγίες τόν κόσμο νά γιομίσης
στην έρημη καρδιά τήν προδομένη
τή γλύκα της άγάπης νά θυμήσης.»

“Ανοιξιάτικη πνοή χύνεται άνετα καί μέσα στην ποίηση της
δίδος Διαλεχτής Ζευγώλη. Στά «Τραγουδιά της μοναξιάς»,
πού έγραψε εκεί πάνω στο ήσυχο νησί της, τραγουδάει:

«Θυμάμαι κάποιες άνοιξεις με ώραίους μπλάβους ούρανο,ς,
μ' άπθόνια γλυκολάχτα καί τού βουνού άσπρα κρίνα!
Κρέμα, πού δέ στοχάστηκε τό άστόχαστό μου έτότε νούς
νά κλείση στην καρδούλα μου τού ήλιου μιν άχτίδα.»

Καί παράλληλα με τήν άνοιξιάτικη νοσταλγία προβάλλει
τό παραμύθι της ήλιογέννητης. “Εκεί ή άνοιξη κάνει τό θαύμα
της καί με τή μάγία της κοιμίζει τόν άράπη, πού φυλάει τήν ή-
λιογέννητη. “Ετσι εκείνη λευτερώναται καί πάει πίσω άπό τή
φωνή της άγάπης της... Γι' άκούστε πώς τό λέει ή ποιήτρια:

«Γύρω ό κήπος. Τά πουλάκια κελαϊδοΰσαν
τις χαρές καί τούς καύμους πούχει ή άγάπη.
Τά λουλούδια μυρωδιές βαρείες σκορπούσαν.
Μιάν αύγή στενή τού Άπριλη, πρώτη Μάη
μάγια μάγισσας κοιμίζουν τόν άράπη...
Πήρε ό ξένος τή λιογέννητη καί πάει...»

“Ανοιξιάτικες πνοές, χαρούμενες καί ξεγελάστρες, προβάλ-
λουν σ' όλα τή τελευταία βιβλία τών ποιητριών μας. Άκόμα καί
μέσα άπό τήν άπογοήτευση καί τή θλίψη πού σκορπίζουν οί
«Έξομολογήσεις», τή νέα ποιήματα της Κας Μαρίας Περ-
ράλλη, ξεπροβάλλει τό πνεύμα της άνοιξης νοσταλγικό... Καί
μέσα άπό τούς συλλογισμούς καί άπό τούς γαλλικούς επιγραμ-
ματικούς στίχους της δίδος Λοβέρδου ή άνοιξιάτικη πνοή διαβαί-
νει άραιά... “Επειτα καί μία μικρούλα, δεκατεσσάρων χρονών, ή
δνίς Ρένα Ε. Λεοντίδου στο πρώτο της βιβλίο «Πνοές» μās τρα-
γουδάει τή λουλούδια καί τ' άνοιξιάτικα συννεφάκια, τό φωτεινό
ούρρα νό. “Ανοιξη λοιπόν καί λουλούδια κ' έδω καί παντού!

Θλιμμένη, με τό ντύμα της άπογοήτευσης καί της λυπη-
της έλεγειακής σκέψης ξεπροβάλλει τώρα κ' ή Μυρτιώτισσα, ή
δυνατή ποιήτρια, πού οί περισσότερες ποιητριές μας θεωρούν
πρώτη άπό όλες τους. Κι' ατή μέσα άπό έλεγειακούς τόνους
βλέπει τόν άθάνατο “Ερωτα καί τήν άνοιξιάτικη χαρά μαζί του.
Κ' ύμνει τήν ξελογιάστρα καί μαγεύτρα φύση έτσι:

«“Ω, ξελογιάστρα φοβερή, μαγεύτρα φύση, πού πλανās
κι' ατούς άκόμα πού ως τή ψήs έλυωναν μες τό κλάμα...
Δέν είμαι κι' άλλο τώρα πιά, παρά δυό μάτια έκστατικά,
πού όλο κι' άνοίγονται μπροστά σ' άπίστευτο σου θάμα.

Ψυχή μου, τώλπιζες ποτέ μία τέτοια νύχτα νά χαρής;
“Αναγαλλίζει ό “Ερωτας· είν' ή δικιά του ή άρα.
Κάτω άπό τήν πεύκινη σκεπή ξεφεύγουν τρέμοντας κραυγές,
κ' ίσκιος σαλεύουνε διπλοί μες στά σκοτάδια τώρα.»

Μά άς σταθούμε πιά...Τά βιβλία, φλύακα καί χαριτωμένα,
δέν παύουν γύρω μου νά ύμνουν τήν άνοιξη πού φτάνει... Καί
όλα είναι βιβλία με στίχους, με γυναικείους στίχους. Οί ποιή-
τριές μας λένε, λένε... “Η άνοιξη έρχεται μέσα στα τραγουδιά
τους. “Ω, πόσες άνοιξιάτικες πνοές τού γυναικείου μας λυρι-
σμού μās ζώνουν, μās περισφίγγουν, μās παρασύρουν, μās
στροβιλίζουν καί μās πέρνουν στα φτερά τους!..

Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΚΑΙ ΘΘΩΝ ο μεγάλος γέρος σάδινε από ένα ψιφό παιδί

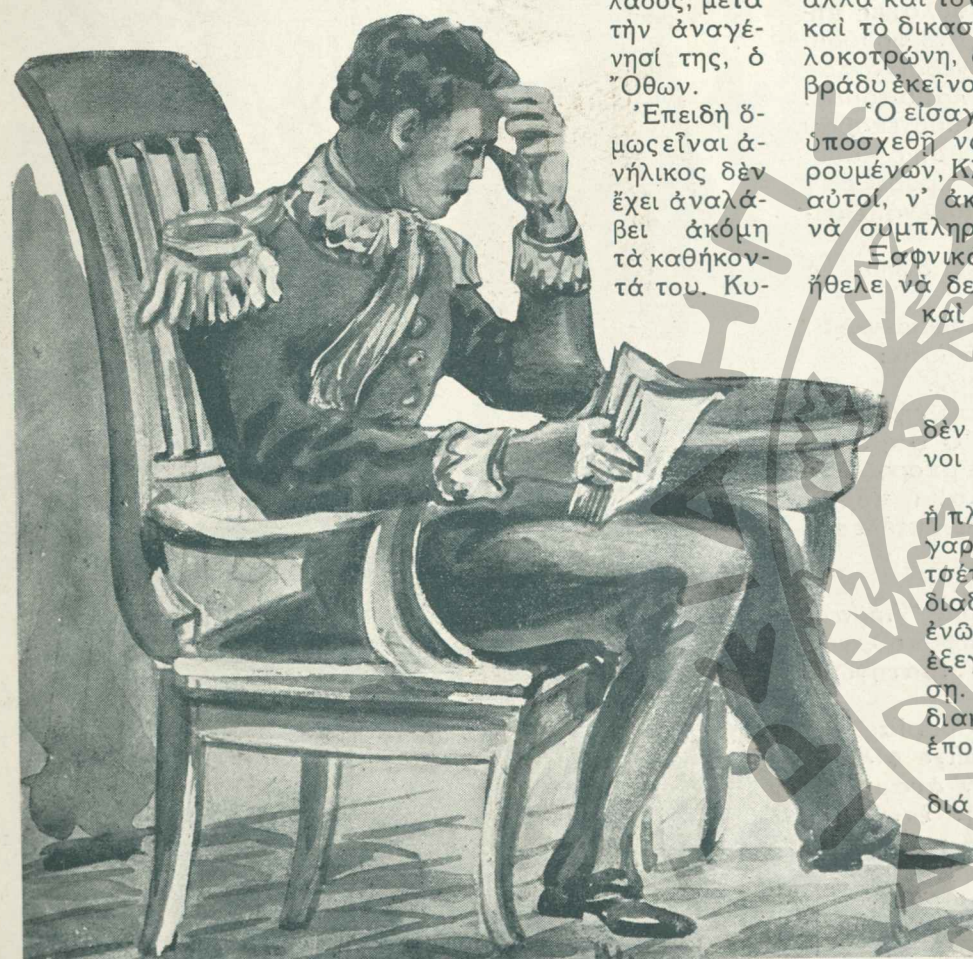
“Ενας ώραιος έφηβος με γαλανά μελαγχολικά μάτια,
άφθονα καστανά μαλλιά, σαρκώδη χείλη, μάλλον ψηλό
άνάστημα καί ευγράμμο σώμα, παιδί μάλλον παρά νέος,
18 έως 19 χρονών ήλικίας, με τή στρατιωτική στολή του,
κάθεται μόνος, σοβαρός, σκεπτικός, σέ μία μεγάλη πο-
λυθρόνα, μ' ένα βιβλίο στο χέρι.

Δέ μπορεί νά συγκεντρωθί στο διάβασμα.
Πολλή ώρα τώρα πέρνει τό βιβλίο καί πάλι τό άφήνει
σ' ένα τραπέζι καί βηματίζει άνήσυχος στο μεγάλο δωμά-
τιο, πλησιάζει στα παράθυρα, βλέπει έξω τόν ήσυχο δρόμο
του Ναυπλίου, μισοσκότεινο πιά, γιατί βραδυάει καί γυ-
ρίζει πάλι στο κάθισμα καί ξαναπέρνει τό βιβλίο στα
χέρια, ενώ τή στιγμή εκείνη, ένας ψηλός ύπηρέτης με λι-
βρέα, χτυπά σέ μία πόρτα καί μπαίνει μ' ένα άσημένιο
πολύφωτο κρηοπήγιο στα χέρια καί τό άφήνει σέ μία κον-
σόλα (μισοστράπεζο σκαλιστό με μάρμαρο, άκουμπισμένο
στον τοίχο) μπρός σ' ένα μεγάλο Βενετσιάνικο καθρέφτη.
“Ο νέος κυττάει τόν ύπηρέτη πού έτοιμάζεται νά βγί.

—Είναι μέσα ό πνευματικός μου; τόν έρωτά.
—Μάλιστα, Μεγαλειότατε.
—Πές του πώς τόν παρακαλώ νάρθί.
—Άμέσως, Μεγαλειότατε.
“Ο ώραιος έφηβος είναι ό πρώτος βασιλεύς της ‘Ελ-
λάδος, μετά

την άναγε-
νησί της, ό
“Οθων.

“Επειδή δ-
μως είναι ά-
νήλικος δέν
έχει άναλά-
βει άκόμη
τά καθήκον-
τά του. Κυ-

βερνά ή ‘Αντιβασιλεία. Δηλαδή τρεις Βαυαροί, πού τούς
διώρισε ό πατέρας του βασιλιά, ό Λουδοβίκος, βασιλεύς
της Βαυαρίας.

Οί τρεις άντιβασιλείς είναι ό κόμης “Αρμανμπεργ,
ό νομασθής Μάουερ καί ό στρατηγός “Εύντεκ.

Δέν κυβερνά ό “Οθων καί όμως είναι τόσο άνήσυχος
καί μελαγχολικός. Τι τού συμβαίνει;

Είναι βράδυ της Παρασκευής 25 Μαΐου 1834.

Πέρα άπό τό πρόχειρο παλάτι τού Ναυπλίου, πού
μένει ό “Οθων, είναι τό «Βουλευτικό», ένα μεγάλο οίκο-
δόμημα, με μία άπέραντη σάλα, πού χωράει χιλιάδες
θεατάς, καί στη σάλα ατή γίνεται μία μεγάλη δίκη.

Δικάζονται δυό έλευθερωτά της ‘Ελλάδος.

“Ο στρατάρχης Θεόδωρος Κολοκοτρώνης καί ό συγ-
γενής καί βοηθός του του στρατηγός Δημ. Πλαπούτας.

Τους κατηγορήσαν οί αντίπαλοί των, ό Καλέττης,
ύπουργός τήν εποχή εκείνη, καί πρό πάντων οί ‘Αντιβα-
σιλείς, ότι ήθελαν νά κάνουν επανάσταση, γιά νά διώ-
ξουν τούς Βαυαρούς καί ν' αναλάβη τήν βασιλική έξουσία
ό “Οθων. Αυτό θά τό ήθελαν οί κατηγορούμενοι, όμως, δέν
τό έκαναν. “Ηταν άθωοι καί έπεςαν θύματα της συκο-
φαντίας τών έχθρών των. Αυτό τούλάχιστον απέδειξε ή
μακρά δίκη, ή όποία έπείσε, όχι μονάχα τούς άκροατές,
άλλά καί τόν πρόεδρο τού δικαστηρίου “Αναστ. Πολυζωίδη
καί τό δικαστή Γ. Τερτσέτη, έχθρους καί τούς δυό τού Κο-
λοκοτρώνη, ότι οί κατηγορούμενοι ήσαν άθωοι. Τώρα τό
βράδυ εκείνο ή συνεδρίασις είχε διακοπή άπό ένα σκάνδαλο.

“Ο εισαγγελεύς (Επίτροπος) “Εδουάρδος Μάσων είχε
ύποσχεθί νά δευτερολογήσ. Οί συνήγοροι των κατηγο-
ρουμένων, Κλωνάρης καί Βαλσαμάκης, έπεφυλάχσαν κι'
αυτοί, ν' άκούσουν τή δευτερολογία τού κατηγορού, γιά
νά συμπληρώσουν τή έπιχειρήματα της ύπερασπίσεως.

Σαφνικά όμως ό Μάσων, είτε κατόπιν έντολής, δέν
ήθελε νά δευτερολογήσ, άρνούμενος τό δικαίωμα αυτό
καί στην ύπεράσπισι.

Οί συνήγοροι διεμαρτυρήσαν.

—Τότε νά τελειώσωμε μες.
“Ο Μάσων, όμως, έπέμενε, ότι άφού αυτός
δέν άγορεύει πιά, δέν έχουν δικαίωμα καί κεί-
νοι νά μιλήσουν.

“Ο πρόεδρος Πολυζωίδης αντίλαμβάνεται ότι
ή πλειοψηφία τών δικαστών (Δ. Σούτσας, Α. Βούλ-
γαρης, Φ. Φραγκούλης) έκτός δηλαδή τού Γ. Τερ-
τσέτη, είναι καταδικαστικοί. “Αν τελειώσ έδω ή
διαδικασία οί δυό στρατηγοί, αν καί έχθροι τού,
ένώ είναι άθωοι, κινδυνεύουν. “Η συνείδησις του
έξεγείρεται. Ζητά άπό τόν Μάσωνα νά συνεχί-
σ. “Ο Μάσων, όμως, άρνείται, καί επί τέλους
διακόπτεται ή συνεδρίασις γιά νά συνεχισθί τήν
έπομένην.

“Ο “Οθων τή έμαθε δλ' αυτό. “Η νεανική καρ-
διά του είναι με τό μέρος τών κατηγορουμένων.
Θέλει νά τούς σώσ, θέλει νά τούς άπαλ-
λάξ άπό τήν κατηγορίαν, άλλα δέν έχει
άκόμη τή δύναμη.

“Η συνείδησις του, όμως, έξεγείρεται.

«Νά καταδικασθούν δυό ήρωες πού έλευ-

θέρωσαν την πατρίδα τους:.. Αυτό δε μπορεί να το υποφέρει ο νεαρός βασιλιάς. Να στιγματισθῇ τόσο βαρειά ή χώρα που πρόκειται να κυβερνήσῃ: Τι θα πῇ ὁ κόσμος ὅλος, σάν μάθῃ τὸ μεγάλο αὐτὸ κακούργημα:..»

Μπήκε ὁ πνευματικός του, ἕνας συμπατριώτης του κληρικός, ἡμερος καὶ χριστιανικός τύπος, λίγο δάσκαλος τοῦ βασιλέως, λίγο παιδαγωγός καὶ λίγο σύντροφος.

Ὁ διάλογος πού ἔγινε μεταξύ τους διασώθηκε στήν ἱστορία.

Ὁ Ὁθων εἶπε ἀμέσως:

—Σὺς χρειάζομαι, γιατί ἀπόψε ὑποφέρω.

—Δὲν ἀμφιβάλλω πὼς ἡ Μεγαλειότης σας, μετὴν εὐγενική της καρδιά, λυπᾶται γιὰ τοὺς δύο στρατηγούς.

—Ναί, τοὺς λυποῦμαι, γιατί ἔμαθα νὰ τοὺς θαυμάζω. Ἀπὸ τοὺς δασκάλους μου ξέρω τὰ πολεμικά τους κατορθώματα. Ξέρω τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν ἀρετὴ τους. Ἀλλὰ τοὺς λυποῦμαι, γιατί τοὺς θεωρῶ ἀθώους.

—Ἀ, πὼς θὰ χαιρόταν ὁ Μεγαλειότατος πατέρας σας ἂν σὰς ἄκουε νὰ μιλάτε ἔτσι γιὰ τὴ δικαιοσύνη!

Σώπασε γιὰ λίγο ὁ νεαρός βασιλιάς καὶ ἔπειτα εἶπε:

—Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐλπίς ν' ἀθωωθοῦν;

Ὁ κληρικός με σκυφτὸ κεφάλι ἔκανε μιά κίνησι ἀμφιβολίας, μιά κίνησι μᾶλλον ἀρνητικὴ καὶ ψιθύρισε βαθεῖα:

—Ὅλοι μοῦ λένε πὼς θὰ καταδικασθοῦν.

Ὁ Ὁθων σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κάθισμα καὶ τοῦπιασε τὸ χέρι.

—Πάτερ μου, δὲ μπορούμε νὰ τοὺς σώσωμε;

Ὁ δυστυχισμένος κληρικός σηκώθηκε κι' αὐτός.

—Μεγαλειότατε, τὸ ξέρετε καλά, ἡ εὐγενική σας θέλησις δὲν ἔχει ἀκόμη τὴ βασιλικὴ δύναμι:..

—Μὰ ἂν καταδικασθοῦν, φυσικά, θὰ τοὺς ἀποκεφαλίσουν ἀμέσως!

—.....

—Εἶναι φοβερό.

Ἔσφιξε τοὺς γρόνθους του, ἀλλὰ μετ' ὅλη τὴ παιδικὴ τοῦ ὀρμὴ κατάλαβε πὼς δὲ μπορεί νὰ κάνῃ τίποτε.

Μὲ τὰ πρωτοφανῆ γιὰ δικαστήριον σκάνδαλα τῆς Ἀντιβασιλείας οἱ δύο στρατηγοὶ καταδικάστηκαν εἰς θάνατον.

Εἶναι γνωστὰ τὰ ἐπεισόδια τῆς περιβόητης δίκης.

Ὁ πρόεδρος καὶ ὁ Τερτσέτης, ἀρνούμενοι νὰ συντελέσουν στὴ δολοφονία τῶν δύο κατηγορουμένων, ὠδηγήθηκαν στὴν ἔδρα, ἀπὸ τοὺς χωροφύλακας, καὶ ἔμειναν ἐκεῖ,

μετ' ὅσους ἀπάνω στὸ λαιμὸ τους, ἕως δτου ἀπαγγελεθῇ, ἀπὸ τὸν γραμματέα Ζῶτον, ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις.

Ὅταν ὁ Γέρος τοῦ Μωρηᾶ εἶδε τὸ θέαμα αὐτὸ καὶ ἄκουσε τὴν καταδίκη του, ψιθύρισε:

—Κύριε ἐλέησον... Μνήσθητί μου, Κύριε, δταν ἔλθης εἰς τὴν βασιλείαν σου.

Ἡ ἐκτέλεσις, σύμφωνα μετ' ὁ νόμο, ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀμέσως ἢ «ἐντὸς 24 ὥρων».

Ἦταν βράδυ πιά 8 ἢ ὥρα, δταν οἱ χωροφύλακες πῆραν τοὺς δύο καταδίκους καὶ τοὺς μετέφεραν στὸ φρούριο τοῦ Ἰτς Καλέ, δηλαδὴ στὴ φυλακὴ τους. Ἀνεβαίνοντας

εἶδαν τὸ δῆμιό πού ἐτρόχιζε τὸ λεπίδι τῆς λαιμητόμου.

Αὐτὸ τοὺς ἔκανε νὰ νομίσουν πὼς θὰ τοὺς ἔκοβαν τὴν ἴδια νύχτα, γιὰ νὰ μὴ προφτάσῃ νὰ ἀντιδράσῃ ὁ λαός.

Ὅταν δὲ εἶδαν καὶ τὸ δεῖπνο πού τοὺς πρόσφεραν στὸ κελλί τους, πολυτελέστερο ἀπ' τὸ συνειθισμένο, ἐπείσθησαν πὼς εἶνε τὸ τελευταῖο τους.

Ὁ Κολοκοτρώνης, οὔτε τίς ὥρες ἐκεῖνες ἄφησε τὴ θυμοσοφία του καὶ τὴ χαριτολογία του.

Ὅταν τέλειωσε τὸ δεῖπνο, πῆρε μιά μπουκιὰ ψωμί, τὴν ἔβαλε στὸ στόμα του καὶ εἶπε στὸν Πλαπούτα:

—Πάει, ξάδερφε, φάγαμε πιά τὸ ψωμί μας.

Ἐγραψαν ἔπειτα τίς διαθήκες τους, προσευχήθηκαν, φιλήθηκαν ἀναμεταξύ τους καί... περίμεναν. Ὁ Βαυαρὸς φρουρός των δὲν ἤξερε ἑλληνικά, καὶ ἔτσι δὲ μπορούσαν νὰ μάθουν τίποτε. Τὰ μεσάνυχτα ἔφτασαν καὶ ἡ πόρτα δὲν ἀνοίξε. Κατάλαβαν δτι ἴσως ἀνεβλήθῃ ἡ ἐκτέλεσις καὶ πλάγιασαν στὶς πενιχρὲς στρωμνές τους.

Ἐξω στὸ Ναύπλιο, μεγάλη ἀναστάσις.

Στὴν Ἀντιβασιλεία διαφωνοῦσε ὁ πρόεδρος Ἀρμανσπεργ. Στὸ Ὑπουργικὸ συμβούλιο ὁ πρωθυπουργὸς Μαυροκορδάτος. Ἦσαν καὶ οἱ δύο ὑπὲρ τῶν στρατηγῶν.

Ἡ πλειοψηφίς ὅμως ἦσαν ἐναντίον.

Ἐπενέβησαν κι' οἱ πρέσβεις Ἀγγλίας, Βαυαρίας καὶ Ρωσίας, ὑπὲρ τῶν καταδίκων. Ὁ Κωλέττης εἶχε φίλους τοὺς Γάλλους καὶ δὲν ἄφησε τὸν πρέσβη τους ν' ἀναμιχθῇ.

Ἐπὶ τέλους δόθηκε ἡ ἀπόφασις γιὰ τὴν ἐκτέλεσι.

Μόλις τὸ ἔμαθε ὁ Ὁθων ἀναστατώθηκε. Ἄν καὶ νέος, ἂν καὶ ἀνίσχυρος, ἐννοιῶσε πὼς θὰ ἦταν τερατῶδες νὰ κατατομηθοῦν δύο ἀθῶοι καὶ ἐλευθερωταὶ τοῦ ἔθνους.

Παρακάλεσε ἀμέσως νὰ παρουσιασθοῦν οἱ Ἀντιβασιλεῖς, πού ἔχχαν ἐκδώσει τὴν τρομερὴ ἀπόφασιν.

Μπήκαν στὴν αἴθουσα πού τοὺς περίμενε.

Πρῶτος ὁ Ἀρμανσπεργ κι' ἀμέσως ἔπειτα οἱ ἄλλοι δύο.

Ὁ Ἀρμανσπεργ, καθὼς εἶπαμε, ἦταν ὑπὲρ τῶν καταδίκων, κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε ἀναγγελεῖ στὸν Ὁθωνα τὴν ἀπόφασιν τῆς πλειοψηφίας, δηλαδὴ τοῦ Μάουερ καὶ τοῦ Ἑντεκ. Ἦταν συγκινητικὸ τὸ θέαμα ἐνὸς ἐφήβου νὰ συζητῇ καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ πείσῃ δύο ἡλικιωμένους κυρίους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἕνας, ὁ Μάουερ, ἐθεωρεῖτο σοφὸς νομομαθὴς καὶ ὁ ἄλλος ἦταν ἀνώτερος στρατιωτικός.

Τοὺς μίλησε μετ' ὁ ἐπιχειρήματα τῆς νεότητος, τοῦ αἰσθήματος, τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ἀλύγιστοι καὶ οἱ δύο, ψυχροὶ καὶ μ' ἕνα χαμόγελο ἐπικεῖας τὸν ἄκουσαν, ἀλλὰ δὲν ἐφαίνοντο νὰ πείθονται.

Ὁ νεαρὸς συνήγορος εἶδε πὼς ἔχανε τὴν «ὑπόθεσιν» του. Τὸν ἐπνίξε τότε τὸ συναίσθημα, πού τοῦ γεννοῦσε ἡ ἀδικία καὶ τὸ ἀνεπανόρθωτο.

—Θὰ τὸ μετανοιώσετε, τοὺς εἶπε, ἀλλὰ τὰ κεφάλια θάχουν κοπῇ πιά... Τότε... τί θὰ κάνετε:..

Τὸ θέαμα πιά καταντοῦσε σπαρακτικόν.

Οἱ δύο ἀνόητοι ἄνθρωποι, πού ἐφαίνοντο ἐπίμονοι καὶ ἀπαθείς σάν πέτρινοι, ἐκάμθησαν. Τὰ δάκρυα ἐνὸς παιδιοῦ τοὺς συνεκίνησαν, ἐμάλαξαν τὴ σκληρὴ ψυχὴ τους, καὶ ἄλλαξαν ἕνα βλέμμα ὑποχωρήσεως. Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐμετριάσθη, γιὰ τοὺς δύο στρατηγούς, εἰς εἴκοσι ἐτῶν δεσμὰ. Ὁ Ὁθων, ἔσπευσε ἀμέσως νὰ καλέσῃ ἕνα ἀξιωματικὸ τῆς ὑπηρεσίας του.

—Τρέξε, τοῦ εἶπε, στὴ φυλακὴ, στὸ φρούριο τοῦ Ἰτς-Καλέ καὶ πὲς στὸ Γέρο Κολοκοτρώνη, στὸ δοξασμένο Γέρο τοῦ Μωρηᾶ καὶ στὸν Πλαπούτα, πὼς δὲ θὰ γίνῃ ἡ ἐκτέλεσις. Ἡ ποινὴ τους μετριάσθηκε σὲ 20 χρόνια.

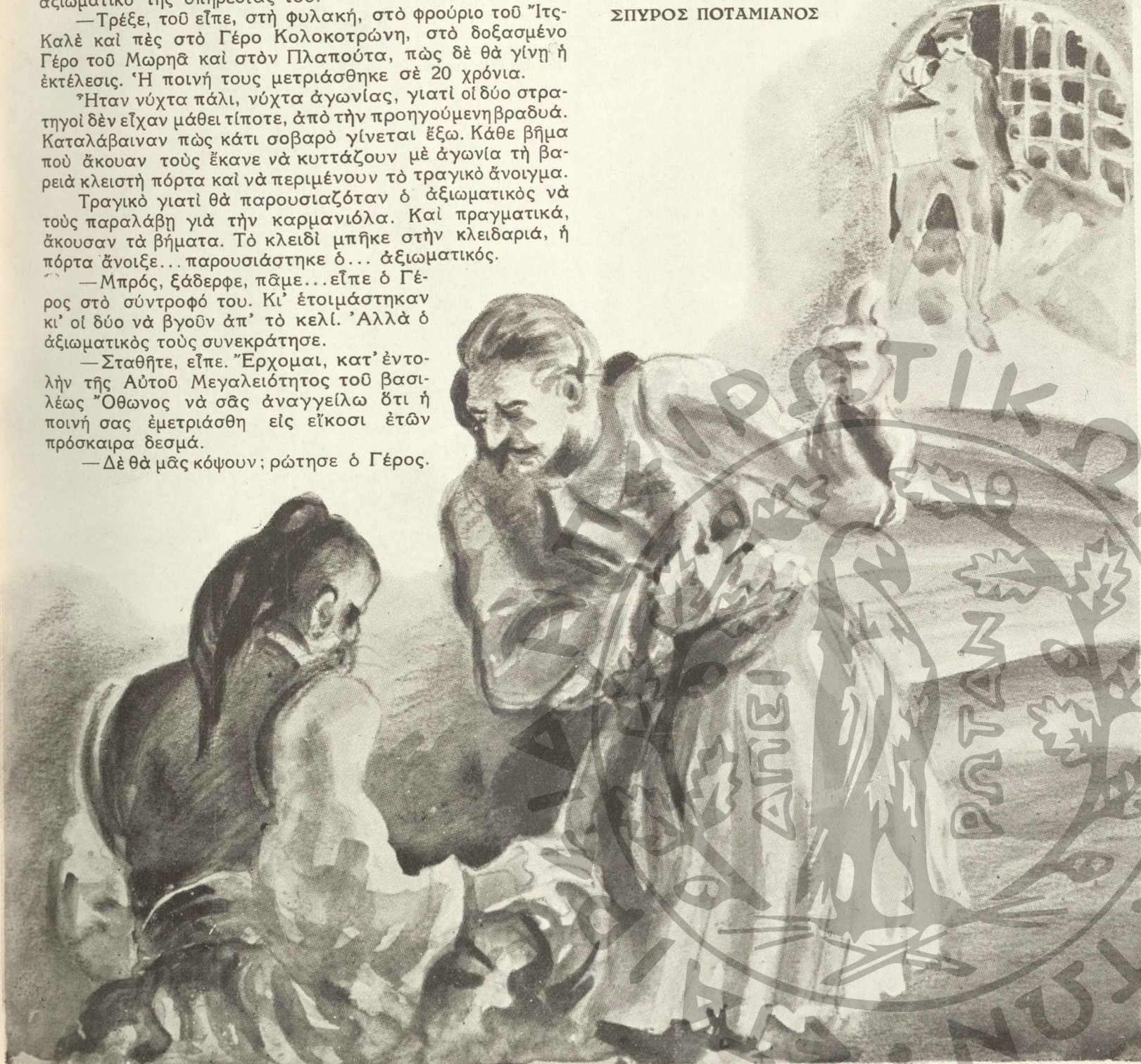
Ἦταν νύχτα πάλι, νύχτα ἀγωνίας, γιατί οἱ δύο στρατηγοὶ δὲν εἶχαν μάθει τίποτε, ἀπὸ τὴν προηγούμενη βραδυά. Κατάλαβαιναν πὼς κάτι σοβαρὸ γίνεται ἔξω. Κάθε βῆμα πού ἄκουαν τοὺς ἔκανε νὰ κυττάζουν μετ' ἀγωνία τὴ βαρεῖα κλειστὴ πόρτα καὶ νὰ περιμένουν τὸ τραγικὸ ἀνοιγμα.

Τραγικὸ γιατί θὰ παρουσιαζόταν ὁ ἀξιωματικὸς νὰ τοὺς παραλάβῃ γιὰ τὴν καρμανιόλα. Καὶ πραγματικά, ἄκουσαν τὰ βήματα. Τὸ κλειδί μπήκε στὴν κλειδαριά, ἡ πόρτα ἀνοίξε... παρουσιάστηκε ὁ... ἀξιωματικός.

—Μπρός, ξάδερφε, πάμε... εἶπε ὁ Γέρος στὸ σύντροφό του. Κι' ἐτοιμάστηκαν κι' οἱ δύο νὰ βγοῦν ἀπ' τὸ κελί. Ἀλλὰ ὁ ἀξιωματικὸς τοὺς συνεκράτησε.

—Σταθῆτε, εἶπε. Ἐρχομαι, κατ' ἐντολὴν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος νὰ σὰς ἀναγγεῖλω δτι ἡ ποινὴ σας ἐμετριάσθη εἰς εἴκοσι ἐτῶν πρόσκαιρα δεσμὰ.

—Δὲ θὰ μᾶς κόψουν; ρώτησε ὁ Γέρος.

—Ὁχι, εἶπε ὁ ἀξιωματικός. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐμεσολάβησε κι' ἔκανε τὴν ποινὴ σας εἴκοσι χρόνια.

Μικρὴ σιγὴ.

Σὲ λίγο, ὁ Γέρος, ἐπανελάβε μετ' ὁ συνειθισμένο παι-χνιδιάρικο ὕφος του:

—Εἴκοσι χρόνια; Σάν πολλά, βρὲ παιδί μου... Πῆς στὸ Βασιλεῖα, πὼς τὸν εὐχαριστῶ, ἀλλὰ φοβᾶμαι μὴ τὸν γελᾶσω... Δὲν πιστεύω νὰ ζήσω τόσα πολλά χρόνια.

Ἐπειτα ἀπὸ ἕνα χρόνο, στίς 20 Μαΐου 1835 ὁ Ὁθων ἐνηλικιώθηκε. Ἡ πρώτη του πράξις ἦταν νὰ δώσῃ πλήρη χάρι σ τοὺς δύο στρατηγούς. Τὴν Κυριακὴ 27 Μαΐου τὸ Ναύπλιο ἐπανηγύρισε μιά ἀλησμόνητη γιορτὴ. Κατέβηκε ὁ Γέρος τοῦ Μωρηᾶ ἀπὸ τὴ φυλακὴ του, καὶ ἐλεύθερος τῶρα ἔσπευσε στὴν Ἀθήνα νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ὁθωνα.

Φαντάζεστε τί στίγμα θὰ ἦταν γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἂν ἔπεφτε στὴ λαιμητόμο τὸ κεφάλι τοῦ Κολοκοτρώνη; Ὑπεύθυνοι ἀπέναντι τῆς ἱστορίας θὰ ἦταν οἱ δύο Ἀντιβασιλεῖς, πού ἐθεωροῦντο πολιτικοὶ ἄνδρες, σοβαροὶ καὶ σοφοί.

Τὴν Ἑλλάδα, ὅμως, τὴν φῆμη τῆς κι' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τοὺς ἔσωσε ἀπὸ τὴν καταισχύνῃ, ἕνα παιδί, ὁ ἀνήλικος βασιλεὺς Ὁθων. Κι' ἔτσι ὁ ρομαντισμὸς καὶ τὰ αἰσθήματα ἐνὸς ἐφήβου ἀναπλήρωσαν μιά σοβαρὴ πολιτικὴ πράξι.

Καὶ ὁ Γέρος σώθηκε ἀπὸ ἕνα μικρὸ παιδί.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ

Δεν υπάρχει άνθρωπος που να μη νοιώθει μιάν αλλόκοτη συγκίνηση σαν γυρνά τη σκέψη του στο παρελθόν. Τα περασμένα κρύβουν μιά τόσο παράξενη γοητεία, ένα τέτοιο μίγμα τρυφερότητας μαζί και πίκρας, που μ'ας θέλγουν σαν κάτι πολύ δημοφές, μ'α γιά πάντα χαμένο.

Γι' αυτό κι' όλοι μας στρεφόμαστε με λαχτάρα πρὸς τὸ παιδί. Σ' αυτό ξαναζούμε οἱ ἴδιοι μας τὰ ὥραία περασμένα χρόνια. Τὸ παιδί που μεγαλώνει, που ἀνακαλύπτει ὅλο και μιά καινούργια πτυχὴ τοῦ πολύμορφου κόσμου, που λύνοντας σήμερα μερικές ἀπορίες του, βλέπει νὰ ὀρθώνονται μπροστά του μύριες ἄλλες, εἶναι ἕνας καθρέφτης, που μέσα του βλέπουμε νὰ ξεχωρίζη ἀχνά τὸν ἴδιο μας τὸν ἑαυτό, με τις παιδιάστικες ἀγωνίες και τις παιδιάστικες χαρές μας. "Εἶσαι ὡς βλέπουμε τὰ μωρὰ νὰ μεγαλοπιάνονται, θυμόμαστε με κάποια σαρκαστική διάθεση τὸν ἑαυτό μας ὅταν εἶχαμε τὴν ἴδια νοοτροπία, που ὡς εἴμασταν και μεῖς μωρὰ, ἀποδίδαμε μιάν ὁλόκληρη ἰδιαιτέρη σημασία σὲ κατακτήσεις που τώρα καταλαβαίνουμε τὴ ματαιότητά τους.

Τὸ κοριτσάκι αὐτὸ παιδεύεται με τὸ τηλέφωνο. Ξέρει, πὼς τὸ μηχανήμα αὐτὸ δὲν ἔχει τίποτα τὸ μαγικό, ξέρει, ὅτι μέσα δὲν εἶναι κρυμμένος κανένας διαβολάκος, και, τὸ σπουδαιότερο, βλέπει τοὺς μεγάλους νὰ παίρνουν τὸ τηλέφωνο, νὰ τὸ ἀκούμ-

πούν στο αὐτί τους, και ὕστερα νὰ λένε διάφορα πράματα που τὰ περισσότερα τὸ μικρὸ κοριτσάκι δὲν τὰ καταλαβαίνει. Ποιὸς ξέρει τί ὥραία πράματα ν' ἀκούν! Γιατί νὰ μὴν τ' ἀκούσῃ και τὸ κοριτσάκι. "Εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὰ

μαρτύρια ὅλων τῶν παιδιῶν εἶναι τὸ πλύσιμο. Θαρρεῖ κανένας πὼς τὰ μικρὰ ἀποφεύγουν τὸ νερὸ ὡς τὸν διάβολο τους. Κι' ὁ χαριτωμένος μορφασμὸς τῆς μικροσκοπικῆς ντεμουαζελίτσας, που τὰ ἔβαλε με τὴν σαπουνάδα, εἶναι τόσο εὐγλωττος. "Αν συχαίνονται τὸ νερὸ, τρελλαίνονται κυριολεκτικῶς γιά τις λιχουδιές. Και ποιὸς ξέρει τί λιχουδιὰ κρύβει ἡ ὀρεκτικὴ αὐτὴ μαρμίτα τὴν ὁποία με ἐμβρίθεια περιεργάζεται ὁ μπεμπῆς πρὶν καθίση, σοβαρὸς-σοβαρὸς, στο πιάνο. Τὸ περίεργο ἐκεῖνο ἐπιπλο, με τὰ ἀστραφτερά πλήκτρα που τὰ ποικίλλουν οἱ μαύρες ραβδώσεις τῶν διέσεων, τὰ χρυσὰ κανδηλιέρια, προκαλοῦν τὸν ἀπεριόριστο θαυμασμό του. Τὰ μικρούλκα χερὰκια χαϊδεύουν τώρα τὰ πλήκτρα και ξαφνικὰ ἀκούγεται ἕνας τόνος, βγαλμένος ἀπὸ τὰ κατὰβαθα τοῦ παράξενου ἐκείνου τέρατος. "Ο μπεμπῆς παίρνει ἀμέσως θάρρος... κι' ἀντηχοῦν ξαφνικὰ πολλοὶ ἦχοι, μιά τρομερὴ κακοφωνία που ὅμως πλημμυρίζει ἀπὸ χαρὰ και ὑπερφάνεια τὴν ψυχὴ τοῦ μικρούλῃ. Κάθε καινούργιος ἦχος γεννᾷ κι' ἕνα εὐτυχισμένο χαμόγελο στο μουτράκι τοῦ μπεμπῆ. Σὲ λίγα ὅμως χρόνια, ὁ ἴδιος αὐτὸς μπεμπῆς, θὰ στραβομουτζουνιάζῃ μπροστά στα ἴδια πλήκτρα ὅπου θὰ τὸν κρατᾷ ὡρες ὁ δάσκαλος με τις ἀνιαρές κλίμακες. Τὰ μωρὰ μεγαλοπιάνονται και δὲν ξέρουν τὴν μεγάλη τους εὐτυχία τοῦ νὰ εἶναι ἀκριβὰς μωρὰ.

ὅταν τὰ μικρὰ μεγαλοπιάνονται

Το "ΛΙΜΠΡΟ ΝΤ'ΟΡΟ"

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΟΙ ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821. ΑΠΟ ΤΗ ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΩΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ.—ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΩΝ ΗΡΩΙΚΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ.—Η ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΧΑΤΖΗ-ΓΙΩΡΓΟΥ ΤΗΣ ΥΔΡΑΣ.—ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΕΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.—ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΕΓΓΟΝΟΣ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ.—ΟΙ ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΤΟΥ Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ.—Ο ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΚΥΡΙΑΚΟΥ, ΛΗΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.—Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΣ Κ' ΟΙ ΣΥΖΥΓΟΙ ΤΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΝΑΣ ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑΣ.—Η ΣΟΥΛΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ Μ. ΜΠΟΤΣΑΡΗ.—Ο ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΤΟΥ.—Ο ΤΟΜΠΑΖΗΣ ΚΙ' Η ΓΟΛΕΤΤΑ ΤΟΥ.—Η ΚΟΜΗΣΣΑ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ Κ.Λ.Π.

Κάθε πέτρα στην 'Ελλάδα έχει την ιστορία της και κάθε άνθρωπος στον τόπο μας είν' απόγονος των ηρώων που δημιούργησαν την πατρίδα μας. Για να πεισθούμε, δεν έχουμε παρά να διαβάσουμε οποιαδήποτε σελίδα της ιστορίας της. Όλοι πολέμησαν για τη Μεγάλη Ιδέα, όλοι υπέφεραν εξ αιτίας της και θυσιάσαν τα πάντα για να δημιουργήσουν την 'Ελλάδα. Στο Λονδίνο, στο Παρίσι, στην Πετρούπολη, οι χρονικογράφοι εκείνης της εποχής είχαν ασχοληθεί με τους τολμηρούς αγωνιστές, που είχαν σηκώσει το κεφάλι για να αποτινάξουν το ζυγό της παντοκράτορας 'Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Κ' είναι γνωστό ότι πολλοί φιλέλληνες σκοτώθηκαν σ' αυτό τον κλεφτοπόλεμο, όπως ο Λόρδος Βύρρον που πέθανε σ' ένα κρεβάτι εκστρατείας στο Μεσολόγγι. Τώρα, βέβαια, οι Τούρκοι είναι «φίλοι» μας, μα η σημερινή φιλία μας δε μπορεί να σχήσει τις πιο ηρωικές σελίδες της ιστορίας μας κι' ούτε μας είναι βολικό να δεχόμαστε όλους εκείνους τους ανθρώπους-ήρωες που δημιούργησαν τη Μεγάλη 'Ελλάδα μας.

Από το Δεκέμβριο του 1770, όταν στην 'Οδησσό οι 'Ελληνες έμποροι Ν. Σκουφάς από την 'Αρτα, 'Αθ. Τσακάλωφ από τα Γιάννενα κι' ο 'Εμμ. Ξάνθος από την Πάτμο, ίδρυσαν την φιλική 'Εταιρία και σκεφτόντουσαν να προστατεύσουν τους 'Ελληνες μέχρι της 22ας 'Ιανουαρίου (3 Φεβρουαρίου με το σημερινό ημερολόγιο) του 1830 όπου υπεγράφη στο Λονδίνο το πρωτόκολλο της Ιδρύσεως του ανεξαρτήτου ελληνικού κράτους και σταματούσαν ο επαναστατικός αγώνας, που είχε αρχίσει την άνοιξη του 1821, πέρασαν πολλά, πάρα πολλά όνοματά, που έμειναν αξέχαστα στην ιστορία μας. 'Ας σάς αναφέρω μερικά: Αλινιά, Χρ. 'Αναγνωσταράς, 'Οδ. 'Ανδρούτσος, Ν. 'Αναστασόπουλος, Μ. Βόδας, Δ. Βουρβάκης, Βλαχόπουλος, Γ. Βαλτινός, Α. Βέκος, 'Ι. Βλάχος, Γ. Γεννάδιος, 'Ι. Γκούρας, Θ. Γρίβας, Κ. Γκιούτσος, Ν. Γαλάτης, 'Α. Γεωργίου, Ν. Δελιγιάννης, Μ. Δελιγιώργης, Γ. Δράκος, 'Αθ. Διάκος, Γ. Δημητρίου, Μ. Δούκας, 'Ι. Δουβουνιώτης, Μ. Ζαχαριάς, 'Α. Ζαΐμης, 'Α. Ζωγράφος, Γ. Καλλιμάχης, Κριεζιώτης, 'Ι. Καψάλης, 'Α. Κορνέλλος, Θ. Κολοκοτρώνης, Θ. Κανακάρης, Δ. Καλέρης, 'Ι. Κυριακός, Δ. Κισιός, Γ. Κωνσταντίνης, 'Ι. Κατσάρος, Ν. Καραβίας, Καραϊσκάκης, Κανάρης, Κριεζής, Γ. Κουντουριώτης, 'Α. Λόντος, Α. Λογοθέτης, Ν. Μπουρνιάς, Μ. Μαυροβουνιώτης, Β. Μελέτης, Μαμούρης, Γ. Μαυρομιχάλης, Μικέλης, Χατζηγιάννης, Μέσης, Κ. Μπασιδάκης, Μιαούλης, Κ. Μεταξάς, Μπουμπουλίνα, 'Α. Μαυροκορδάτος, Μ. Μπότσαρης, Νικολάρας, Ν. Νταλερπούλου, Π. 'Ι. Νωταράς, Θ. Νέγρης, Νικηταράς, Γ. Νάκος, 'Εμμ. Ξάνθος, Γ. 'Ολύμπιος, Β. Πετακέσσας, Β. Ρούφος, 'Ι. Στράτος, Ν. Σκουφάς, Μ. Σούτσος, Τ. Σαχτούρης, Σαχίνης, Κ. Τζαβέλλας, 'Ι. Τομπάζης, Σ. Τρικούπης, Γ. Τσαμαδός, Δ. Τσακάλωφ, Τζιράς, Τουρκολέκος, Δ. 'Υψηλάντης, Κ. Φωτομάρας, 'Α. Φαρμάκης, Σ. Χαλαράμης, Χατζηπέτρος,

Γ. Ψύλλας κ' ένα σωρό άλλοι. Ποιοι όμως απ' αυτούς έχουν αφήσει απόγονους και πώς ζουν σήμερα οι άνθρωποι που έχουν συνδέσει τ' όνομά τους με την ιστορία της πατρίδας μας; Αυτός είν' ο σκοπός της σημερινής μας έρευνας.

Η αλήθεια είναι πως για να γράψω κανείς το «Λίμπρο ντ'όρο» της 'Ελλάδος δεν είναι και τόσο εύκολο πράγμα. Γι' αυτό θα περιορισθούμε να σας αναφέρουμε μερικούς μόνο απόγονους των αγωνιστών με την ιστορία τους, γιατί δυστυχώς, εκτός απ' τη μεγάλη πίστωση... χρόνου που θα πρέπει να έχουμε στη διάθεσή μας, δεν μας παραχωρείτε ούτε ο αναγκαίος... χώρος.

Ας αρχίσουμε, λοιπόν, απ' το παλιό πρόεδρο της 'Ελληνικής Δημοκρατίας, που ξεκουράζεται σήμερα στο ηρώικό νησί του. Η οικογένεια Κουντουριώτη είναι η πιο ένδοξη οικογένεια της 'Υδρας κ' έχει γράψει μερικές από τις πιο συναρπαστικές σελίδες της ιστορίας με τα ηρωικά κατορθώματά της και γενικώς με το ρόλο που έπαιξε στην πολιτική του τόπου μας. Οι άρχηγοί της ο Λάζαρος κι' ο Γεώργιος Κουντουριώτης ήταν από τους εξέχοντες πολίτες της αναγεννημένης 'Ελλάδος. Το πραγματικό όνομά τους είναι Ζέρβας. 'Όσο για τ' όνομα Κουντουριώτης αυτό δόθηκε στον παππού τους Χατζή-Γιώργο όταν γύρισε από την Κουντούρα της Μεγαρίδας, όπου είχε πάει να περάσει λίγο καιρό κοντά σ' ένα παλιό φίλο του. Ο γιος, λοιπόν, του Χατζή Γιώργου, 'Ανδρέας, παντρεύτηκε μια απ' τις κόρες του Λαζάρου Κωκκίνη κι' απ' αυτό το γάμο γεννήθηκαν τα δύο αδέρφια που επρόκειτο να παίξουν σπουδαίο ρόλο στον απελευθερωτικό αγώνα. Ο Λάζαρος Κουντουριώτης το 1769 μόλις δεκατεσσάρων χρόνων ανακατεύτηκε στις έμπορικές υποθέσεις του πατέρα του κ' έγινε αντιπρόσωπός του στην 'Υδρα, γιατί εκείνος έφυγε από το νησί κ' εγκαταστάθηκε στη Γένοβα. Μα στο 1799 ξαναγύρισε πάλι στην 'Υδρα για να παρευρεθεί στους γάμους του γιου του Λαζάρου. 'Εκεί, όμως, ο Χατζή-Γιώργος δολοφονήθηκε από κάποιον, γιατί τον εμπόδιζε να επιτεθεί σ' έναν από τους μουσικούς που είχαν έρθει για το γάμο. Τα δύο αδέρφια, ο Λάζαρος κι' ο Γεώργιος Κουντουριώτης διαπαινήσαν, όπως είναι γνωστό, τα τρία τέταρτα σχεδόν της περιουσίας τους για την 'Επανάσταση. Ο πρώτος πέθανε την 6 'Ιουνίου του 1852. Ο δεύτερος το 1858. Ο 'Ανδρέας Γ. Κουντουριώτης, ο γιος του Γεωργίου, γεννήθηκε το 1820, έλαβε ενεργό μέρος στον αγώνα και τέλος πέθανε κ' εκείνος το 1895. Ο Παύλος Κουντουριώτης είν' έγγονος του Γεωργίου Κουντουριώτη. Γεννήθηκε τον 'Απρίλη του 1855 στην 'Υδρα. Σπούδασε στην 'Αθήνα και το 1874 κατετάχθη ως δόκιμος του ναυτικού. 'Ηταν μαθητής στα ναυτικά του Λεωνίδα Παλάσκα. Κατά την επιστροφή του το 1886 ήταν αρχικρουνητής των δύο κανονιοφόρων Α. και Β. κι' υπηρέτησε συνεχώς σε διάφορα πλοία, τότε ως αξιωματικός και τότε ως κυβερνήτης τους. Το 1897 στάλθηκε στην Κρήτη με τον ατμομυοδρομόνα «Αλφειό» και το 1901 ως κυβερνήτης του

Μιαούλη έπεξεیرهσε το πρώτο εκπαιδευτικό υπερωκεάνειο ταξίδι μέχρι την 'Αμερική.

Το 1905 προσελήφθη ως υπασπιστής του βασιλέως Γεωργίου του Α'. Το 1910 ανέλαβε την αρχηγία της μοίρας γυναισών κι' ύστερ' από ένα χρόνο στάλθηκε στην 'Αγγλία για να παραλάβει τον «Αβέρωφ». Στις παραμονές του πολέμου του 1912 η κυβέρνηση του ανέθεσε την αρχηγία του στόλου κι' ύψωσε την σημαία επί του «Αβέρωφ». Με την κήρυξη του πολέμου προήχθη σε ύποναρχο. Ο Παύλος Κουντουριώτης είνε ο ήρωας της ναυμαχίας της «'Ελλης» (3 Δεκεμβρίου 1912). Στον ελληνοβουλγαρικό πόλεμο ήταν αρχηγός πάντοτε του στόλου κι' έλαβε μέρος σ' όλες τις επιχειρήσεις στα παράλια της Θράκης. Μετά τον πόλεμο προήχθη σ' αντιναύαρχο και από το Σεπτέμβριο του 1915 μέχρι του 'Ιουνίου του 1916 διετέλεσε υπουργός των Ναυτικών. Τον ίδιο χρόνο έλαβε μέρος στο κίνημα της Θεσσαλονίκης κι' απέτυχε την τριανδρία της 'Εθνικής 'Αμύνης με το Βενιζέλο και τον στρατηγό Δαγκλή. Μετά την επικράτηση του κινήματος ανέλαβε πάλι τη διεύθυνση του υπουργείου των Ναυτικών μέχρι το 1919 κι' έγινε ναύαρχος. 'Υστερ' από το θάνατο του βασιλέως 'Αλεξάνδρου ως στις εκλογές της 1ης Νοεμβρίου του 1920 εξέλεξη αντιβασίλειος. 'Επειτα μέχρι της απομακρύνσεως του βασιλέως Γεωργίου Β' ξαναγύρισε στην 'Ιδιωτική ζωή του. Κατόπιν έγινε πάλι αντιβασίλειος μέχρι της ανακρόσεως της Δημοκρατίας. Τον Μάρτιο του 1924 η 'Εθνοσυνέλευσις ανέθεσε στον Π. Κουντουριώτη την προσωρινή προεδρία της Δημοκρατίας μέχρι του Μαρτίου του 1926. Τον Αύγουστο όμως του ίδιου χρόνου παρήτηρη. 'Αλλά και πάλι παρεκλήθη ν' αναλάβει τα καθήκοντά του. Και πράγματι, ο Κουντουριώτης παρέμεινε ως τακτικός Πρόεδρος της Δημοκρατίας μέχρι της 10ης Δεκεμβρίου του 1929 όποτε παρήτηρη διά λόγους υγείας και πήγε στην 'Υδρα για να ξεκουρασθεί. 'Η σημερινή ζωή του είνε απλή. Κι' έχει μια αδυναμία: Δεν χωνεύει τους γιατρούς και κανείς δε μπορεί να τον πείσει να πάρει τα φάρμακά του. 'Η λέξι «κανάγιας» είνε η μόνη με την οποία χαρακτηρίζει τους φίλους του και τους γνωστούς του. Οι πατριώτες του τον λατρεύουν σαν άγιο κι' όρκίζονται στ' όνομά του. 'Αλλά και ποιος δεν αγαπάει αυτόν τον άνθρωπο που θυσιάσε τα πάντα για την πατρίδα του;

Ο αδελφός του Παύλου Κουντουριώτη, 'Ιωάννης, γεννήθηκε το 1866, σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο, συμπλήρωσε τις σπουδές του στο Παρίσι. Το 1899 εξέλεξη βουλευτής 'Υδρας και 22 χρόνια επανεξελέγετο συνεχώς. Το 1917 διορίστηκε πρεσβευτής στη Σερβία. 'Υστερ' απ' την άνακαχή, όμως, και μετά την αποκατάστασι στο Βελιγράδι της Σερβικής κυβερνήσεως απέχωρησε της υπηρεσίας. Ο 'Ιωάννης Κουντουριώτης είνε σήμερα πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της Φιλεκαπαιδευτικής 'Εταιρίας.

Ο 'Αλέξανδρος Ζαΐμης, ο σημερινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κατάγεται από παλιά αρχοντική οικογένεια των Καλαβρύτων, της οποίας αρχηγός ήταν ο Κωνσταντίνος Ζαΐμης. 'Ακολουθούν κατόπιν οι Φίλιππος, Παναγιώτης κι' 'Ανδρότσος Ζαΐμης. Ο τελευταίος στραγγαλίστηκε από τους Τούρκους. Ο 'Ασμάκης Ζαΐμης ήταν μύστης της Φιλικής 'Εταιρίας. Πέθανε στο Ναύπλιο το 1826.

Ο Θρασύβουλος Ζαΐμης ήταν πατέρας του Προέδρου της Δημοκρατίας και πέθανε το 1880. Όλοι αγωνίσθηκαν για την επανάσταση της επανάστασεως. Ο 'Αλέξανδρος Ζαΐμης σπούδασε στο Πανεπιστήμιο και κατόπιν στη Λειψία, στο Βερολίνο και στην 'Αϊδελβέργη, νομικά και πολιτικές επιστήμες. 'Επειτα φοίτησε στη Σχολή Πολιτικών 'Επιστημών του Παρισιού. 'Ανέμειχθη στην πολιτική το 1885. Τον 'Οκτώβριο του 1890 έγινε υπουργός της Δικαιοσύνης, επί κυβερνήσεως Θ. Δελιγιάννη. Το 1891 ανέλαβε τη διεύθυνση του υπουργείου των 'Εσωτερικών. Το 1895 εξέλεξη πρόεδρος της Βουλής. Τον Σεπτέμβριο του 1897 έγινε πρωθυπουργός κι' υπουργός των 'Εξωτερικών και διαπραγματεύθηκε την οριστική συνθήκη ειρήνης με την Τουρκία. 'Εγινε ύπατος άρμοστής Κρήτης. Στις αρχές των 'Ευαγγελικών, το 1901, έγινε και πάλι πρωθυπουργός διαδεχθείς τον Γ. Θεοτόκη και παρέμεινε μέχρι το φθινόπωρο του 1902, παρήτηρη γιατί δεν έτυχε πλειοψηφίας στις εκλογές. Το 1905 διαδέχθηκε και πάλι τον πρίγκηπα Γεώργιο στην άρμοστή της Κρήτης. Το 1909 γύρισε στην 'Αθήνα και παρασημοφορήθηκε με τον ελληνικό μεγαλόσταυρο. Το 1913, μετά το θάνατο του Γεωργίου Α', ο 'Α. Ζαΐμης στάλθηκε στις 'Ευρωπαϊκές σούλες για να γνωστοποιήσει την άνοδο στο θρόνο του βασιλέως Κωνσταντίνου. Το 1914 στάλθηκε στη Ρουμανία ως εντολοδόχος για το ζήτημα των νησιών και τον ίδιο χρόνο διορίστηκε διοικητής της 'Εθνικής Τραπέζης. 'Υστερ' απ' τις εκλογές του 1926 ανέλαβε την προεδρία της Οικουμενικής κυβερνήσεως μέχρι της 12ης Αύγουστου 1927. Το 1929 εξέλεξη αριστίνδην γερουσιαστής και τον ίδιο μήνα έγινε πρώτος πρόεδρος της Γερουσίας. 'Επίσης και κατά την δεύτεραν εκλογήν προέδρου της Δημοκρατίας (1933) ο Α. Ζαΐμης κέρδισε πάλιν το πρώτο αξίωμα της πολιτείας με μεγάλην διαφοράν ψήφων.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μας περνάει μια ήσυχη οικογενειακή ζωή. Μένει στο Παλιό Φάληρο στην οδό 'Αθηνάδος σε μια όμορφη βίλλα κρυμμένη μέσα στον κισσό και δεν ανεβαίνει στο κυβερνείο, παρά τις μέρες των ακρόασεων και στις επίσημες δεξιώσεις. Ο κ. 'Α. Ζαΐμης είνε φυσιολάτρης κι' ένας από τους καλύτερους πεζογράφους μας. Τα παλιά χρόνια πήγαινε συχνά στο Φάληρο με τα πόδια. 'Αλλά και τώρα ακόμη κάνει κάθε πρωί ένα περίπατο δυο ώρες, συνοδευόμενος από τον αξιωματικό της ασφαλείας του. 'Αγαπάει το γάλα, τα φρούτα και τα γλυκά. 'Εχει μεγάλη αδυναμία στα λουλούδια και ποτέ δεν τον είδε κανείς θυμωμένο. Το καλοκαίρι, στο ανάκτορο του Τατοίου, συνοδεύεται πάντα από τον αγαπίστο σκύλο του τον «Λέοντα», τον οποίο κυριολεκτικώς λατρεύει, αλλά και σ' όλα τα κατοικίδια ζώα, ο κ. Ζαΐμης, έχει μεγάλη συμπάθεια. Του άρεσει επίσης να πιάνει κουβέντα μ' όλους τους απλοϊκούς χωριώτες που συναν-

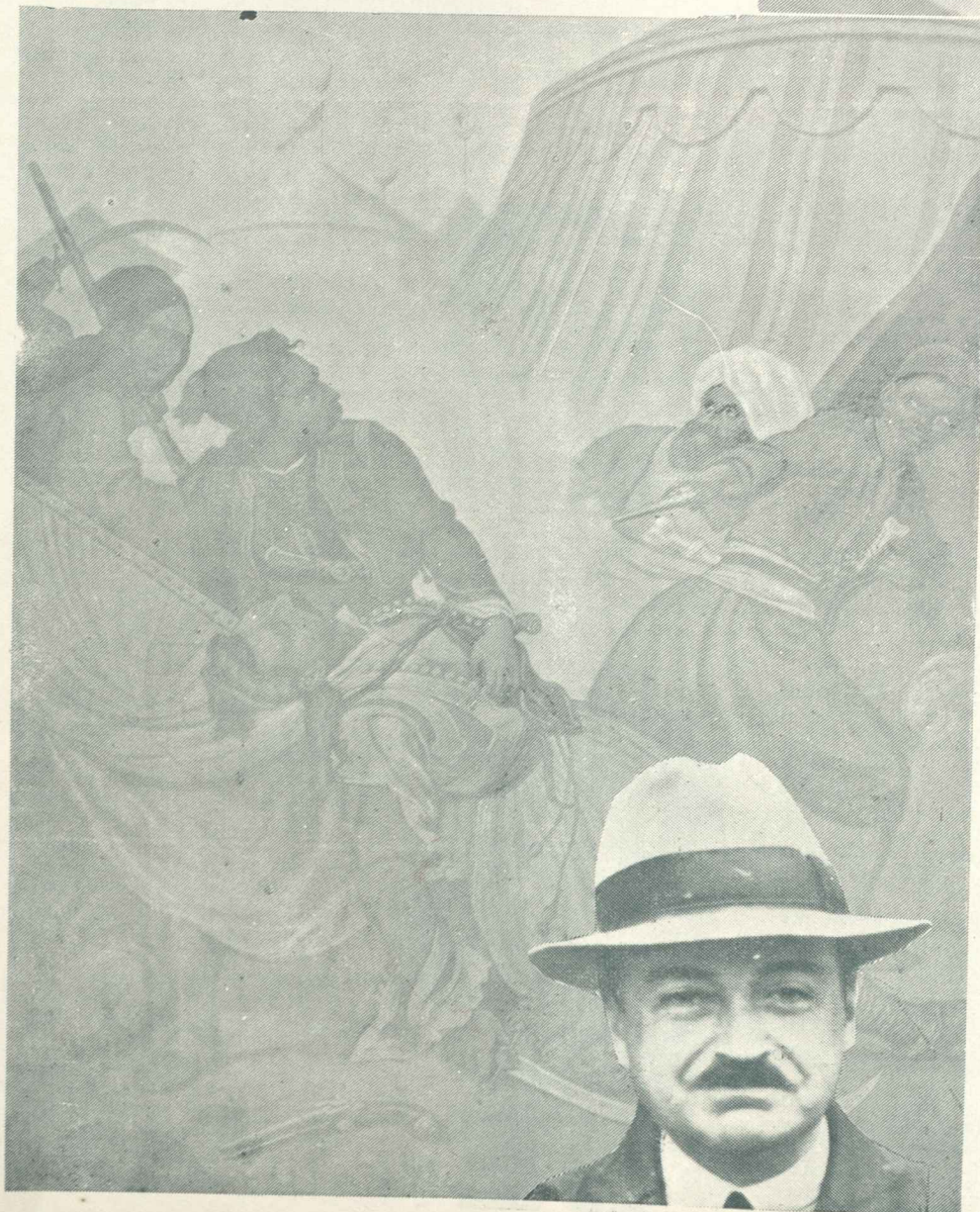

τὰ στόν περίπατό του καί να συζητή μαζί τους γιά τίς
 ὑποθέσεις τους, χωρίς νά φαντάζονται αὐτοί αὐτόν ἄνθρωπο
 ὅτι συζητοῦν μέ τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας! Στό πάρκο
 τῆς θερινῆς κατοικίας του ἔχει μιὰ ἀγαπημένη γωνιά,
 στήν ὁποία πηγαίνει κι' ἀφοσιώνεται στό διάβασμα.
 Ἐκεῖνη τήν ὥρα κανεῖς δέν τολμᾷ νά τόν ἀνησυχήσῃ. Ὁ
 κ. Ἀ. Ζαῖτης ἀγαπᾷ τρία πράγματα στόν κόσμο: Γά βίβλα,
 τὰ λουλουδιὰ καί τὸ σκύλο του τόν «Λέοντα». Ἡ
 ζωὴ του εἶναι κανονισμένη σάν ρολοῖ κι' ἔχει μιὰ ὑποδειγ-
 ματικὴ ἀπλότητα.

Ὁ ἕγγονος τοῦ πυρπολιτοῦ Κανάρη, ὁ Ἀλέξανδρος Κανάρης, γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα. Σπούδασε νομικὰ καὶ τὸ 1891 ἐξελέγη γιὰ πρώτη φορὰ βουλευτής. Τὸ 1900 ἔγινε ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς. Ἐπὶ κυβερνήσεως Καλογεροπούλου ἔγινε ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, τὸ 1916 καὶ τὸ 1926 ἐπὶ οὐκομεινικῆς κυβερνήσεως ἔγινε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Στὸ πολεμικὸ ναυτικὸ ὑπάρχει ἐπίσης κ' ἕνας ἄλλος Κανάρης, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπόγονος τοῦ ἐνδόξου ἥρωος τῆς Ἐπανάστασης.

Ἡ οἰκογένεια Δεληγιάννη ἐπίσης διεκρίθη στὴν Ἐπα-
νάστασι τοῦ 1821. Ἐνὰς ἀπὸ τοὺς βλαστοὺς αὐτῆς τῆς
οἰκογενείας εἶναι ὁ Ἐπαμεινώνδας Δεληγιάννης, ὁ πολι-
τευτὴς Γορτυνίας, κ' ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνεψιὸς τοῦ Θ. Δελη-
γιάννη. Γεννήθηκε τὸ 1873 στὴν Ἀθήνα. Ἀνεμίχθη στὴν
πολιτικὴ τὸ 1895. Μετὰ τὴν ὁλοφάνεια τοῦ Θ. Δεληγιάννη
κ' ὅταν ἔγινε πρωθυπουργὸς ὁ Δ. Ράλλης, δηλαδὴ τὸ 1905,
ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν καὶ τὸ 1907 τὸ ὑπουρ-
γεῖο τῆς Δικαιοσύνης.

‘Αλλά κ’ ἡ οἰκογένεια τοῦ Σ. Τρικούπη ἔχει συνδεθῇ μὲ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν ἀνάκτησι τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ὁ Ἰωάννης Σ. Τρικούπης τὸ 1824 ἔλαβε μέρος στοὺς ἀγῶνες τοῦ Μεσολογγίου. Ἡ ἴδια οἰκογένεια μᾶς ἔδωσε ἀκόμη τὸν πρῶτο πρωθυπουργό τῆς Ἑλλάδος, τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπη, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε τὸ 1788 καὶ πέθανε τὸ 1873 κ’ ὁ ὁποῖος ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ἱστορικούς. Ὅταν μάλιστα βρισκόταν στὸ Παρίσι ἐξέβασκε κ’ ἔνα περιφρόνη πόλημά του, τὸν «Δῆμο», τὸ ὁποῖο μὲς ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ μεγάλος αὐτὸς πολιτικός ἦταν καὶ πολὺ καλὸς ποιητής. Ἐπίσης καὶ τὸ μεγάλο πολιτικό Χάριλαο Τρικούπη, γιὰ τὸν ὁποῖο κάθε λεπτομέρεια εἶναι περιττή, εἶναι ἀσὺγνωστος. Ἐκτός κατὰ σειρὰν βλαστός

αὐτῆς τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ Ν. Τρικούπης. Γεννήθηκε τὸ 1868, σπούδασε στὴ Σχολὴ τῶν Ἑλλήνων κ' ἔγινε ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολοῦ. Ἐλαβε μέρος στὸν πόλεμο τοῦ 1913, στὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ τέλος στὸν πόλεμον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὸ 1920-1922 μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ ὑποστράτηγου. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ἔγινε ἀρχιστράτηγος. Αἰχμαλωτίσθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους κ' ὅταν ἔξαναγύρισε στὴν Ἑλλάδα ἀπεστρατεύθη κ' ἔγινε νομάρχης Ἀττικοβοιωτίας, ἔπειτα ἀπέσπρωθῇ στὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ του. Ἐβδόμος κατὰ σειρὰν ἀπόγονος τοῦ Σ. Τρικούπη εἶναι ὁ πολυτέκνης Σ. Κ. Τρικούπης. Γεννήθηκε τὸ 1893, σπούδασε νομικὰ, ἀσχολήθηκε μὲ τὴ φιλολογία καὶ τὸ θέατρο, ἐξέδωκε τὸ φιλολογικὸ περιοδικὸν «Ἀσπὴν» κ' ἔγραψε ἐπίσης ἔνα «Δημόσιο Διεθνὲς Δίκαιο» μὲ θέματα πού ἐνδιαφέρουν τὴν Ἑλλάδα. Ὑπὸ τὴ διευθυντικὴ καὶ γενικὴ γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, νῦν δε εἶναι ὁμπροπρὸς τοῦ ἰδίου ὑπουργείου.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀντανίου Κριεζή, τῆς ἡρωϊ-
κῆς οικογενείας τῆς Ὑδρας, ἀρχίζει μετὰ δρα-
ματικὴ ἀχλαλωσιὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀλγερινέμο-
ρατᾶς. Τὸ 1818 ἐμυήθη στὴ Φιλίππειά. Ἐλα-
βε μέρος μαζὶ μετὰ τὸν Κανάρη στὴν πυρπόλη-
ση τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου, στὸ λιμάνι τῆς Ἀλε-
ξανδρείας (23 Ἰουλίου 1825) καὶ στὴ ναυμαχία
τῶν Σπετσῶν. Ὁ γιὸς τοῦ Δημήτριου διετέλεσε
ὕπουργός τῶν Ναυτικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Δελ-
γίνου. Ὁ Κωνσταντῖνος Κριεζῆς ἦταν πρῶτος γ-
ιὸς τοῦ Ἀντανίου Κριεζή. Ὁ Ἐμμανουὴλ Κριε-
ζῆς γεννήθηκε τὸ 1880, σπούδασε στὴν ἀνωτάτη
τεχνικὴ σχολὴ τοῦ Μονάχου. Τὸ 1917 διακρίθηκε
καθηγητὴς τῆς οἰκοδομικῆς στὸ Πολυτεχνεῖο.

Ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ὁ ἀδελφός
τοῦ Πετρίεμπε, ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πρῶ-
τους πολεμιστὰς τοῦ ἀγῶνος. Δέκατος θρύλος
κατὰ σειράν βλαστὸς αὐτῆς τῆς ἡρωικῆς οἰκογενείας
εἶναι ὁ Πέτρος Κ. Μαυρομιχάλης. Γεννήθη-
κε τὸ 1887. Σπούδασε νομικὰ στὴν Ἀθήνα, τε-

λειποποίησε τις σπουδές του στην Γαλλία και στην Ἀγγλία καὶ τέλος ἐξελέγη βουλευτὴς Λακωνίας. Διετέλεσε ἐπίσης κι' ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ὁ Π. Μαυρομιχάλης εἶναι σήμερον βουλευτής.

Ἡ Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα ἦταν κόρη τοῦ Σταυριανοῦ Πινότη. Παντρεύτηκε πρῶτα τὸν πλοίαρχο Δ. Γιαννῶλο καὶ κατόπιν τὸν καπετάνιο τῶν Τρεπασῶν Δ. Μπούμπουλη, ὁ ὁποῖος δολοφονήθηκε σὲ μιὰ συμπλοκὴ μετὰ τοὺς Ἀλγερινοὺς πειρατές, ποὺ κορούσανταν τότε τὴν θάλασσα, ὡς γνωστὸ, ἐναυπήγησε τὴ φρεγάτα «Αἰγάμιον», μετὰ τὴν ὁποία ἔγινε ὁ φόβος κι' ὁ ῥόμος τῶν Τούρκων θαλασσιανῶν. Ὁ γιὸς τῆς Γιάννης Γιαννῶλος δολοφονήθηκε τὸ 1825 στὴ Σπέετος. Ὁ βουλευτὴς κ. Μπούμπουλης εἶναι συγγενὴς τῆς ἠρωικῆς αὐτῆς καπετάνισσας. Καὶ κάθε τόσο στὴς θυελλώδεις συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς δὲν παραλείπει νὰ λάβῃ μέρος!

Ὁ Ἄθ. Διάκος δὲν ἄφησε ἀπογόνους. Καθὼς πληροφοροῦμεθα, ὅμως, στὴν Ἀρτοτίνῃ ὑπάρχει ἓνας ἀπόγονός του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ τοῦ ἡρωικοῦ παλληκαριοῦ τῆς Ἀλαμάνας.

Ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Μαυροκορδάτων ὑπάρχει σήμερα ὁ Ἰωάννης Μαυροκορδάτος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἔδρας τοῦ Κοραΐ, στὸ Βρετανικὸ κολλέγιο τοῦ Λονδίνου, διδάξε σύγχρονον ἑλληνικὴ ἱστορίαν. Ὁ δέκατος κατὰ σειράν ἀπόγονος τοῦ Ἀ. Μαυροκορδάτου εἶναι κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ζωγράφους.

Ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Ἀνιάνες, οἱ ὁποῖοι διέπρεψαν στὸν ἀγῶνα τῶν πρὸς τὸν ἀπογόνου. Ἀπὸ τῆς ἀδελφείας τοῦ μόνου ὑπάρχοντος σήμερα οἱ ὀκτώνηδες Μαζαράκη, Δεδούσης, τοῦ πολιτευτοῦ, καὶ ἡ ὀκτώνησια τοῦ καθηγητοῦ Εὐαγγέλου Παναγιωτοπούλου. Ὁ κ. Μαζαράκης Ἀνιάνειν εἶναι πασίγνωστος γιὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ποὺ προσέφερε στὸ στράτευμα. Ἡ ὀκτώνησια τοῦ κ. Δεδούσης εἶν' ἐγκαταστημένη στὸ Μαρούσι. Ὅσο γιὰ τὸν Εὐάγγ. Παναγιωτοπούλου εἶν' ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους καθηγητὰς τὸν Ἀθηνῶν.

Ἀπὸ τῆς Σουλιώτικης οἰκογένειας τοῦ Μ. Μπότσαρη κατ'ἐυθεὶαν ἀπόγονοι εἶναι ὁ Δ. Νότης Μπότσαρης, πολίτευτῃς Ἡπείρου. Γεννήθηκε τὸ 1889, σπούδασε φυσικομαθηματικά, ἐνεργῶσα τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ βῆκε ἀνθροπολογίας τοῦ μηχανικοῦ. Τελειοποίησε τὶς σπουδὰς του στὴ Γαλλία καὶ ἔλαβε μέρος στοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913. Τὸ 1923 ἀρχισε νὰ πολιτεύεται. Τὸ 1924 ἔγινε ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας καὶ ὑπουργὸς τῶν ὑλιστικῶν τὸ 1929. Ἐπίσης κι' ὁ Σάββας Μπότσαρης εἶναι δέκατος κατὰ σειράν ἀπόγονος ὡραφικῆς τῆς Νεάπολις καὶ τὸ Παρίσι κι' εἵπεται ἀσχολήθηκε μὲ τὴ γλυπτικὴ. Τὸ τέλος ἀπὸ τῶν πρὶν γνωστούς καλλιτέχνες μας.

Για την οικόγένεια του Ή. Τομπάζη υπάρχει το ακόλουθο δημοτικό τραγούδι:

Μαρτυρᾶτε το Φραντσέζοι
πέστε το κ' ἑσεῖς Ἰγγλέζοι:
ἡ γολέττα τοῦ Τομπάζη
τὴν Τουρκιά τὴν ἐ τρομάζει.

Κι' αλήθεια, ο ήρωϊκός καπετάνιος τής "Υδρας ήταν ο φόβος κι' ο τρόμος τών Τούρκων. Αυτή ή οικογένεια μās έδωσε κατόπιν ναυάρχους και τέλος έναν εργοστασιάρχη παραγωγής αιθερίων έλαιών, ο οποίος έγινε κατόπιν βουλευτής τó 1912 μέχρι το 1915. Καθώς έπλησι και συγγραφείς. Σήμερα υπάρχει ένας απόγονος τού 'Ι. Τομπάζη αξιωματικός τού Ναυτικού.

Ἡ οικογένεια τῶν Δράκων ἐπίσης ἐβῶσε πολλοὺς ἀγωνιστὰς στὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση. Κυριώτερο ἀπ' αὐτοὺς εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: Σπουριατῆς Νικόλαος, ὁ ὁποῖος καταγότανε ἀπὸ τὰ Στύρα τῆς Εὐβοίας, Θεόδωρος, ὁ ὁποῖος ἀνεδελχεύη ταξίαρχος καὶ ὁποῖος ἔλαβε μέρος σ' ὅλο τὸν ἀγῶνα, Βασιλείος Δράκος, ὁ ὁποῖος καταγότανε ἀπὸ τὴς Σπέτσες, Χρήστος Αἰράκος, ὁ ὁποῖος καταγότανε ἀπὸ τῆς Χειμάρρας. Ἀπὸ τῆς Σουλιάτικῆς οἰκογενείας ἐπίσης ἦταν οἱ Πούλιος, Γεωργιάκης, Ἰωάννης καὶ ὁ Δράκος ἦταν ὑποπαιστής τοῦ Ὁθωνοῦ καὶ τὸν ἀκολούθησε στὴν ἐξορία του. Μετὰ τὸ θάνατο, διὰ τοῦ Ὁθωνοῦ γύρισε στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ 1871 ἔκρινε ὑπουργοὺς τῶν Στρατιωτικῶν. Πέθανε τὸ 1873. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους αὐτῆς τῆς οἰκογενείας εἶναι καὶ ὁ στρατηγὸς Μ. Δράκος.

Οι απόγονοι του Θ. Γρίβα είναι αξιωματικοί. Ένας από τους απόγονους του ζει σήμερα στο Παρίσι κι' είναι μάλιστα ένας από τους πιο καλούς ελληνόγαλλους ποιητές.

Από την οικογένεια του διασημού δραματώδη Ί. Δουβουνιώτης ζει σήμερα τέταρτος κατά σειράν απόγονος του, ο κωνσταντίνος Δουβουνιώτης, καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1872. Εμαθήτευσε στη Ρίζα-
τinos Δουβουνιώτης, καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Λειψίας. Το 1902 διωρίσθηκε έλληνοδιδάσκαλος και κατόπιν καθηγητής. Το 1903
φίσις. Το 1902 διωρίσθηκε έλληνοδιδάσκαλος και κατόπιν καθηγητής. Το 1903
διωρίσθηκε ύπηγητής της Θεολογικής σχολής του Πανεπιστημίου και το
Πρακτικού λυκείου το 1914 και της Ριζαρείου Σχολής το 1915. Έντεκα χρόνια
διήυθη τον έκκλησιαστικό περιόδιο της Μητροπόλεως Άθηνών «Έρος Σύλ
δεσμος». Το 1920 διωρίσθηκε τακτικός καθηγητής του Πανεπιστημίου. Το 1927
διωρίσθηκε έπίσης διευθυντής των θρησκευμάτων στο υπουργείο Παιδείας και
το 1928 έγινε ακαδημαϊκός. Ό κ. Δουβουνιώτης ζει σήμερα με ήσυχη οικο-
γενειακή ζωή και λατρεύει κυριολεκτικάς τις δύο κόρες του.

A black and white portrait photograph of Konstantinos Douvouniotis, showing him from the chest up, wearing a dark suit and tie, looking slightly to the right. The photo is set against a light background with some decorative elements at the bottom.

Μετά τή δολοφονία τοῦ Μ. Ζαχαριά, ἡ ὁποία ἔγινε κατ' ἐντολή τῆς Πύ-
λης, τὰ παιδιά του ἔφεραν τ' ὄνομα Ζαχαρόπουλοι καί έτσι τοὺς βρῆκαμε στὰ
χρόνια τῆς Ἐπανάστασεως νὰ διατρέπουν ὡς στρατιῶτες. Ὑπάρχει μάλιστα
καὶ θρύλος ποὺ ἀναφέρει ὅτι ἡ κόρη τοῦ Ζαχαριά τὸ 1821, στὸ Λεοντόρι, ὤψα-
σε μιά λευκὴ σημάια μ' ἕνα γαλάζιο σταυρὸ καὶ ἐξοράσκει τοὺς ἄνδρες καὶ
τῆς γυναῖκες νὰ ἐπιτρέβουν κατὰ τὰν τυράννων τοὺς Πράγματι, κυριεψὲ τὸ Λε-
οντόρι καὶ γκρέμισε τὰ τζαμιά καὶ τοὺς μεδρεσέδες τὰν Τούρκων. Σήμερα
στὴ Σπάρτη εἶς ἕνας διατέγγοντο τοῦ Ζαχαριά, ὁ δικηγόρος Ζαχαριάς.

Ὁ κ. Ἰπποκράτης Καραβίας εἶναι ὁ ἐνδέκατος κατὰ σειράν ἀπόγονος τῆς παλαιᾶς κ' ἡρωικῆς οἰκογενεῖας τοῦ Β. Καραβιά, ἀπὸ τὴν ἰθάκη, ἣ ὅποια ἔχει τὴν καταγωγή της ἀπὸ τοὺς Καλλέργηδες τῆς Κρήτης. Γεννηθεὶς τὸ 1866, σπούδασε νομικά τὴν Ἀθήναι, στὴν Ἱταλία καὶ στὴ Γαλλία, ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα σὲ διάφορα διεθνῆ συνέδρια, κ' εἶνε ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς βρώνεις στὴ φιλολογικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνησι τῆς πρωτεύουσας.

Ο κ. Γεώργιος Καραϊσκάκης, ο πολιτευτής Καρδίτσας, είναι απόγονος του ένδεδου στρατηγού Καραϊσκάκη. Σήμερα έχει αποτραβηχθεί από την πολιτική και ζει μία περιωρισμένη οικογενειακή ζωή. Μένει με τη σύζυγό του στο ξενοδοχείο «Αυτοκρατορικό». Η δls Καραϊσκάκη, η κόρη του, παντρεύτηκε πρό ολίγου καιρό τον κ. Λεωνίδα,

Ὁ μακαρίτης Ἀγγέλος Βλάχος κ' ὁ γυιὸς τοῦ, ὁ κ. Γ. Βλάχος, ὁ δια-
βυντὴς κ' ἰδιοκτὴς τῆς «Καθημερινῆς», εἶναι κατ' εὐθείαν ἀπόγονοι τοῦ ἱ.
Βλάχου, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντα δημοφιλέστατους τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἱ. Βλάχος
στοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως νομιματῶτα καὶ πληρεξουσίου, τῶν Ἀθηνῶν

Θ. ΔΡΑΚΟΣ

Η ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΠΑΛΗΑΤΣΩΝ

Παληάτσος! "Αν υπάρ-
χη καμιά λέξις πού νά τής
προσέδωσαν ὅση μποροῦσαν
περισσότερη καταφρόνηση οἱ
ἄνθρωποι, ἀσφαλῶς αὕτη θά εἴ-
ναι. Ὁ παληάτσος εἶναι ὁ ἄνθρωπος
πού δέχεται νά ταπεινώνεται γιά νά γε-
λῶν οἱ ἄλλοι, πού χρηματίζεται θυσιάζοντας
τό πιδ ἀκριβό ἀγαθό τοῦ ἀνθρώπου, τήν ἀξιοπρέπεια,
πού κερδοσκοπεῖ γιά νά βγάλῃ τὸ ψωμί του, εἰς βάρος τοῦ
ἴδιου του τοῦ φιλοτίμου.

Τὴν ἰδιαιτέρη μοῖρα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου θέλησε νά ἐναρ-
μονίσῃ ὁ Ἰταλὸς συνθέτης Λεονκαβάλλο καὶ ὅλοι μας ξέροουμε
τὴν ἐκφυλὴ καὶ εὐτελὴ ἀντίθεση πού κάνει μεταξὺ τῶν δύο
«ἐγῶ» τοῦ παληάτσου: τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού γελᾷ γιὰτὶ «ὁ κό-
σμος πληρώνει» καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ, πού σπαράζεται ἡ καρδιά
του γιά τὴν ἀπιστία τῆς Κολομπίνας.

Αὐτὰ, ὅμως, ὅλα δὲν ἀποτελοῦν τίποτε ἄλλο παρὰ μόνο φι-
λολογία. Ἡ τέχνη—γιὰτὶ περὶ πραγματικῆς τέχνης πρόκειται καί-
τῶν παληάτσων, ἡ μάλλον τῶν «κλόουν» ὅπως θά ἔπρεπε καλύ-
τερα νά ὀνομασθοῦν, ἔχει σήμερα πάρει μιά καθωρισμένη
μορφὴ, ἀριθμεῖ ἤδη τοὺς «κλασσικούς» τῆς καὶ ἐξελεύσεται πιά
σὲ καινούργια ἀγνάρια, ὅπως κάθε ἄλλη τέχνη. Τὸ «μουζικ-χόλ»
πού γιά τοὺς κλόουν εἶναι ὁ,τι καὶ τὸ θέατρο γιά τοὺς ἡθο-
ποιούς, ἔχει καταλάβει δικαίωματικά μίαν ἐπίζητη θέσιν ἀνά-
μεσα στὶς σύγχρονες καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, καὶ δὲν ὑπάρ-
χει σήμερα μεγάλη ζένη ἐφημερί, πού κοντὰ στὶς κανονικὲς
παλῆς στῆλες κριτικῶν πρόζας, ποιήσεως, θεάτρου, μουσικῆς,
δὲν ἔχει προσθέσει καὶ μιά στήλη κριτικῆς τοῦ μουζικ-χόλ,
στῆλη, πού συνήθως τὴν γράφουν οἱ πιδ ἑακουστοὶ συγγραφεῖς.

Μεταπολεμικῶς ἔχει ἰδρυθῇ μιά δλόκληρη σχολὴ αἰσθητι-
κῆς πού ἐξήγησε νά βγάλῃ ἀπὸ τὴν τέχνη τῶν κλόουν καινούρ-
για πορίσματα γιά τὴν μελέτη τοῦ κάλλους. Κι' ἀπὸ τότε μπο-
ροῦμε νά ποῦμε πὼς οἱ κλόουν ἔχουν ἀποτελέσει ἀντικείμενον
μελέτης, ἔτσι πού νά ὑπάρχῃ σήμερα ὀγκώδης βιβλιογραφία.

Τὸ μεγάλο προσόν τῆς τέχνης τῶν κλόουν εἶναι ὅτι πρόκει-
ται γιά κάτι τὸ ἐντελὸς λαϊκὸ ἢ μάλλον γιά κάτι πού μιλᾷ
ἀπ' εὐθείας στὴν λαϊκὴ ψυχὴ χωρὶς νά χρειάζονται μεγάλες
πνευματικὲς ἀναλύσεις ἢ ἄλλης φύσεως διανοητικὴ ἀνωτερότης.
Τὸ κωμικὸ στοιχεῖο τῶν κλόουν εἶναι ἐντελὸς ἐξωτερικὸ καὶ ἔρ-
χεται ἀμέσως σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ψυχροσύνθεση τοῦ θεατοῦ. Ἀδιόφο-
ρον ἂν μιά ἐκλεπτυσμένη ἀνάλυσις θά μᾶς πείσῃ, ὅτι τὸ κωμικὸ
τοῦτο στοιχεῖο ἐνέχει κάποτε πάρα πολλὸ βάθος καὶ ἀποτελεῖ τὸ
καλύτερο ὅπλο πού διαθέτει ἡ σατυρικὴ φλέβα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ τὴν καταγωγή τῶν κλόουν δὲν χρειάζεται νά λεχθοῦν
πολλὰ πράγματα: δὲ χωρεῖ καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται
γιὰ τὴν συνέχισι τῶν βαρειῶν ἀστείων πού ἐσθνεθίζονταν στὶς
λαϊκὲς γιορτὲς τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἀκόμα παλαιότερα τῆς ἀρ-
χαιότητος. Τὴν πραγματικὴ δὲ πηγὴ τῶν σημερινῶν κλόουν

πρέπει νά τὴν ἀναζητή-
σουμε στὸ Ἰταλικὸ θέατρο
τῆς Ἀναγεννήσεως, πού μᾶς
ἐκλήροδότησε καὶ τοὺς κλασ-
σικούς τύπους τῶν παληάτσων:
τὸν Πιερόττο, τὸν Ἀρλεκίνο, τὴν Κο-
λομπίνα, τὸν «Καπετάν-Φρακάσα», τὸν
παλληκαρὰ κλπ.

Οἱ κλόουν τῆς σχολῆς αὐτῆς, τῆς Ἰταλικῆς σάν νά ποῦμε,
εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα ἔξοχοι μουσικοὶ: βιρτουόζοι τῆς κιθά-
ρας, ἀνυπέρβλητοι στοὺς λαρυγγισμοὺς καὶ στὴν παθητικότητα
τοῦ ἀθάνατου «bel canto», πού τὴν κάποια μονοτονία τοῦ τὴν ποι-
κίλλουν μὲ μερικὲς τοῦμπες, ἀδέξια σκαμπιλία καὶ ἄλλες τέτοιου
εἶδους καταστροφές, πού βλέπει κανένας στὰ ἱπποδρόμια καὶ
τοῖς κολοκὰ καὶ πού ἀποτελοῦν τὴν ρουτίνα τοῦ ἐπαγγέλματος, τὰ
ἀπομεινάρια τῆς τέχνης τῶν παληάτσων τοῦ Μεσαιῶνος.

Παράλληλα στὴν Ἰταλικὴ αὐτὴ σχολὴ ὑπάρχει ἡ γαλλικὴ,
τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴ πρέπει ν' ἀναζητήσῃ κανένας στὰ παλὰ
λαϊκὰ πανηγύρια τῆς Λυὼν. Οἱ κλόουν τῆς σχολῆς αὐτῆς δὲν
ἐργάζονται ποτὲ μόνοι, ἀλλὰ πάντοτε δύο-δύο. Οἱ ρόλοι καὶ
τὸν δύο εἶναι σαφῶς καθωρισμένοι ἀπὸ μιά παλὰ παράδοση:
ὁ ἕνας εἶναι ὁ «Φουτίτ» καὶ ὁ ἄλλος ὁ «Ὠγκύστ». Ὁ πρῶτος εἶ-
ναι κατὰ κανόνα παχὺς κι' ὁ ἄλλος ἀδύνατος, αὐτὸς ροδοκό-
κινος, ἐκεῖνος χλωμός σάν τὸ φῶς τῆς σελήνης. Κατὰ βάθος κου-
τοπὸνῃροι κ' οἱ δύο ὁ «Φουτίτ», ἔχοντας ὑπὸ τὴν προστασία του
καὶ βασανίζοντας συνεχῶς τὸν ἀνυπεράσπιστο «Ὠγκύστ», ψευ-
τοπαλληκαρὰς, ψευτοεξυπνος, ἀνυπόφορος μὲ μιά λέξη καὶ ἐκ-
μεταλλευτῆς τῆς ἀγαθότητος τοῦ συντρόφου του.

Αὕτῃ ἡ κωμικὴ δυὰς ἔχει τόσο ἐπιβληθῇ, ὥστε ἔδωσε
ἄφθονα κωμικὰ στοιχεῖα καὶ σ' αὐτὸν ἀκόμα τὸν ὑπερμοντέρνο
κινηματογράφο. Δύο τέτοιοι κλόουν, ἕνας «Φουτίτ» κ' ἕνας
«Ὠγκύστ» εἶναι οἱ περίφημοι ἀστέρες Στάν Λῳρελ καὶ Ὁλίβερ
Χάρντι, δημοφιλεῖς στὴν Ἑλλάδα καὶ γνωστοὶ σ' ὅλο τὸν κόσμο
λόου, καὶ κυρίως ὁ Λῳρελ, ὁ Λιγνός, ἔχουν πολὺ ἐκλεπτυσμένη
κωμικὴ φλέβα, καθαρὰ διανοητικῆς προελεύσεως.

Τέλος, μποροῦμε νά ξεχωρίσουμε μίαν ἀκόμα σχολὴ κλόουν,
τὴν ἀγγλοσαξωνικὴ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πιδ ἐνδιαφέρουσα ἀπ' ὅλες,
γιὰτὶ πηγάζει ἀπὸ τὰ βαθύτερα ἀνθρώπινα αἰσθήματα, καὶ ἀκέμα
γιὰτὶ ἐπαρουσίασε πραγματικὰ μεγαλοφυεῖς κλόουν, πού τιμοῦν
πράγματι τὴν ἀνθρωπότητα, ὅσο κι' ἂν φαίνεται περίεργος ὁ
τρόπος αὐτὸς γιά τὸν ὁποῖο μιλοῦμε γιά ἀπλοῦς «παληάτσους»...

Βασιλεὺς τῆς κατηγορίας αὐτῆς τῶν κλόουν, μ' αὐτὸν τῶν
κλόουν ὅλων τῶν εἰδῶν ὑπῆρξεν ὁ μικρόσωμος Ἑγγλέζος
Λίττλ Τίτς πού πέθανε στὰ 1928. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τοῦ ὁποίου
ὁ θάνατος ἐθρηνηθῆκε σάν ὁ θάνατος τοῦ μεγαλύτερου καλλι-
τέχνου τῆς ἐποχῆς του, ἦταν κυρίως ἕνας «χορευτὴς μινυρέσκ»
καὶ κατάρθωνε μὲ τὴν ἐμφάνισή του νά προκαλῇ ἀκράτητα γέ-
λοια μαζί μ' ἕνα μυστικὸ ὕγραμα τῶν ματιῶν.

Ἀντίζηλος στὴν δόξα καὶ στὴν φήμη ὑπῆρξεν ὁ Ἑλ-
βετὸς Ἀδριανὸς Βέιτταχ, πασίγνωστος καὶ σήμερα στὰ
καλλιτεχνικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης μὲ τὸ ὄνομα Γκρόκ.
Ὅπως ὁ Λίττλ Τίτς ἦταν ἕνας χορευτὴς «μινυρέσκ», ὁ
Γκρόκ εἶναι ἕνας «μουσικὸς ἐξαντρίκ». Πραγματικὴ μου-
σικὴ μεγαλοφυΐα πού ἂν ἤθελε νά ἐμφανίζεται σὲ ρε-
σιτάλ μὲ μεγάλα μακρὰ μαλλιά καὶ ἄψογο φράκο,
θὰ εἶχε κατακτήσει ἐπίζητη θέσιν ἀνάμεσα στοὺς κα-
λύτερους συγχρόνους βιρτουόζους. Εἶναι πραγματικὸς
μαέστρος στὰ πνευστὰ ὄργανα: κλαρινέτο, τρόμπα,
φλάουτο, τρομπόνι, σαξοφῶν καὶ παίζει σάν ἀληθινὸς
Ἀργεντινὸς ἀκοντεόν. Τραγουδᾷ ἀκόμη, χορεύει,
παρωδεῖ καὶ εἶναι σπουδαῖος ταχυδακτυλουργός.
Καί εἶναι τόσο περίεργη ἡ τέχνη τοῦ κλόουν, ὥστε ὁ
Γκρόκ τὴν τεραστίαν του φήμη δὲν τὴν χρωστᾷ τόσο
πολὺ στὰ παντοειδῆ χαρίσματά του ὅσο στὸν τρόπο,
τὸν ἐντελὸς ἰδιαιτέρου καὶ προσωπικοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο
προφέρει μερικὲς ἀσημαντες καὶ τετριμμένες λέξεις.
Ἐκατοντάδες χιλιάδων θεατῶν ξεσποῦν σὲ ὁμηρικὸ γέ-
λοιο σάν ἀκούν νά προφέρεται ἀπὸ τὸν Γκρόκ τὸ γαλ-
λικὸ «ρουιγμοί» καὶ τὸ γερμανικὸ «wagun», δηλαδὴ τὸ
ἀπλούστατο καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ἀστεῖο δικά μας «γιατί».

Ἄλλοι κλόουν ἐπίσης περίφημοι εἶναι οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ
Φρατίλινι, πού ἀριθμοῦνται μεταξὺ τῶν πλουσιωτέρων Γάλλων.
Οἱ τρεῖς αὐτοὶ κλόουν ἔχουν ὁ καθένας τοὺς χωριστὰ χαρίσματα,
καὶ ἔτσι συνδυάζοντας τὰ χαρίσματά τους αὐτὰ κατάρθωναν νά
σηματίσουν ἕνα ἀνυπέρβλητο στὸ εἶδος τοῦ τριό. Τὸ περίεργον
στὴν περίπτωση τους εἶναι ὅτι πρὸ πενταετίας τοσκάθηκαν μεταξύ
τους καὶ ἠθέλησαν νά ἐργασθοῦν ὁ καθένας χωριστὰ. Τὸ ἀποτέλεσμα
ὑπῆρξεν ἡ τραγικὴ τους ἀποτυχία, ἔτσι πού ἀναγκάσθηκαν νά τὰ ξανα-
φτιάξουν καὶ νά συνεχίσουν τὴν σταδιοδρομίαν τους.

Ὁ Δανὸς Μπαγκέσεν εἶχε κατακτήσει τὸν τίτλο τοῦ «Μάγου». Κι'
ὄχι ἀδίκως. Ταχυδακτυλουργὸς ἀπὸ τοὺς λίγους, κατάρθωνε, ντυμένος σάν
μαίτρ-ντ' ὀτέλ νά κρατᾷ ἀγωνιῶντα ἀπὸ τὴν μιά μεριά καὶ ξεκαρδιζόμενον
ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν κόσμο ἐπὶ μίαν δλόκληρη ὥρα προσπαθώντας ἀπλῶς νά
μεταφέρῃ καμμιὰ τριανταριά πιᾶτα ἀπὸ ἕνα τραπέζι στὸ ἄλλο. Τώρα, τὸ πὼς
τὸ κατάρθωνε αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα. Εἶναι τὸ μεγάλο μυστήριον τοῦ κωμικοῦ
στοιχείου πού κ' οἱ πιδ μεγάλοι ἀκόμα φιλόσοφοι δὲν κατάρθωναν νά τὸ λύσουν.

Μὰ μήπως δὲν εἶναι ἕνας κλόουν ὁ μεγαλύτερος ἡθοποιός, ὁ μεγαλύτερος καλ-
λιτέχνης τῆς ἐποχῆς μας, ὁ δαιμόνιος Τσάρλι Τσάπλιν, ὁ πασίγνωστος Σαρλώ; Γιὰ τὴν
τέχνη τοῦ παληάτσου αὐτοῦ, πού ἡ μορφὴ του ἔχει γίνει θρυλική, ἔχουν γραφεῖ τόμοι ὀλό-
κληροι κι' ἔχουν δημιουργηθῇ ὀγκωδέστατες αἰσθητικὲς κοσμοθεωρίες προσπαθώντας νά τὴν
ἐρμηνεύσουν καὶ νά τὴν δλοκληρώσουν σ' ἕνα σύστημα. Μὲ τὸν καιρὸ καὶ τὴν δημιουργικὴ ἐργα-
σία ὁ Σαρλώ τῆς πρώτης ἐποχῆς μὲ τὰ ἐντελῶς ἐξωτερικὰ κωμικὰ στοιχεῖα ἔχει ἐξελιχθῇ σ' ἕναν
καλλιτέχνη πού πλησίασε τὴν τελειότητα καὶ ἐναρμονίζονταν τὸ κωμικὸ καὶ τὸ τραγικὸ, ἔτσι πού
νὰ ἀποτελῇ μιά θαυμαστὴ ἐκδήλωση τῆς κωμικοτραγικῆς αὐτῆς ἀρλούμπας πού λέγεται «Κόσμος».
Γι' αὐτὸ, ἀδίκως ἡ λέξις «παληάτσος» ἐνέχει τὴν καταφρονεμένη σημασία πού τῆς δόθηκε. Στὴν
τοῦμπα καὶ στὸ χαστοῦκι τοῦ πρώτου τυχόντος πιερόττου δὲν πρέπει νά βλέπουμε ἕνα χαμερπὲς
ἀστεῖο· εἶναι πραγματικὰ χοντρὸ αὐτὸ τὸ ἀστεῖο, ἀνάξιο γιά ἀνθρώπους κάπως προηγμένους, μὰ δὲν
πρέπει νά λησμονοῦμε πὼς ἀπὸ τὸ ἀστεῖο αὐτὸ γεννήθηκε μιά τέχνη πού τολμηρὰ μπορεῖ νά διεκ-
δικήσῃ μιά τιμημένη θέσιν στὸν κόσμο τῶν καλῶν τεχνῶν, μιά τέχνη πού ἔχει νά παρουσιάσῃ πολύ-
τιμα κεφάλαια, ἕνα Λίττλ Τίτς, ἕναν
Γκρόκ, ἕναν Τσάρλι Τσάπλιν, πού εἶναι
ζήτημα ἂν ἔχουν παρόμοιους τους νά
παρουσιάσουν οἱ ἄλλες καλὲς τέχνες...

Λ. ΠΗΝΙΑΤΟΓΛΟΥ

Εκεί όπου θεραπεύονταν
10.203

ΑΡΡΩΣΤΑ ΣΚΥΛΛΑΚΙΑ!

Η ώρα 11 μ.μ. Ξαφνικά το κουδούνι του τηλεφώνου χτυπά δαιμονισμένα. Ποιος νάναι τέτοια ώρα; Ο γιατρός παίρνει το ακουστικό. Από την άλλη άκρη του σύρματος μία ταραγμένη φωνή ακούεται:

— Γιατρέ! Άρπάξτε ταξι άμέσως και τρεχάτε. Έπιασαν πόνοι την Λευκή. Έχει μεγάλη δυστοκία. Θά την χάσουμε αν άργοπορήσετε.

— Άμέσως έφτασα, κύριε Λάζαρε!

Και ο γιατρός, που δεν ήταν άλλος από τον γνωστό κτηνίατρο κ. Κιάππε, έσπευδε όλοταχώς στο σπίτι του κ. Λαζάρου, που δεν ήταν άλλος από τον δημοφιλή βουλευτή κ. Κριεζή για να ξεγεννήσει την δίδα Λευκή, που δεν ήταν άλλη από την... χαριτωμένη σκυλίτσα του!

Η Λευκή, χάρις στις φροντίδες του κ. Κιάππε έτεκεν αίσίως άρρεν στις πρώινες ώρες της 1ης Ιανουαρίου 1935. Ήδη—άν έν διαφέρεθε για τη κατάσταση της—χαίρει άκρας ύγείας.

Η σκηνή είναι έκ του φυσικού και συνέβη όπως ακριβώς σας την μεταδίδουμε. Στους μη ζωοφίλους άναγνώστας μας θά κάμη ίσως έντύπωση. Έν τούτοις είναι μία από τις σκηνές που έπαναλαμβάνονται καθημερινώς. Όσοι έχουν σπίτι τους σκύλο ή γάτα και τ' αγαπούν σαν μέλη της οικογενείας τους, μόνο αυτό ξέρουν τί θά πη ν' άρρωστήση το ζώο τους. Κι' εύτυχώς οι Άθηναίοι ζωόφιλοι δεν είναι λίγοι. Αυτό τουλάχιστον διαπίστωσαμε από μίαν έπίσκεψή μας στην πρότυπη Κλινική κυνών του κ. Κιάππε κι' αυτό μάς έπιβεβαίωσαν και οι άριθμοί των... «διελθόντων πελατών» που είδαμε στα κατάστιχα της κλινικής.

Δέκα χιλιάδες διακόσιοι τρείς άθηναίοι έφεραν κατά το

διάστημα τεσσάρων έτών που λειτουργεί ή κλινική τα ζώα τους να τά εξέταση, να τά κουράρα και να τά γιατρέψη ο γιατρός.

Δέκα χιλιάδες διακόσιοι τρείς άνθρωποι χτυποκάρησαν σαν έλδαν το λαιμένο γατάκι τους ή την χαϊδεμένη σκυλίτσα τους με πυρετό κι' έσπευσαν να εξακριβώσουν την αίτια και να λάβουν όλα τά ένδεικνύμενα από την έπιστήμη μέτρα για να θεραπεύσουν τά αγαπημένα ζώα τους.

Και το πρόνομιό αυτό της ζωοφιλίας, το έξαιρετικό αυτό δείγματος πολιτισμού, δεν τό είχαν μόνο άριστοκράτες κύριοι και κοσμικές κυρίες της άνωτάτης και άνωτέρας κοινωνίας.

— Μοϋφεραν τά σκυλάκια τους να τά γιατρέψω, μάς λέει ο κ. Κιάππε, όχι μόνο άνθρωποι που είχαν όλα τά μέσα να τό κάνουν αυτό, αλλά και φτωχότατοι έργατικοί και κακόμοιρες γυνακούλες του λαού, που άμφιβάλλω, άν θά ήσαν σέ θέση τόν έαυτό τους να φροντίσουν πριν άπ' τό σκύλο τους. Κ' είχαν όλοι στην έκφρασή τους την ίδια λαχτάρα να δοϋν το ζώο τους καλά, να μάθουν από τί έπασχε, πώς και πότε θά θεραπευόταν όλοτετα.

Περίεργοι να διαπιστώσουμε ίδιους όμοιους τό γεγονόδες, έφυλλίζουμε τό βιβλίο έπισκέψεων της κλινικής. Κι' εκεί, γίνεται... τά άποκαλυπτήρια.

Πλάτ στο δνομα ένός έλαιοχρωματιστή συναντάμε τό όνομα του διευθυντού του Άμερικανικού Κολλεγίου Ψυχικού K. Davis, στο δνομα μίας άσημης νοικοκυροπούλας, τό όνομα της κυρίας Άλεις. Χωρέμη, της ίδιως Σοφίας Δεληγιώργη και έπειτα συνέχεται. Όλοι αυτοί έφεραν εκεί τά σκυλάκια ή τις γάτες τους άρρωστα άλλα από... τύφο, άλλα από πνευμονία, από καλαζόδα, από νευρίτιδα ή από μόρβα. Και πέρασαν στιγμές άγωνίας περιμένοντας την άνάρρωσή τους. Τηλεφωνήματα πέντε φορές την ήμέρα, άποστολή ύπηρεσιών άλλες τόσες, προσωπική έπίσκεψη άλλες τόσες. Και τέλος, όταν τό καϋμένο τό άρρωστο γίνηκε καλά, άγκαλιάσματα, φιλιά, διαχύσεις κι' ευχαριστίες στον γιατρό που τό έσωσε.

Άλλωστε είναι πολύ φυσικό όλο τό... πολυτελές αυτό ένδιαφέρον, όταν πρόκειται για τόν περίφημο γάτο «Μάυρο» του εισαγγελέως του Άρειού Πάγου κ. Γεωργιάδη, ή την γάτα της γνωστής γαιοφίλου (έχει σπίτι της τουλάχιστον μία δωδεκάδα) κυρίας τέως ύπουργού Βασιλειάδου, ή τό σκυλάκι της κόρης του μεγαλοβιομηχάνου Παπαστράτου, κυρίας Ν. Δημητριάδου, όταν πρόκειται για πλουσίους ζωοφίλους σαν την γατόφιλον δίδα Σοφία Δεληγιώργη, κ. Πολίνα Ζωγράφου, κ. Άγγελική Ράλλη, κ. Άγη Ταμπάκοπούλου, κ. Χρ. Άπέργη, κ. Πάνον Σαββίδη, κ. Μάρκογλου, κ. Άθανασοπούλου, της κ. Βογδάν, συζύγου του γραμματέως της Ούγγρικης Πρεσβείας κ.ά.

Η ζωοφιλία στην Έλλάδα και ή μέριμνα για την προστασία των ζώων δεν έχει μεγάλο παρελθόν. Ός τό 1916, χρονολογία ίδρύσεως της Έταιρίας Προστασίας των Ζώων, οι άνθρωποι που είχαν σπίτι τους σκυλιά και ήξεραν να τά περιποιήθουν ήσαν έλάχιστοι. Άλλά και κείνοι που διατηρούσαν κατοικίδια ζώα στο σπίτι τους και ήθελαν να τά περιποιηθούν, δεν μπορούσαν γιατί δεν υπήρχαν τά μέσα. Για να γιατρέψη ένα άρρωστο σκυλάκι ένας οίσοδήποτε κτηνίατρος γύρευε τά... μάλοκέφαλα του ίδιοκτήτου του. Κ' έτσι, άπρόστατευτα και δίχως περιποίηση τά φτωχά τετράποδα έπεφταν στην δυσμένεια του κυρίου των και στην... τιμπίδα του μπόγια.

Από της συστάσεως, όμως, της Έταιρίας Προστασίας Ζώων, έλήφθησαν πολλά προστατευτικά

μέτρα, καθιερώθηκε μάλιστα, όπως, είναι γνωστό κ' «Ημέρα ζώων», τό δέ κράτος ψήφισε ειδικό νόμο που προστατεύει κάθε άδίκως βασανίζόμενο ζώο. Διά του νόμου αυτού κάθε παραβάτης και βασανιστής των ζώων τιμωρείται άυστηρά. Έπίσης, ή «Έταιρία Προστασίας Ζώων» ανέλαβε την δωρεάν περίθαλψη και θεραπεία των άσθενών ζώων των μελών της. Όλα αυτά συνετέλεσαν στο να δημιουργηθή μία άρκετά εύρεία «ζωοφιλική συνείδηση» και να έκτιμηθή, όσο έπρεπε ή άξία των πιστών τετραπόδων φίλων μας.

Η άλη αυτή κίνησις συνετέλεσε στο να λάβη ώρισμένα μέτρα προστασίας και τό Υπουργείο Υγιεινής, τά όποία όμως, δυστυχώς, πολύ λίγο εφαρμόζονται σήμερα. Ένα άπ' αυτά είναι και ο τρόπος που πρέπει να θάπτονται τά νεκρά σκυλιά για να μη μεταδίδουν τά νοσήματα από τά όποία τυχόν έπασχαν.

Χάριν της Ιστορίας παραθέτουμε και την σχετική διαταγή του Υπουργείου. Άς την προσέξουν εκείνοι που έχουν την χειρίστη συνήθεια, μόλις ψοφήση τό σκυλάκι τους να τό πετούν στο κάρρο του σκουπιδα...

Υπουργείον Υγιεινής
Δ/σις Υγείας Πόλεως Άθηνών

Πρός την Δ/σιν Άστυνμίας Πόλεως

4540/2540
Άριθ. 2816/1421

«...Όσον άφορά τά τυχόν έν τώ νοσοκομείω θνήσκοντα ζώα, ταύτα δέον να περιτυλίσσονται έντός στερεάς δθόνης, έμπεποτισμένης με διάλυσις όξικιανινούχου ύδρργύρου και άποτιθέμενα έντός καταλλήλου κιβωτίου έπενδεδυμένου έσωτερικώς διά ψευδαργύρου παραδίδονται προς ταφήν.

Νομίστρος Άττικοβοιωτίας
Κ. ΜΑΚΡΙΔΗΣ

Δηλαδή, άν εφαρμόζοταν ο νόμος, θά έπρεπε να μην ύπάρχη πιά στο καθημερινό έλληνικό λεξιλόγιο ή φράση «τέθανε σαν τό σκύλο», άφού οι σκύλοι θά πέθαιναν... καλύτερα από τους ανθρώπους.

Τέλος τό 1930 ήρθε να συμπληρώση τό όλον έργο της προστασίας των ζώων ή ίδρυσις της προτύπου Κλινικής κυνών του προοδευτικού κτηνίατρου μας κ. Κιάππε.

Μία σύντομη περιγραφή της κλινικής δεν θάταν άσκοπη.

Η κλινική αυτή έχει κτισθή πρό τετραετίας κατά τό πρότυπο των ευρωπαϊκών, διαφέρει δε πλεονεκτικώς από τόν, στο ότι έχει γίνει για να νοσηλεύη άποκλειστικώς σκύλους και γάτες. Έχει μία πολύ εύχρηστη και πρακτική διαρύθμηση. Η είσοδος της είναι ένας άραιότατος κήπος γύρω από τόν όποίο βρίσκονται τά διάφορα τμήματα της κλινικής. Πρώτον τμήμα είναι ή αίθουσα άναμονής. Άκολουθεί ένα πλήρες χειρουργείο και έξεταστήριο όπου γίνονται οι έγχειρήσεις των... πελατών. Κατόπιν έρχονται τά γραφεία, τά όποία συνέχονται με τόν θάλαμο των άσθενών. Ο θάλαμος αυτός άποτελείται από 20 ειδικά κλουβία, έφωδιασμένα με θερμάστρα στο μέσον και ειδικά μαξιλαράκια όπου αναπαύονται τά καλομαθημένα σκυλάκια. Άπέναντι του θαλάμου άσθενών ύπάρχει άλλος, ο θάλαμος μεταδοτικών νοσημάτων, όπου άπομονώνονται οι σκύλοι που έχουν μεθοδικές άρρώστειες. Πλάι στον θάλαμο άσθενών βρίσκεται ή αίθουσα... λουτρού, όπου τά άρρωστα σκυλιά παίρνουν τά λουτρά θεραπείας ή καθαριότητος, τό... κουρείο και τό καλλωπιστήριο! Τέλος κοντά στην αίθουσα άναμονής βρίσκεται τό μαγειρείον όπου παρασκευάζονται τά ειδικά φαγητά για τά άσθενή σκυλιά.

Η κλινική πληροί όλους τους όρους υγιεινής, τό δέ όνομα του έξαιρετου έπιστήμονος Ιατρού κ. Κιάππε που την διευθύνει άποτελεί μίαν επί πλέον έγγύηση για την συστηματική εργασία και τό πολιτισμένο έργο που έπιτελείται εκεί μέσα.

Οι Έλληνες ζωόφιλοι πρέπει να ναι πολύ εύτυχεις, γιατί απέκτησαν τό ιδεωδέστερο νοσοκομείο των... παιδιών τους!

Και δεν είναι τολμηρή ή παρομοίωσή μας, των σκυλιών με παιδιά, άφού σέ όλους μας είναι γνωστό κι' από τό λαϊκό ρητό ότι «όποιος δεν έχει παιδιά έχει σκυλιά».

ΜΙΧ. ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ

